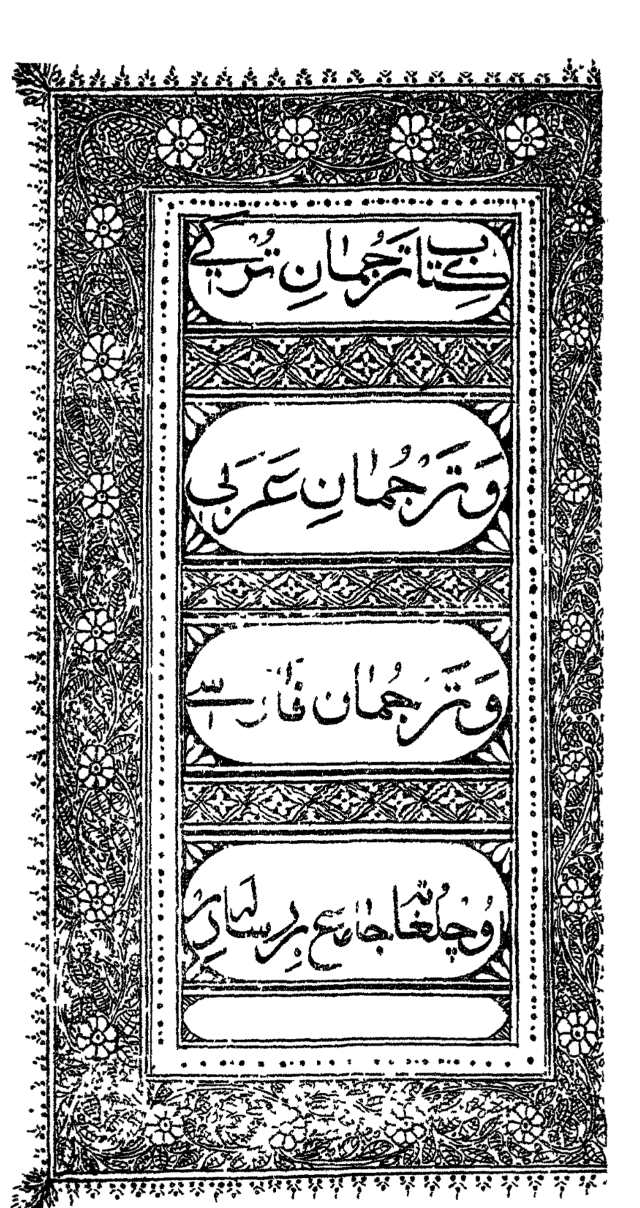

کتابِ ترجمانِ ترکی
و ترجمانِ عربی
و ترجمانِ فارسی
و چُغتا جامعِ رسالہ

كتاب ترجمان
تركي وعربي
وفارسي

بسم الله الرحمن الرحيم

رحمن رحيم اولان الله ذوالجلالك اسم شريفي استعانتيله باشلر

ابتدا ميكنم بنام خداوندى كه اوست بخشنده ومهربان

الحروف التي تستعمل في التركية دون العربية ثلثة حروف

شو حرفلر كه لسان تركيده استعمال اولنور عربيده استعمال اولنمز اوچ حرفدر

آن حرفهائيكه در زبان ترك استعمال ميشود ودر عربي استعمال نميشود سه حرف

وهي الياء والجيم والكاف وتسمى الحروف المعجمة *

اونلر يا وجيم وكاف حرفلريدر وبونلره حروف معجمه تسميه اولنور

آن حرفها يا وجيم وكاف اند ونام برده ميشود باينها حروف المعجمة

وتسمية

وَتَمْيِيزُ هٰذِهِ الْحُرُوفِ بِأَنْ يُوضَعَ تَحْتَهَا ثَلَاثُ نُقَطٍ عَلَامَةً لَهَا

وَ بُوحَرْفْلَرْ كَنْدِيْنَه عَلَامَتْ اُولَه رَقْ تَحْتِنَه اُوچْ نُقْطَه قُويِمَغْلَه فَرْقْ اُولُنُورْلَرْ

و تميز ميبابند اين حرفها بعلامت سه نقطه كه بزير ايشان كذشته ميشود

وَهٰذَا وَجْهُ تَسْمِيَتِهَا بِالْحُرُوفِ الْمُعْجَمَةِ لِكَوْنِهَا تُعْجَمُ بِالنُّقَطِ

نُقْطَه لَرْ لَه مُعْجَمَه اُولْدُقْلَرِيچُونْ حُرُوفِ مُعْجَمَه تَسْمِيَه سِنِكْ وَجْهِي بُودُرْ

و اين است وجه تسميه اينها بحروف المعجم زيرا كه منقط اند بنقطه معجمه

هٰكَذَا عَلَّلَهُ بَعْضُهُمْ وَلَا مَانِعَ اَنْ يَكُونَ وَجْهُ تَسْمِيَتِهَا بِالْمُعْجَمِ لِاخْتِصَاصِهَا بِغَيْرِ الْعَرَبِيَّةِ

بَعْضِيلَرْ تَعْلِيلْ اِيتْدِيلَرْ وَلٰكِنْ عَرَبِيَّه نِكْ غَيْرِينَه مَخْصُوصْ اُولْدِيغِنْدَنْ مُعْجَمَه تَسْمِيَه سِنَه وَجْهْ اُولْمَقْ مَانِعْ دَكُلْدُرْ

و همچنين تعليل كردند بعضى و بحث نيست در اينكه وجه تسميه اينها را ازجهت مخصوص بودن بغير عربي باشد

فَتَكُونُ عَجَمِيَّةً بِهٰذَا الْاِعْتِبَارِ تَأَمَّلْ سُرُورِي چَلَبِي فِي شَرْحِ الْكُلِسْتَانْ

بُو اِعْتِبَارِ لَه عَجَمِي اُولُورْ دُوشُونْ سُرُورِي چَلَبِي كُلِسْتَانْ شَرْحِنْدَه

پس باين اعتبار عجمى ميشود تامل بكن سروري چلبي در شرح كلستان

فَاِنَّهُ يَذْكُرُ هٰذِهِ الْحُرُوفَ الثَّلَاثَةَ بِالْفَارِسِيَّةِ

زِيرَا سُرُورِي چَلَبِي بُو اُوچْ حَرْفِي فَارِسِيَّه دِيَه رَكْ ذِكْرْ اِيدَرْ

از براى آنكه سروري چلبي اين سه حروف در فارسيه ذكر ميشود

بِاَنْ يَقُولَ مَثَلًا بِالْبَاءِ الْفَارِسِي وَالْجِيمِ الْفَارِسِي وَالْكَافِ الْفَارِسِي

مَثَلًا بَاءِ فَارِسِي اِيلَه وَجِيمِ فَارِسِي اِيلَه وَكَافِ فَارِسِي اِيلَه دِيمَكْلَه دُرْ

چنانكه ميكوئى مثلا بباء الفارسي و جيم الفارسي و كاف الفارسي

وَاعلَم اَنَّ مخارِجَ هٰذِهِ الحُرُوفِ الثَّلاثَةِ وَهِیَ البَاءُ مِثلُ پادِشاه وَپاشا وَقُوپرمق

بیلکه شو اوچ حرفلك مخرجلری اوکه بادِر پادِشاه وپاشا وقوپرمق کلمه لرینك باشنده کی

بدان بدرستیکه مخرجهای این سه حرف آنکه باء است مثل باء پادشاه وپاشا وقوپرمق

مخرجها بَینَ البَاءِ العَرَبِیَّةِ وَالفَاءِ وَیُوضَعُ تَحتَهَا ثَلاثُ نُقَطٍ عَلامَةً لَهَا

باءِ فارِسیّه نك مخرجی باءِ عربیّه ایله فاء بیننده در وکندینه علامت اولمق ایچون آلتنه اوچ نقطه قونور

ومخرج باء فارسیّه درمیان باء عربی وفاء است وکذاشته میشود سه نقطه در زیرش تا علامت باشد باو

وَالکَافُ مِثلُ کوك وَکلمك مخرجها بَینَ القَافِ وَالکَافِ العَرَبِیَّةِ

کاف فارسیّه دخی کوك وکلمك کافی کبی مخرجی قاف ایله کاف عربیّه بیننده در

وکاف فارسیه نیز مثل کوك وکلمك ومخرج آنهم میان قاف وکاف عربی میباشد

وَیُوضَعُ فَوقَهَا ثَلاثُ نُقَطٍ عَلامَةً لَهَا

وَکاف فارِسیّه نك فوقنه اوچ نقطه قونور کندینه علامت اولمق ایچون

وَکذاشته میشود بفوق او سه نقطه تا علامت باشد باو

وَالجیمُ مِثلُ چاوش وَاِیچمك مخرجها بَینَ الجیمِ العَرَبِیَّةِ وَالشِّینِ

جیم فارسیّه دخی چاوش و ایچمك جیملری کبی مخرجی جیم عربیّه ایله شین بیننده در

وجیم فارسیه نیز مثل چاوش وایچمك ومخرج آنهم میان جیم عربیّه وشین میباشد

وَیُوضَعُ تَحتَهَا ثَلاثُ نُقَطٍ عَلامَةً لَهَا

وَجیم فارِسیّه نك آلتنه اوچ نقطه وضع اولنور کندویه علامت اولمق ایچون

وکذاشته میشود بزیر او سه نقطه تا علامت باشد باو

اِلیٰ هُنا اِنتهیٰ بَیانُ الحُرُوفِ المُستَعمَلَةِ فِي التُّرکِیَّةِ

بُورایَه قَدَر لسان ترکیده مُستعمله اُولان حُرُوفِن بَیانی نهایت بُولدی

تا اینجا باتمام رسید بیان حرفهائیکه استعمال میشد در ترکی

وَبَیانُ غَیرِ المُستَعمَلَةِ فِي العَرَبِیَّةِ مفهُوماً

وَعَرَبیده مُستَعمَل اُولمَیان حُرُوفِن بَیانی دَخی نِهایَت بُولدی

ونیز باتمام رسید حرفهائیکه در عربیّه استعمال نمی شد

جَمِیعُ ما ذُکِرَ مِن کَلامِ اللّامِعِي فِي الدِّیباجَةِ وَاللهُ اَعلَمُ

بُو ذکر اُولنان جُملَه سی دیباجه ده لامِعینِك کَلامِندَندِر اللهُ تَعالیٰ اَعلَمدِر زیاده بِالجَیِّدِ

وجمله انچه مذکور شد در دیباچه از کلام لامعی بود خدای تعالی دانا تراست

وَاَنا اَیضاً اُبَیِّنُ لَكَ شَیئاً مِمّا یَنبَغِي بَیانُهُ

لامِعینِك بَیانی اَیتدیکی کِبی بَن دَخی سَکا بَیانی لایِق اُولان شَیلَردَن بَیان اَیدَرِم

ومن نیز بیان کنم بتو چیزیرا که سزاوار است بیان کردن آن

وَذٰلِكَ اَنَّ اللّامَ تَکُونُ مُفَخَّمَةً وَمُرَقَّقَةً

سَکا بَیان اَیدَجَکِم شَیْ اُودُر کِه لام حَرفی قالین اُولور اینجه اُولور

وَانچیزیکه بتو بیان میکنم آنست که حرف لام تفخیم و ترقیق میشود

فَلا بُدَّ مِنَ الحَرفَینِ المُفَخَّمَةِ وَالمُرَقَّقَةِ لِیَمتازَ کُلٌّ مِنهُما عَنِ الاُخریٰ

لازِمدِر ریس حَرفِ لام قالین وَاینجه اُولدیغندن هَربِری اُخرِیدَن فَرقی ایچون ایکی حَرف دن

پس در این صورت ناچار است از دو حرف تا اینکه تمیز یابد یکی از دیگری

وَذٰلِكَ لِدَفْعِ الْاِلْتِبَاسِ عَنْكَ عِنْدَ تَعَلُّمِكَ هٰذِهِ اللُّغَةِ

اول ایکی حرفلک لزومی سن بو لغت ترکیه‌یی اوکرنه‌جکنده سندن اشتباهی دفع ایچوندر

ولزوم این دو حرف جهت رفع اشتباه است از تو در وقت خواندن تو این لغت را

اُبَيِّنُهَا لَكَ بِالْمَدِّ فَوْقَهَا وَالْاُخْرٰى خَالِيَةً عَنِ الْمَدِّ مِثْلُ اٰلُ وَاَلُ

اول لامی بریلنک اوزرنده مد ایله بری مدسز اوله‌رق سکا بیان ایدیرم آل وال کبی

بیان میکنم بتو لام بیمد ولام با مد را الاوّل مثل ال والثّانی مثل آل

فَالْمُفَخَّمَةُ بِمَعْنٰى خُذْ وَالْمُرَقَّقَةُ بِمَعْنَى الْيَدْ

پس قالین لام ایله آل امریدر اوله‌رق عربیده معناسنه وانجه لام ایله آل الدر اولوب عربیده ید معناسنه‌در

پس با لام تفخیم در عربی آل بمعنی بگیر وآل بمعنی دست است

فَلَوْلَا ذٰلِكَ لَالْتَبَسَ الْفِعْلُ بِالْاِسْمِ لِشَبَهِهِ لَهُ فِي الرَّسْمِ

پس اگر لام مفخمه‌ده علامت اولمسیدی فعل اسمه بکزردی فعل اسمه رسمده مشابهتندن

پس هرگاه در لام مفخمه علامت نشدی هر آیینه در صورت فعل باسم مشابهت رسانیدی

اِلٰى هُنَا انْتَهٰى بَيَانُ الْمُقَدِّمَةِ فَيَنْبَغِي اَنْ تَكْتَحِلَ بِاِثْمِدِ مُطَالَعَتِهَا

بو مقامه دک مقدمه‌نک بیانی منتهی اولدی پس سرمه کبی اولان مطالعه‌سیله کوزینه چکمک لایق اولور

تا اینجا بیان مقدمه باتمام رسید پس سزاوار است که سرمهٔ مطالعه‌اش را بچشم بکشی

فَهِيَ وَاِنْ كَانَتْ مُقَدِّمَةً وَاحِدَةً فَهِيَ تُنْتِجُ لَكَ الرُّقِيَّ اِلٰى اَعْلٰى ذِرْوَةِ الْمَرَاتِبِ

بو مقدمه اگرچه بر مقدمه‌در اول سکا بوجه مرتبه‌لرک بالاسنه چیقمقلغی منتج اولور

این مقدمه هرچند که یکی است لیکن سبب میشود ترا در رسانیدن بقصرهای فراز

وَنُوصِلُكَ اِلٰى سُؤَالِكَ فِى هٰذِهِ الْمَنَاقِبِ

وَبُو مَنَاقِبِ تُرْكِيَّه ده سَنِى مَطْلُوبِنَه اُولَاشْدِيرِرْ

واین مناقب در ترکی میرساند ترا بمطلوبت

وَالْاٰنَ حَقَّ لَنَا اَنْ نَشْرَعَ فِى الْمَقْصُودِ بِعِنَايَةِ اللّٰهِ الْمَلِكِ الْمَعْبُودِ

شِمْدِى مَلِكِ مَعْبُود اُولَانْ اَللّٰهك عِنَايَتِيلَه مَقْصُودَه شُرُوعْ اَيْتْمَكْ بِزِمْ اِيچُونْ فَرْضْ اُولْدِى

والحال واجب شد بما شروع نمودن بمقصود بمدد کاری رب معبود

وَلَا رَبَّ غَيْرُهُ وَلَا يُرْجٰى اِلَّا خَيْرُهُ

اَللّٰهدَنْ غَيْرِى تَكْرِى يُوقْدُرْ وَاَللّٰهكْ اَنْجَقْ خَيْرِى رَجَا اُولُنُورْ

ونیست غیر از او خدائی امید کرفته نمیشود از و مکر خیر

وَهُوَ عَلٰى ثَمَانِيَةِ اَبْوَابٍ

وَبُو بِزِمْ مَقْصُودِيمِزْ سَكِزْ بَابْ اُوزْرِينَه مُرَتَّبْدِرْ

وهمین مقصود ما هشت باب است

جَاءَ مُوَافِقًا لِعَدَدِ اَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ

وَمِنَّتْ اَللّٰهَه اُولْسُونْ مَقْصُودُكْ سَكِزْ بَابْ اُوزْرَه تَرْتِيبِى جَنَّتْ قَاپُولَرِينِكْ صَايِيسِنَه مُوَافِقْ كَلْدِى

موافق آمد در عدد با هشت باب بهشت شکر وسپاس مر خدا براست

اَلْبَابُ الْاَوَّلُ فِى بَيَانِ الْمَصْدَرِ

اَوَّلْكِى بَابْ حَدَثَه دَلَالَتْ اِيدَنْ مَصْدَرْ بَيَانِنْدَا اُولَيجَقْدِرْ

باب اوّل در بیان مصدر است

اَلْبَابُ الثَّانِی فِی بَیَانِ الْاَمْرِ

اِیکنجی بَابْ طَلَبِ فعلہ دَلَالَتْ اِیدَنْ اَمْرِ بیانِنْدَہ اُولِیجیدُرْ

باب دوم در بیان امر است

اَلْبَابُ الثَّالِثُ فِی بیانِ النَّہْی

اُوجُنْجی بَابُ کَفِّ فعلی طَلَبَہ دَلَالَتْ اِیدَن نہی بَیَانِنْدَہ اُولِیجیدُ

باب سیوم در بیان نہی است

اَلْبَابُ الرَّابِعُ فِی بَیَانِ الْمَاضِی

دُرْدُنجی بَابُ کچمش زَمَانَہ دَلَالَتْ اِیدَنْ مَاضِی بَیَانِنْدَہ اُولِیجیدُرْ

باب چهارم در بیان ماضی است

اَلْبَابُ الْخَامِسُ فِی بَیَانِ الْمُضَارِعِ

بَشِنْجی بَابُ حَالَہ بَاخُود کَلَجَکْ زَمَانَہ دَلَالَتْ اِیدَنْ مُضَارِعْ بَیَانِنْدَہ اُولِیجیدُرْ

باب پنجم در بیان مضارع است

اَلْبَابُ السَّادِسُ فِی بَیَانِ اِسْمِ الْفَاعِلِ

اَلْتِنْجی بَابُ اِسْمِ فَاعِلْ بَیَانِنْدَہ اُولِیجیدُرْ

باب ششم در بیان اسم فاعل است

اَلْبَابُ السَّابِعُ فِی بَیَانِ عَلَامَۃِ النَّفْیِ

یَدِنْجی بَابُ نَفْی عَلَامَتْلِکْ بَیَانِنْدَہ اُولِیجیدُرْ

باب هفتم در بیان علامت نفی است

ألباب الثامن في بيان علامة الجمع

سكزنجي باب جمع علامتنك بياننده اولجيدر

باب هشتم در بيان علامت جمع است

الباب الأول في بيان المصدر	المصدر في التركي
اولكي باب مصدر بياننده اولجيدر	مصدر لسان تركيده
باب اوّل در بيان مصدر است	مصدر در زبان تركى

كلّ كلمة آخرها مك او مق فحينئذٍ يكون ميزانا للمشتقات

هر بر كلمه دركه آخري مك يا خود مق لفظيدر بو تقديرده مشتقلره ميزان اولور

هر آن كلمه ايست كه آخرش لفظ مك يا مق باشد اين تقدير ميزان ميشود بمشتقات

العلم	الفهم	التعليم	القراءة	الكتابة	الامر
بيلمك	اكلمق	اوكرتمك	اوقومق	يازمق	بيورمق
دانستن	فهميدن	آموختن	خواندن	نوشتن	فرمودن
المجيء	الذهاب	القعود	القيام	الوقوف	الاكل
كلمك	كيتمك	اوتورمق	قالقمق	طورمق	يمك
آمدن	رفتن	نشستن	برخواستن	ايستادن	خوردن
الشرب	السماع	النظر	الرؤية	الاراءة	الكلام
ايچمك	ايشتمك	باقمق	كورمك	كوسترمك	سويلمك
آشاميدن	گوش كردن	نگاه كردن	ديدن	بنظرداشتن	گفتگو كردن

اَلقَولُ دیمَكْ گفتن	اَلتَّرْبِیَةُ بَسلَمَكْ پروریدن	اَلعَمَلُ یاپمَق کردن	اَلخَوفُ قورمَق ترسیدن	اَلوُقُوعُ دُوشمَكْ فرود آمدن	اَلرَّمْيُ آتمَق . انداختن
اَلحَطُّ قومَق گذاردن	اَلسَّتْرُ اُورتمَكْ پوشیدن	اَلنَّوْمُ اُویُومَق خوابیدن	اَلاِضْطِجاعُ یاتمَق خوابیدن	اَلحَرقُ یاقمَق سوزانیدن	اَلدُّخُولُ کیرمَكْ وارد شدن
اَلخُرُوجُ چیقمَق بیرون آمدن	اَلرَّبْطُ باغلَمَق بستن	اَلحَلُّ چوزمَكْ کشادن	اَلحَلْبُ سُوتْ صاغمَق دوشیدن	اَلكَنْسُ سُپُورمَكْ جاروب کردن	اَلقَطْعُ کَسمَكْ بریدن
اَلضَّربُ اُورمَق زدن	اَلهُرُوبُ قاچمَق فرار کردن	اَلوُصُولُ ایرمَكْ رسیدن	اَلاِعْطاءُ ویرمَكْ دادن	اَلاَخْذُ آلمَق گرفتن	اَلبَیْعُ صاتمَق فروختن
اَلشِّراءُ صاتُون آلمَق خریدن	اَلشَّفاعَةُ دیلَك ایلَمَكْ التماس کردن	اَلعَجْنُ یوغُورمَق خمیر کردن	اَلطَّبْخُ پشرمَكْ پختن	اَلفَلْقُ یارمَق شکافتن	اَلقَلْعُ قوپارمَق پریدن
اَلعَدُّ صایمَق شمردن	اَلوِلادَةُ طوغُرمَق زائیدن	اَلنِّسیانُ اُونُوتمَق فراموش کردن	اَلحَیاءُ اُوتانمَق شرم کردن	اَلسُّؤالُ صُورمَق پرسیدن	اَلبَذْرُ صاچمَق فرو بردن بزمین

اَلطَّلَبُ	اَلرُّكُوبُ	اَلنُّزُولُ	اَلْمَضْغُ	اَلْبَلْعُ	اَلْبَوْلُ
اِسْتَمَكْ	بِنْمَكْ	اِينْمَكْ	چِيْنَمَكْ	يُوتْمَقْ	اِيشَمَكْ
خواستن	سوارشدن	فرود آمدن	خائيدن	فروبردن	زهراب ريختن
اَلتَّغَوُّطُ	اَلزِّيَادَةُ	اَلنُّقْصَانُ	اَلاِبْتِدَاءُ	اَلتَّخْلِيصُ	اَلْخَرْقُ
صِيْچَمَقْ	آرْتْمَقْ	اَكْسِلْمَكْ	بَاشْلَمَقْ	قُورْتَرْمَقْ	دَلْمَكْ
غايط كردن	كثير شدن	كمتر شدن	از سر گرفتن	رها كردن	سوراخ كردن
اَلْغَلْيُ	اَلسَّرِقَةُ	اَلطَّيَرَانُ	اَلْخِيَاطَةُ	اَلْخَنْقُ	اَلسُّعَالُ
قَيْنَمَقْ	اُوغْرُولَمَقْ	اُوچْمَقْ	دِيكْمَكْ	بُوغْمَقْ	اُوكْسُورْمَكْ
جوشيدن	دزدی کردن	پرواز نمودن	دوختن	خفه کردن	عطسه کردن
اَلْعِطَاسُ	اَلضَّحِكُ	اَلْبُكَاءُ	اَلْعَضُّ	اَلْمَصُّ	اَلْبَوْسُ
اَغْسِرْمَقْ	كُولْمَكْ	اَغْلَمَقْ	اِصِرْمَقْ	اَمْمَكْ	اُوپْمَكْ
سرفه کردن	خندیدن	گریه کردن	گزیدن	مکیدن	بوسیدن
اَلصُّلْحُ	اَلْبَلُّ	اَلصَّلْبُ	اَلْغَسْلُ	اَلْعَوْمُ	اَلْعَطَسُ
بَارِشْمَقْ	اِصْلَنْمَقْ	اَصْمَقْ	يُومَقْ	يُوزْمَكْ	طَالْمَقْ
آشتی کردن	تر کردن	آویختن	شستن	شنا کردن	غوطه کردن
اَلْغَرْقُ	اَلذَّبْحُ	اَلسَّلْخُ	اَلْقَتْلُ	اَلْبِنَاءُ	اَلْهَدْمُ
بَاتْمَقْ	بُوغَزْلَمَقْ	صُويْمَقْ	اُولْدُرْمَكْ	يَاپْمَقْ	يِقْمَقْ
آلوده شدن	سر بریدن	دباغی کرد	کشتن	تعمیر کردن	خراب کردن

اَلْاِحْتِرَاسُ	اَلرَّفْعُ	اَلْحَطُّ	اَلْمَلْوُ	اَلتَّبُّ	اَلشَّتْمُ
صَاقِنْمَقْ	قَالْدِرْمَقْ	قُويْمَقْ	طُولْدِرْمَقْ	اَزْلَمَقْ	سُوكْمَكْ
نگاه داشتن	برداشتن	بگذاشتن	پر کردن	فحش دادن	بی حرمتی کردن
اَلْفَتْحُ	اَلْقَفْلُ	اَلصَّيْدُ	اَلْخِصَامُ	اَلْاِظْهَارُ	اَلْاِخْفَاءُ
آچْمَقْ	قَپَامَقْ	اَوْلَمَقْ	چَكِشْمَكْ	آشْكَاره اِيتْمَكْ	گيزْلَمَكْ
کشادن	بستن	شکار کردن	دشمنی کردن	آشکار کردن	پنهان کردن
اَلتَّخْبِيَةُ	اَلتَّخْلِيصُ	اَللَّفُّ	اَلتَّأَنِّیْ	اَلنَّفْخُ	اَلْاِنْتِفَاخُ
صَقْلَمَقْ	قُورْتَرْمَقْ	صَارْمَقْ	اَكْلَنْمَكْ	اُوفُورْمَكْ	شِشْمَكْ
حفظ کردن	خلاص کردن	پیچیدن	صبر کردن	دمیدن	آماس کردن
اَلْفَرْشُ	اَلشَّمُّ	اَلذَّوْقُ	اَللَّمْسُ	اَلصَّبُّ	اَلصَّدْمُ
دُوشَمَكْ	قُوقْلَمَقْ	طَاتْمَقْ	دَكْمَكْ	دُوكْمَكْ	طُوقُنْمَقْ
گستردن	بوییدن	چشیدن	دست بساییدن	ریختن	برخوردن بچیزی
اَلْمَسْحُ	اَلتَّسْخِينُ	اَلتَّبْرِيدُ	اَلْمُرُورُ	اَلسَّحْبُ	اَلْجَرُّ
سِلْمَكْ	ايصِتْمَقْ	صُووُتْمَقْ	كِچْمَكْ	چَكْمَكْ	سُورُومَكْ
محو کردن	گرم شدن	سرد کردن	عبور نمودن	کشیدن	با روی زمین بردن
اَلنَّشْرُ	اَلْوِجْدَانُ	اَلْغِنَاءُ	اَلصِّيَاحُ	اَلْهِبَةُ	اَلنَّسْجُ
سَرْمَكْ	بُولْمَقْ	ايرْلَامَقْ	چَاغِرْمَقْ	بَاغِشْلَمَقْ	طُوقُومَقْ
فرش کردن	پیدا کردن	دولتمند و آواز خوش	صدا کردن	بخش کردن	نسج نمودن

اَلْقَتْلُ

اَلْفَتْلُ	اَلْاِنْتِخَابُ	اَلتَّوْصِيَةُ	اَلْمَحَبَّةُ	اَلشَّرْطُ	اَلْغَيْظُ
بُوكْمَكْ	اُوكُوزْتَلْمَكْ	اِصْمَرْلَمَقْ	سَوْمَكْ	يِرْتْمَقْ	اُوفْكَه لَنْمَكْ
طی كردن	برگزيدن	سپارش كردن	دوست گرفتن	پاره كردن	خشم كردن
اَلْاِرْتِعَاشْ	اَللُّبْسُ	اَلْوَزْنُ	اَلدَّفْنُ	اَلْكَيْلُ	اَللَّحْسُ
دِتْرَه مَكْ	كِيْمَكْ	طَارْتْمَقْ	كُومْمَكْ	اُولْچْمَكْ	يَلَامَقْ
لرزيدن	پوشيدن	وزن كردن	بخاك سپردن	بكيل زدن	ليسيدن
اَلتَّصْدِيقُ	اَلتَّكْذِيبُ	اَلرُّجُوعُ	اَلصَّيْرُورَةُ	اَلْاِتِّكَاءُ	اَللَّعْبُ
يِنَانْمَقْ	يَلَاغْنْلَمَقْ	دُونْمَكْ	اُولْمَقْ	طَيَانْمَقْ	اُويْنَامَقْ
باور كردن	باور نه نمودن	عود كردن	منقلب شدن	تكيه كردن	رقص كردن
اَلْاِدْلَاءُ	اَلتَّدَلَالُ	اَلْاِطْفَاءُ	اَلْخُدْعَةُ	اَلْاِيرَادُ	اَلْاِحْتِقَارُ
صَرْقِتْمَقْ	نَازْلَنْمَقْ	سُيُونْدُرْمَكْ	اَلْدَامَقْ	كَتُورْمَكْ	خُورْلَمَقْ
جلوه كردن	عشوه نمودن	خاموش كردن	فريب خوردن	آوردن	ذليل شدن
اَلْحِفْظُ	اَلتَّزْيِينُ	اَلْحَصَادُ	اَلْجَمْعُ	اَلْمَدْحُ	اَلذَّمُّ
اَزْبَرْلَمَكْ	دُوزَمَكْ	بِچْمَكْ	دَوْشِرْمَكْ	اُوكْمَكْ	فَنَاسُويلَمَكْ
ياد داشتن	زينت دادن	بدیدن	گرد كردن بجائی	ستودن	ملامت كردن
اَلْخَلْقُ	اَلتَّعْلِيقُ	اَلتَّثَاؤُبُ	اَلْاِحَاطَةُ	اَلْمُسَابَقَةُ	اَلْهَرْوَلَةُ
يَرَاتْمَقْ	آصمق	اَسْنَمَكْ	قپلَمَقْ	گَچِشْمَكْ	يَلْمَكْ
آفريدن	آويختن	آروغ كردن	فرا گرفتن	پیشی گرفتن	غلبه كردن

العجلة	البطوء	الجری	التعب	الهظم	الفرح
ایوَمَك	اکلتمك	سکرتمك	یورلمق	سکرمك	سونمك
شتاب کردن	صبر کردن	بتحلیل بردن	زحمت کشیدن	هضم نمودن	مسرور شدن
الغمّ	الاجتهاد	التفکر	الظنّ	التحیّر	المشورة
طسه لنمق	چالشمق	دوشنمك	گمان ایتمك	شاشرمق	طانشمق
غصه کشیدن	سعی کردن	فکر نمودن	گمان بردن	آواره ماندن	مصلحت کردن
الحکی	المحادثة	المخاطبة	الوشوشة	الصراخ	السکوت
لقردی ایتمك	سویلشمك	قونشمق	فیسلمك	باغرمق	صوصمق
حکایت نمودن	بحث کردن	گفتگو کردن	اسرار کردن	صدا کردن	ساکت شدن
الصیام	المصاحبة	العداوة	المزاح	الکراهة	الزعل
اوروج طوتمق	دوستلشمق	دشمانلمق	لطیفه ایتمك	اکراه ایتمك	اوصانمق
روزه گرفتن	صحبت کردن	دشمنی کردن	کستاخی نمودن	نفرت کردن	بستوه آمدن
الفزع	الخناف	الحرب	التعزیر	المنازعة	الغیرة
پیقمق	غوغا ایتمك	جنك ایتمك	ازارلمق	بوزشمق	قصقنمق
بتنك آمدن	دعوی کردن	حرب کردن	آزار کردن	نزاع کردن	حمیت کردن
الملاعبة	الغشّ	الجفل	الشّغل	الانفصال	الاستعمال
اویناشمق	آلداتمق	اوزگمك	ایشلمك	ایرلمق	قوللنمق
عشرت کردن	حیله کردن	آموختن	کار کردن	جدا شدن	بکار داشتن

الرِّضا قائِل اولمق تن دردادن	الضَّمانَةُ کفیل اولمق بذمه گرفتن	الحَربُونُ پی ویرمک رهن دادن	الاَخذُ فی العطا الشرویر ایتمک دادوستد کردن	العَشمُ اوممق کله کردن	الرِّبحُ کار ایتمک نفع برداشتن
الاکتِسابُ قزانمق سود کردن	الخَسارَةُ ضرر ایتمک زیان کردن	الاِعانَةُ یاردم ایتمک مدد نمودن	الدَّینُ بورج ایتمک دام گرفتن	السَّلفُ اودنج ویرمک قرض دادن	النَّفعُ فائده لنمک فایده برداش
الجَمعُ طوپلمق گرد آوردن	الوَفاءُ اوده مک بجا آوردن	التَّقسیمُ طاغتمق قسمت کردن	التَّخصیصُ پای ویرمک حصه دادن	التَّحضیرُ حاضرلمق آماده کردن	التَّادِیَةُ کوتورمک برداشتن
الاِرسالُ گوندرمک فرستادن	المَشیُ یورمک قدم برداشتن	المُصادَفَةُ راستکلمک راستی کردن	المُلاقاتُ قاوشمق رسید بیکدیگر	الاِنتِظارُ کوزتمک منتظر شد	الرَّاحَةُ دینکلنمک راحت شد
التَّنقیَةُ سچمک پاک نمودن	التَّنزِیلُ ایندیرمک فرود آوردن	المَوتُ اولمک مردن	الرَّقصُ اوینامق بازی کردن	الغَیبُ یتمک دور از نظر شد	النَّهبُ یغما ایتمک غارت کردن
السَّرِقَةُ چالمق دزدی کردن	الخَطفُ قاپمق گرفتن	الاَذِیَّةُ اذیت ایتمک آزار کردن	التَّفتیشُ آرامق جستجو کردن	الضَّیاعُ غائب ایتمک غایب کردن	التَّبیینُ بللی ایتمک پیدا کردن

اَلْاِطّلاع آگاه اولمق خبردار شدن	اَلرَّخی بِراقمق رها نمودن	اَلتَّسییب قویوپرمك دست کشیدن	اَلتَّبطیل بوزمق محو کردن	اَلمسك طوتمق نگاهداشتن	اَلغرس اغاج دیکمك غرس درخت
اَلزَّرع اکین اکمك کشت زاری کردن	اَلغربلة غالبورلمق بیختن چیزی	اَلطَّحن اوکوتمك آسیا کردن	اَلنَّخل الهمك بیختن	اَلعطش صوصامق تشنه شدن	اَلتَّقطیع پاره لمق پاره کردن
اَلفرم قیمق روا دیدن	اَلقَتّ دوغرمق قطع کردن	اَلسَّلق خشلمق جوشانیدن	اَلتَّصفیة سوزمك صاف کردن	اَلتَّقویر اویمق خوابیدن	اَلنَّتف یولمق چیدن
اَلفلی قرارتمق اخگری کردن	اَلتَّقشیر صویمق لوخت کردن	اَلتَّذویب اریتمك گداختن	اَلدَّهس ازمك صلابه کردن	اَلجوع اجلق گرسنگی	اَلشَّبع طوقلق سیری
اَلْاِرتواء قانمق باور نمودن	اَلتَّفریغ بوشالتمق خالی کردن	اَلسَّبخ بونسکرمك سرفه کردن	اَلنَّفض سلکمك افشاندن	اَلدِّرایة دویمق درد کردن	اَلتَّشخیر خورلمق درخواصد کردن
اَلهدس صابقلمق مالیخولیا کردن	اَلحلم دونسکورمك صبر نمودن	اَلتَّیقظ اویانمق بیدار شدن	اَلتَّحزیم قوشانمق خاریدن	اَلتَّعرّی صویونمق عریان شدن	اَلشَّد چکمك کشیدن

اَلرَّفی

اَلرَّقْيُ	اَلتَّضْفِيرُ	اَلْكَسْرُ	اَلتَّقْطِيفُ	اَلْقَشْطُ	اَلْحَلُّ
اُرْمَكْ	اُوزْمَكْ	قِيرْمَقْ	قُوپَارْتمَقْ	قَاذِيمَقْ	چُوزْمَكْ
تنیدن	وتابیدن	کسیختن	پاره کردن	کندن	کشادن
اَلتَّوْسِيخُ	اَلتَّطْهِيرُ	اَلتَّنْظِيفُ	اَلْعَصْرُ	اَلظَّعْنُ	اَلدَّعْكُ
كِيرْلَتْمَكْ	پَاكْ اِيتْمَكْ	تَمِيزْلَمَكْ	صِقْمَقْ	دَوْشِرْمَكْ	اُوغْمَقْ
چرك کردن	پاك کردن	تمیز نمودن	فشردن	روانه شدن	مالیدن
اَلنَّظْمُ	اَلصَّفُّ	اَلتَّصْلِيحُ	اَلْخَتْمُ	اَلتَّدْوِيرُ	اَلتَّنْشِيفُ
دِيزْمَكْ	دُوزْمَكْ	دُوزْنَمَكْ	مُهُرْلَمَكْ	دُونْدُرْمَكْ	قُورُتْمَقْ
نظم دادن	ترتیب کردن	براه کذاشتن	مهر زدن	منحرف کردن	خشکانیدن
اَلتَّقْلِيبُ	اَلتَّعَوُّدُ	اَلتَّبْدِيلُ	اَلتَّجْرِبَةُ	اَلتَّشْبِيهُ	اَلْخَلْطُ
چَوِيرْمَكْ	آلِشْمَقْ	دَكِشْمَكْ	صِنَامَقْ	بَكْزَتْمَكْ	قَارِشْدِرْمَقْ
گردانیدن	عادت کردن	عوض نمودن	امتحان کردن	شبیه کردن	آمیختن
اَللَّصْقُ	اَلْعُجْبُ	اَلتَّحْسِينُ	اَلتَّمَسْخُرُ	اَلْفُرْجَةُ	اَلدَّوَرَانُ
يَاپِشْدِرْمَقْ	بَكَنْمَكْ	كُوزَلْ اِيتْمَكْ	ذَوْقْلَنْمَكْ	سَيْرْ اِيتْمَكْ	كَزْمَكْ
چسبانیدن	ستودن	آفرین کردن	لذت کردن	کشت نمودن	سیاحت نمودن
اَلطَّوَافُ	اَلتَّجَشِّي	اَلْخَرْفُ	اَلتَّمَطِّي	اَلطَّرْشُ	اَلتَّبَسُّمُ
طُولَاشْمَقْ	گَكِرْمَكْ	هِچْقِرْمَقْ	گَرِنْمَكْ	قُوصْمَقْ	صِرِتْمَقْ
کردیدن	آروغ کردن	هکك کردن	آغوش کشادن	قی کردن	خندیدن

اَلقَشْطُ طَرَامَقْ شانه کردن	اَلخُرْبَشَةُ طِرْمَلمَقْ خراش کردن	اَلسَّنُّ ایت ایتمك تیز کردن	اَلحِلَاقَةُ تِراش ایتمك تراشیدن	اَلتَّثْبِیتُ مُحکم ایتمك استوار نمودن	اَلتَّعلِیَةُ یوکسك ایتمك فراز نمودن
اَلتَّوطِیَةُ الچق ایتمك نشیب کردن	اَلتَّکبِیرُ بیوك ایتمك بزرك کردن	اَلتَّصغِیرُ کوچك ایتمك تحقیر کردن	اَلتَّطوِیلُ اوزون ایتمك دراز کردن	اَلتَّقصِیرُ قصه ایتمك کمتر نمودن	اَلتَّوسِیطُ اورته ایتمك میانجی کردن
اَلتَّعرِیضُ انلی ایتمك پهن کردن	اَلتَّکنِیزُ انسز ایتمك عرض کردن	اَلتَّضیِیقُ طار ایتمك تنك کردن	اَلتَّفسِیحُ سیرك ایتمك معتدل کردن	اَلتَّرقِیقُ اینجه ایتمك باریك کردن	اَلتَّثخِینُ قالین ایتمك درشت کردن
التنفد [illegible] اسلما [illegible] سبلد [illegible]	[illegible]داوة [illegible]هفی [illegible]مبختن	اَلتَّبخِیرُ تونسولك دود کردن	اَلمُعَاشَرَةُ کچنمك عشرت کردن	اَلاِشتِیَاقُ اوزولمك آرزو کشیدن	اَلاِستِقبَالُ قرشولمق پیشواز کردن
	اَلاِمدَادُ تحرمت فوق داشتن	اَلتَّنَدُّمُ نکمیا اولمق پشیمان کشتن	اَلتَّعَوُّقُ کچکمك بتاخیر افتادن	اَلمُصَافَقَةُ طال قاوفلق هرزه گی کردن	

اَلبَابُ الثَّانِی فِی بَیَانِ الاَمرِ
ایکنجی باب امر بیاننده اولجیدر
باب دوم در بیان امر است

فِي التُّرْكِي كُلُّ كَلِمَةٍ جُرِّدَتْ مِنْ عَلَامَتِ الْمَصْدَرِ وَهِيَ ؛ مَكْ ؛ اَوْمَقْ ؛
لِسَانِ تُرْکِيدَه هَرْبِرْ کَلِمَه کِه عَلَامَتِ مَصْدَرْ دَنْ مُجَرَّد اُولَه مَكْ يَا مَقْ كِبِي
در لسان ترکی هر آن کلمه ایست که مجرد شود از علامت مصدر مثل ؛ ملت ؛ ویا مق
يَكُونُ مَا بَقِيَ بَعْدَ التَّجْرِيدِ اَمْرًا حَاضِرًا لِلْمُفْرَدِ ؛ مِثَالُهُ
تَجْرِيدْ دَه نُصكره بَاقِي قَلَانْ مُفْرَدْ اِيجُونْ اَمْرِ حَاضِر اولور مِثَالِي
بعد از مجرد شدن امر حاضر مفرد میشود مثالش

اِعْلَمْ	اِفْهَمْ	تَعَلَّمْ	اِقْرَأْ	اُكْتُبْ	اُؤْمُرْ
بِيلْ	اَنْلَه	اُوكْرَنْ	اُوقُو	يَازْ	بُيُورْ
بدان	فهم کن	یاد بگیر	بخوان	بنویس	بفرما
تَعَالَ	اِذْهَبْ	اُقْعُدْ	قُمْ	قَامَ	كُلْ
كَلْ	كِتْ	اُوتُورْ	قَالْقْ	دور	يه
بیا	برو	بنشین	برخیز	بایست	بخور
اِشْرَبْ	اُنْظُرْ	اَتْرُه	تَكَلَّمْ	قُلْ	رَبْ
اِيچْ	بَاقْ	كُوسْتَرْ	سُويْلَه	دي	بَسْلَه
بنوش	نگاه کن	نشان ده	مکالمه کن	بگو	پرورش ده
اِعْمَلْ	خَفْ	شَعْ	زِمْ	خُطْ	غِطْ
دُپْ	قُورْقْ	دُوشْ	آتْ	قُوي	[illegible]
عمل بکن	بترس	فرو دای	[illegible]	[illegible]	[illegible]

نَمْ	اِضْطَجِعْ	اِحْتَرِقْ	اُدْخُلْ	اُخْرُجْ	اِرْبِطْ
اُوْيُوْ	يَاتْ	يَاقْ	كِيرْ	چِيقْ	بَغْلَه
بخواب	بخواب	بسوزان	داخل شو	بيرون رو	ببند
حِلْ	اُكْنُسْ	اِحْلِبْ	اِرْخِ	اِقْطَعْ	اِضْرِبْ
چُوْزْ	سُپُوْرْ	سُوْتْ صَاغْ	صَالِيوِيرْ	كَسْ	اُوْرْ
بكشا	جاروب كن	بدوش	پر انداز	ببر	بزن
اِهْرَبْ	صِلْ	اِعْطِ	خُذْ	بِعْ	اِشْتَرِ
قَاچْ	اِپْرِيشْ	وِيرْ	آلْ	صَاتْ	صَاتُونْ آلْ
فرار كن	برس	بده	بگير	بفروش	بخر
اِشْفَعْ	اِعْجِنْ	اِطْبُخْ	اِفْلَقْ	اِقْلَعْ	عِدْ
ديلَكْ اَيْلَه	يُوغُورْ	پِشِرْ	يَارْ	قُوپَارْ	صَايْ
التماس كن	خمير كن	بپز	شكاف	پاره كن	بشمر
اَوْلِدْ	اِنْسَ	اِسْتَحِ	سَلْ	اُبْذُرْ	اُطْلُبْ
طُوغُورْ	اُونُوتْ	اوتَانْ	صُورْ	صَاچْ	اِسْتَه
بزای	فراموش كن	شرم كن	بپرس	زلف	بخواه
اِرْكَبْ	اِنْزِلْ	اُمْضُغْ	اِبْلَعْ	بُلْ	غَوِّطْ
بِنْ	اِنْ	چِيْنَه	يُوتْ	اِصْلَتْ	صِيچْ
سوار شو	فرود آی	بجای	فروت بده	تر كن	غایط بكن

بُلْ	زِدْ	اُنْقُصْ	اِبْتَدِئْ	خَلِّصْ	اِخْرَقْ
ایشَه	آتِرْ	آكْسِلْتْ	بَاشْلَه	قُورْتَرْ	دَلْ
زهراب ریز	افزون کن	کمتر کن	ابتدا کن	رها کن	بشکاف
اِغْلِ	اِسْرِقْ	طِرْ	خَيِّطْ	اُخْنُقْ	اِسْعِلْ
قَاينَه	چال	اُوچ	دِيكْ	بُوغْ	اُوكْسُوزْ
بجوش	دزدی کن	پرواز کن	بدوز	خفه کن	سرفه کن
اِعْطَسْ	اِضْحَكْ	اِبْكِ	عُضْ	مُصْ	بُوسْ
اَغْسِرْ	كُولْ	اَغْلَه	ایصِرْ	اَمْ	اُوپْ
عطسه کن	تبسم نما	گریه کن	بلیس	بمك	ببوس
اِصْطَلِحْ	اِغْسِلْ	عُومْ	اِغْتَسِلْ	اِغْرَقْ	اِذْبَحْ
بَارِشْ	يِيقَه	يُوزْ	غُسُلْ ایت	بَاتْ	بُوغَزْلَه
صلح کن	بشوی	شنا کن	غسل بکن	غوطه کن	ذبح کن
اُقْتُلْ	اِبْنَا	اِهْدِمْ	اِحْتَرِزْ	اِرْفَعْ	فَرِّغْ
اُولْدُرْ	بِنَا يَاپْ	ييق	صَقِينْ	قَالْدِرْ	بُوشَالْتْ
بکش	تعمیر کن	خراب کن	خود را نگاه دار	بردار	خالی کن
اِمْلَأْ	سَبَّ و اشْتِمْ	اِفْتَحْ و اكْشِفْ	اُقْفُلْ	اِصْطَادْ	خَاصِمْ
طُولْدُرْ	سُوكْ	آچْ	قَپَه	اَوْلَه	چَكِشْ
پر کن	فحش ده	بگشا	ببند	شکار کن	دشمنی کن

اِخْفِ	خَبِّ	خَلِّصْ	لِفْ	اِصْبِرْ	اِنْفُخْ
کیزله	صَقْلَه	قورتر	صار	قَتْلَن	اُفور
پنهان کن	حفظ کن	رهائی ده	بپیچ	تحمل کن	بدم
اِنْتَفِخْ	اِفْرِشْ	شِمْ	ذُقْ	اِلْمِسْ	صُبّ
شِشْ	دُوشَه	قوقلَه	داتْ	دَلْتْ	دُوكْ
آماس شو	بگستر	ببوی	بچش	دست بسای	بریز
اُصْدِمْ	اِمْسَحْ	سَخِّنْ	بَرِّدْ	فُتْ	اِسْحَبْ
طُوقان	سیلْ	ایصیت	صُوغُوتْ	گچ	چكْ
تکان زن	محو کن	گرم کن	سرد کن	بگذر	بکش
جُرّ	اُنْشُرْ	جِدْ	غَنِّ	صِحْ	هَبْ
سُورُو	سَرْ	بُولْ	ایرلَه	چاغر	بَغشلَه
اززمین سار	فرش کن	پیدا کن	باواز بخوان	صدا کن	ببخش
اِنْسِجْ	اِفْتِلْ	اِنْتَخِبْ	رَصّ	حِبّ	اِشْرِطْ
طُوقُو	بُوكْ	اُوكُوتْلَه	اُصمرله	سَوْ	یرت
نسج کن	لف کن	برگزین	سپارش کن	دوست شو	شرط کن
[illegible]	اِرْجِسْ	اِلْبِسْ	اِقْلَعْ	اِنْزِفْ	زِنْ
[illegible]	[illegible]	گی	چیقار	[illegible]	طارت
زحمت کش	[illegible]	بپوش	از بن برآر	[illegible]	[illegible]

كل	الحس	صدق	كذب	ارجع	مت
اولچ	يالە	اينان	يلانله	دون	اولك
وزن كن	بليس	باور كن	باور مكن	عود كن	بمير
اتك واعتمد	العب	اذل	تدلل	اطفئ	اخدع
طيان	اوينه	صروقت	نازلن	سوندر	آلدات
تكيه كن	رقص كن	فرو كن	عشوه كن	خاموش كن	حيله ده
هات	اختفر	احفظ	زين	احصد	اجمع
كتور	خورله	آزبرله	بزت	بچ	دوشر
بياور	خاب آواز كن	ياد بگير	زينت ده	بدرو	گرد آور
امدح	ذم	اخلق	علق	سابق	هرول
اوك	ذم ايله	يارات	آص	قوشش	بل
تحسين كن	ملامت كن	آفريده كن	بياويز	پيشي گزين	بپوی
اعجل	ابطئ	اجر	اتعب	اهضم	افرح
چابك اول	آكلن	سكرت	يورل	سكر	سون
شتاب كن	صبر كن	اجرى نما	زحمت ده	بكز	شادى كن
اغتم	اجتهد	افتكر	ظن	تحير	شاور
كدرلن	چالش	دوشون	كمان ات	شاش	طانش
ملول شو	سعى كن	فكر نما	كمان كن	آواره مان	مشور كن

اِحْكِ	تَحَدَّثْ	خَاطِبْ	وَشْوِشْ	اِصْرُخْ	اُسْكُتْ
حِكَايَتْ اَيْتْ	لَافْ اَيْتْ	قُونُشْ	فِسِلْدَه	بَاغِرْ	صُوصْ
حكايت كن	حديث بكو	حرف بزن	حرف بكوش بكو	صدا كن	آرام شو
صُمْ	صَاحِبْ	عَادِ	اِمْزَحْ	اِكْرَهْ	اِزْعَلْ
اُورُجْ طُوتْ	دُوسْتْلِقْ اَيْتْ	دُشْمَنْلِقْ اَيْتْ	شَقَا اَيْتْ	اِكْرَاهْ اَيْتْ	اُوصَانْ
روزه بكير	دوستى كن	خصمى كن	مسخره كن	ناخوش بكير	بتنك آى
اِفْرَقْ	خَانِقْ	حَارِبْ	عَزِّرْ	نَازِعْ	غِيرْ
بِيقْ	غَوْغَا اَيْتْ	جَنْكْ اَيْتْ	اَزَرْلَه	پُوزُشْ	قِصْقَنْ
ويران كن	دعوا كن	نبرد كن	آزارده	منازعه كن	حميّت كن
لَاعِبْ	غِشْ	اُجْفُلْ	اِبْتَدِئْ	اِشْتَغِلْ	اِفْصِلْ
اُويْنَاشْ	آلْدَاتْ	اُورْكْ	بَاشْلَه	اِيشْلَه	پَازَارْ اَيْتْ
عيش كن	فريفته شو	رم كن	ابتدا كن	كار كن	دادستد كن
اِسْتَعْمِلْ	اِرْضَ	اِضْمَنْ	عَرْبِنْ	خُذْ وَاَعْطِ	اِغْتَمَّ
قُولْلَنْ	قَايِلْ اُولْ	كَفِيلْ اُولْ	چَوِيرْ	اَلْ وَوِيرْ	اُومْ
بكار ببر	تن درده	بذمه باش	رهن ده	بكير بده	كله كن
اِرْبَحْ	اِكْسَبْ	اِخْسَرْ	عَاوِنْ	دَايِنْ	اِسْتَلِفْ
قَزَانْ	كَارْ اَيْتْ	ضَرَرْ اَيْتْ	يَارْدِمْ اَيْتْ	بُورْجْ اَيْتْ	اُودُنْجْ اَلْ
منفعت كن	كار بكن	زيان كن	مدد كن	دام بكير	قرض ده

اِنْتَفِعْ	اَوْفِ	قَسِّمْ	حَصِّصْ	حَضِّرْ	وَدِّ ی
فائِدَه ايت	اوده	طاغِت	پاى وير	حاضِرلَه	كتور
سود بكن	بعهد وفا كن	قسمت كن	حصّه بده	جمع بكن	بر دار
اَرْسِلْ	اِبْعَثْ	اِمْشِ	صادِق	لاقِ	اِبْقَ
كوندر	يوللَه	يوری	راستگل	ايرِش	قال
بفرست	روانه كن	براه رو	درست بيا	برس	بمان
اِسْتَنْظِرْ	اِرْتاحْ	نَقِّ	نَزِّلْ	مَوِّتْ	اُرْقُصْ
كوزت	دينلَن	سَچ	ايندِر	اولدر	اوينَه
منتظر شو	راحت شو	برگزين	فرود آور	بكش	رقص كن
اِغْلِبْ	اِنْهَبْ	اِسْرَقْ	اِخْطَفْ	اِءْذِ	فَتِّشْ
بَن	يَغما ايت	چال	قاپ	اَذِيّت ايت	آرَه
فايق بيا	غارت كن	دزدى بكن	بر دار	آزارده	جستجو كن
ضَيِّعْ	بَيِّنْ	اِطَّلِعْ	اِرْخِ	اِرْخِ	سَيِّبْ
غايب ايت	بَيان ايت	چيق	براق	صاليوير	قويوير
ازنظر دور كن	آگاه كن	آشكار شو	برانداز	برانداز	بگذار
بَطِّلْ	اِمْسِكْ	اِغْرِسْ	اِزْرَعْ	غَرْبِلْ	اِطْحَنْ
بوشلَه	طوت	آغاج دِك	اكين اك	قالبورلَه	اووت
دست بردار	بگير	درخت بجا بنشان	كشت كن	پاك كن	آسيائى دار كن

اُنْخُلْ	اِعْطِشْ	اِقْطَعْ	اِفْرِمْ	فَتِّتْ	اِسْلِقْ
اَلَه	صُوصَه	كَسْ	قِي	دُوغْرَه	خَشْلَه
غالبیر کن	تشنه شو	ببر	رودار	پاره کن	خشم کن
صُفِّ	قَوِّرْ	اِنْتِفْ	اِقْلِ	قَشِّرْ	ذَوِّبْ
سُوزْگِلَه	اُوْيْ	يُولْ	قِزَارْتْ	صُويْ	اَرِيْت
نظم بده	بر کن	از جا بکش	اخکری کن	مغزش برار	پاک کن
اِصْحَنْ	جُعْ	اِشْبَعْ	اِرْتَوِ	اُبْرُقْ	بُحَّ
دُوْكْ	اَجِقْ	دُوي	صُوبَيْقَانْ	تُوكُور	پُوسْكُرْ
صلا بده	گرسنه شو	سیر شو	سیراب شو	اخطُف کن	سرفه کن
اُنْفُضْ	اِدْرِ	غَطِّ	شَخِّرْ	اُنْظُرْ	اُحْلُمْ
سِلْك	دُوْيْ	اُوْرْت	خُورْلَه	بَاق	دُوشْكُورْ
برافشان	درک کن	بپوشان	صیحه زن	نگاه کن	صبر کن
تَيَقَّظْ	تَحَرَّمْ	اِشْلَحْ	شَدِّ	اِرْفِ	صَقِّرْ
اُوْيَانْ	قُوشَنْ	صُويُنْ	چَكْ	اُوْرْ	اُوْرْ
بیدار شو	احتیاط کن	عریان شو	بکش	بتن	بتاب
اِكْسِرْ	اُقْطُفْ	اِنْبَسِطْ	فَكِّ	وَسِّخْ	طَهِّرْ
قِير	مِيوَه دَوشْ	قار	چُوزْ	كِيرْلَتْ	پَاكْ اِيتْ
بشکن	میوه جمع کن	بگشـ	برگشا	چرک کن	تمیز کن

نظیف

نَظِّفْ تمیز ایت پاك كن	اِعْصِرْ صِقْ فشارده	اِطْوِ دَوْشِرْ كرد آور	اِدْعَكْ اُوشْدُرْ ممال	اِنْظِمْ دِیزْ نظم ده	صَفِّ دُوزْ ترتیب ده
صَلِّحْ دُوزَتْ صفا بده	اِخْتِمْ مُهُرْلَه مهر بزن	دَوِّرْ دُونْدِرْ بر كردان	نَشِّفْ قُورُتْ خشك كن	اِقْلِبْ چَویرْ منقلب كن	تَعَوَّدْ اَلِشْ عادت كن
بَدِّلْ دَكِشْ عوض ده	جَرِّبْ صِنَه آزموده كن	شَبِّهْ بَكْزَتْ تشبیه كن	اُخْلُطْ قَارِشْدِرْ مخلوط كن	اِلْصِقْ یاپِشْدِرْ بچسبان	تَعَجَّبْ بَكَنْ مدح كن
اَحْسِنْ كُوزَلْ ایتْ آفرین كن	تَمَسْخَرْ ذُوقْلَنْ لذّت ببر	تَفَرَّجْ سَیْرایتْ سیاحت كن	دَوِّرْ كَز كشت كن	طُفْ طُولَاشْ سیر كن	تَجَشَّئْ كَكِرْ آروغ كن
اِحْزَقْ هِچقِرْ هكلت كن	تَمَطِّ كَرِلْ آغوش بكشا	اِطْرُشْ قُوصْ قی كن	تَبَسَّمْ صِرِتْ بخند	اِمْشِطْ طَرَه شانه زن	خَرْبِشْ طِرْمَلَه مخراش
سِنَّ بیله قنداق كن	اِحْلِقْ تراش ایت تراش كن	نَبِّتْ محكم ایت استوار كن	عَلِّ یوكسلت ایت فراز كن	وَطِّ اَلچاق ایت نشیب كن	كَبِّرْ بیوك ایت بزرك بكن

صَغِّرْ	طَوِّلْ	قَصِّرْ	وَسِّطْ	عَرِّضْ	كَثِّرْ
كوچلت ايت	اوزون ايت	قصه ايت	اورته ايت	انلى ايت	آنيز ايت
كوچك كن	دراز كن	كمتر كن	ميانه كن	پهن كن	كمعرض كن
ضَيِّقْ	فَسِّحْ	رَقِّقْ	ثَخِّنْ	خَفِّفْ	اَعْدِ
طار ايت	سيرك ايت	اينجه ايت	قالين ايت	يڭينك ايت	بولاش
تنك كن	معتدل نما	باريك كن	درشت كن	سبك كن	بيالاى
تَجَسَّرْ	عَاشِرْ	اِشْتَاقْ	قَابِلْ	اِفْتَدِرْ	تَنَدَّمْ
نوتسله	كچن	ارزوله	قرشوله	بجر	پشيمان اول
دودكن	عشرت كن	انتظار كش	پيشواز كن	هرچه خواه كن	پشيمان شو

عَوِّقْ صَاقِلْ

كَچِكْ قاوقطالله

درنك كن لابه كن

تَمَّ بَابُ الاَمرِ وَالحَمْدُ لِلّٰهِ تَعَالىٰ

اَلحَمْدُ لِلّٰهِ تَعَالىٰ اَمر بيانينك بابى تمام اولدى

باتمام رسيد باب امر شكر و سپاس مر خدا يراست

نُكْتَةٌ اِذَا جُرِّدَتِ الكَلِمَةُ مِنْ عَلَامَةِ المَصْدَرِ

بوذكر اولنان بر نكته در كلمه علامت مصدردن تجريد اولندقده

اين نكته ايست زمانيكه كلمه مجرّد شد از علامت مصدر

فَلَا يَخْلُو اِمَّا اَنْ تَكُونَ سَاكِنَةً اَوْ لَا الْاُولَى تَبْقَى عَلَى حَالِهَا

آخِرِی سَاكِنْ وَيَا مُتَحَرِّكْ اُولْمَقْدَنْ خَالِی اُولْمَازْ اَوَّلْكِی سَاكِنْ اُولُورْسَه حَالِی اُوزْرَه بَاقِی قَالُورْ

وخالی نمیشود ازاینکه آن کلمه ساکن میشود ویا نمیشود درحالت اول تغییر نمی یابد

وَالثَّانِيَةُ لَا تَخْلُو مِنْ اَنْ تَكُونَ مَفْتُوحَةً اَوْ مَضْمُومَةً اَوْ مَكْسُورَةً

اِيكِنْجِيسِی كِه مُتَحَرِّكْ اُولُورْسَه مَفْتُوحْ وَيَا مَضْمُومْ وَيَا مَكْسُورْ اُولْمَقْدَنْ خَالِی اُولْمَازْ

ودرحالت ثانیه که متحرک میشود یا مفتوح است ویا مضموم ویا مکسور

فَاِنْ كَانَتْ مَضْمُومَةً يَلْحَقُ بِآخِرِهَا وَاوٌ اَوْ يَاءٌ

اَگَرْ آخِرِی مَضْمُومْ اُولُورْسَه آخِرِينَه وَاوْ يَاخُودْ يَاءْ لَاحِقْ اُولُورْ

هرگاه آخر که مضموم باشد لاحق میشود باخر او حرف واو ویا حرف یاء

وَمَفْتُوحَةً وَمَكْسُورَةً يَلْحَقُ بِآخِرِهِمَا هَاءُ السُّكُونِ

مَفْتُوحَه اِيلَه مَكْسُورَه نِكْ آخِرْلَرِينَه هَاءِ سُكُونْ لَاحِقْ اُولُورْ

ودرحالت مفتوح ومضموم شدنش باخرهما ایضا هاء سکون لاحق میشود

كَمَا هُوَ مُمَثَّلٌ لِلسَّاكِنِ بِبِلْ اِعْلَمْ وَلِلْمَضْمُومَةِ اُوقُو اِعْلَمْ

نِتَكِمْ بُو قَاعِدَه تَمْثِيلْ اُولُنْمِشْدِرْ سَاكِنْ اِيچُونْ بِيلْ كَلِمَه سِيلَه مَضْمُومْ اِيچُونْ اُوقُو كَلِمَه سِيلَه

مانندچه مثلا این قاعده تمثیل شده درحالت سکون کلمه بیل بدان ومثل مضموم بخوان

وَلِلْمَفْتُوحَةِ وَالْمَكْسُورَةِ آكْلَه اِفْهَمْ وَيَه كُلْ

وَمَفْتُوحَه اِيلَه مَكْسُورَه اِيچُونْ آكْلَه وَ يَه كَلِمَه لَرِيلَه تَمْثِيلْ اُولُنْمِشْدِرْ

وارجزی مفتوحه ومکسوره مثل آکله فهم کن وبخور کل

اَلْبَابُ الثَّالِثُ فِي النَّهْيِ

اُوچُنْجِی بَابْ نَهْیْ بَیَانِنْدَه اُولَیْجِیدِرْ

بابِ سیم در بیان نهی است

اَلنَّهْيُ فِي اللِّسَانِ التُّرْكِيِّ كُلُّ كَلِمَةٍ اُلْحِقَ بِآخِرِهَا لَفْظَةُ مَه
نهی لسانِ تُرکیده هر بر کلمه در که اخرینه مَه لفظی الحاق اولنه
نهی در لسان ترکی هر آن کلمه ایست که بآخر او لفظ مَه الحاق بشود

بَعْدَ التَّجْرِيدِ مِنْ عَلَامَةِ الْمَصْدَرِ وَهِيَ مَكْ اَوْ مَقْ
علامهٔ مصدر اولان مَكْ یاخود مَقْ لفظندن تجرید ایتدکدن صکره
بعد از مجرد شدن از علامت مصدر و آن هم لفظ مك است و یا مق

فَتَكُونُ الْمَجْمُوعُ هُنَا نَهْيًا حَاضِرًا لِلْمُفْرَدِ مِثَالُهُ
پس بو مقامده جمع اولنان کلمات مفرد ایچون نهی حاضر اولور مثالی
پس در این حالت همه اش نهی حاضر میشود از برای مفرد مثالش

لَا تَعْلَمْ	لَا تَفْهَمْ	لَا تَتَعَلَّمْ	لَا تَقْرَأْ	لَا تَكْتُبْ	لَا تَأْمُرْ
بیلمه	آکلمه	اوکرنمه	اوقومه	یازمه	بیورمه
ندان	فهم مکن	نیاموز	نخوان	ننویس	امر مکن
لَا تَجِئْ	لَا تَرُحْ	لَا تَقْعُدْ	لَا تَقُمْ	لَا تَقِفْ	لَا تَأْكُلْ
کلمه	کیتمه	اوتورمه	قالقمه	طورمه	ییمه
میا	مرو	منشین	پا مشو	توقف مکر	مخور

لا تشرب ایچمه نیاشام	لا تسمع ایشتمه گوش مده	لا تنظر باقمه نظر مکن	لا تر گورمه نگاه مکن	لا تتر گوسترمه پنهان مکن	لا تتکلم سویلمه حرف مزن
لا تقل دیمه مگو	لا ترب بسلمه پرورش مده	لا تعمل یاپمه کار مکن	لا تخف قورقمه مترس	لا تقع دوشمه واقع مشو	لا ترم آتمه نینداز
لا تحط قویمه مگذار	لا تستر اورتمه مپوش	لا تنم اویومه خواب مکن	لا تضطجع یاتمه خواب مکن	لا تحرق یاقمه نسوزان	لا تدخل گیرمه داخل مشو
لا تخرج چیقمه بیرون مرو	لا تربط بغلمه مبند	لا تحل چوزمه مکشا	لا تکنس سپورمه جاروب مکن	لا تحلب صاغمه مدوش	لا تقطع کسمه مبر
لا تضرب اورمه مزن	لا تهرب قاچمه فرار مکن	لا تصل ایرمه نپیوند	لا تعط ویرمه مده	لا تأخذ آلمه مگیر	لا تبع صاتمه مفروش
لا تشتر صاتون آلمه [illegible]	لا تشفع دیلک ایلمه التماس مکن	لا تدر دونمه مگردان	لا تعجن یوغورمه خمیر مکن	لا تطبخ پشرمه مپز	لا تفلق یارمه مشکاف

لاتقلع قوپارمه حسد مکن	لاتلد طوغرمه نزای	لاتنس اونوتمه فراموش مکن	لاتستح اوتانمه شرم مکن	لاتسأل صورمه مپرس	لاتبذر صاچمه مباش
لاتطلب استمه مخواه	لاترکب منمه سوار مشو	لاتنزل اینمه فرود میا	لاتمضغ چینمه مخای	لاتبلع یوتمه فرو مبر	لاتبل ایشه مه زهراب مریز
لاتتغوط صچمه غایط مکن	لاتزد ارترمه زیاد مکن	لاتنقص اکسلتمه کم مکن	لاتبتد باشلمه ابتدا مکن	لاتخلص قورترمه رها مکن	لاتخرق دلمه سوراخ مکن
لاتغل قاینتمه مجوشان	لاتسرق چالمه دزدی مکن	لاتجر قوشمه مد مکن	لاتخبط دیکمه مدوز	لاتطر اوچمه پرواز مکن	لاتسعل اوکسرمه سرفه مکن
لاتعطس اکسیرمه عطسه مکن	لاتضحک کولمه مخند	لاتبک اغلمه گریه مکن	لاتعض اصرمه مگز	لاتمص امه ممک	لاتبس اوپمه بوسه مکن
لاتصطلح بارشمه صلح مکن	لاتبل اصلنمه تر مکن	لاتغسل ییقمه مشوی	لاتعم یوزمه شنا مکن	لاتغطس طالمه غوطه مده	لاتغرق باتمه غرق مشو

لاتذبح	لاتقتل	لاتأت	لاتهدم	لاتحترز	لاترفع
بوغزلمه	اولدرمه	بنا یاپمه	یقمه	صقنمه	قالدرمه
ذبح مکن	مکش	تعمیر مکن	خراب مکن	نگاه مدار	مدار
لاتنخل	لاتملأ	لاتعزر	لاتشتم	لاتفتح	لاتقفل
الـمه	طولدرمه	ازرلمه	سوکمه	اچمه	قپامه
بیختن مکن	پر مکن	زحمت مده	فحش مگو	مکشا	مبند
لاتخاصم	لاتخف	لاتحب	لاتخلص	لاتصبر	لاتلمس
چکشمه	قورقمه	صقلمه	قورترمه	قتلنمه	دکمه
دشمنی مکن	مترس	حفظ مکن	رها مکن	شکیبا مکن	دست نزن
لاتنفخ	لاتنتفخ	لاتفرش	لاتکنس	لاتشم	لاتذق
اوفورمه	شیشمه	دوشمه	سپورمه	قوقلمه	طاتمه
دم مکن	اماس مشو	فرش مکن	جاروب مکن	مبوی	مچش
لاتصب	لاتصدع	لاتمسح	لاتسخن	لاتبرد	لاتمر
دوکمه	طوقنمه	سیلمه	اصتمه	صووتمه	کچمه
مریز	تکان نزن	محو مکن	گرم مکن	سرد مکن	عبور مکن
لاتسحب	لاتجس	لاتنسج	لاتنشر	لاتجد	لاتغن
چکمه	سورمه	طوقومه	سرمه	بولمه	ایرلمه
مکش	ازجا میار	متن	نشر مکن	پیدا مکن	باواز مخوان

لا تصحح چاغرمه صدا مکن	لا تهب باغشلمه نبخش	لا تقتل بولمه لف مکن	لا تنتخب اوکوزتلمه مکزین	لا توص اضمرلمه سفارش مکن	لا تحب سومه دوست مگیر
لا تشترط پیرتمه پاره مکن	لا تغطاظ انچیتمه زحمت مکش	لا ترتعش تترمه ملرز	لا تلبس کیمه مپوش	لا تقلع چیقارمه بدر میار	لا تدفن کومه بخاک مسپار
لا تزن طارتمه وزن مکن	لا تأکل یمه مخور	لا تشرب اچمه میاشام	لا تلحس یلامه ملیس	لا تصدق اینانمه باور مکن	لا تکذب یلانلمه تکذیب مکن
لا تکل اولچمه کیل مکن	لا ترجع دونمه عود مکن	لا تکن اولمه مشو	لا تعتمد طیانمه خاطرجمع مشو	لا تلعب اوینمه رقص مکن	لا تذل صارقتمه فرومگذار
لا تتدلل نازلنمه عشوه مفروش	لا تنقد باقمه نظر مکن	لا تنطق سوندرمه خاموش مکن	لا تخدع آلدامه فریفته مشو	لا تجب کتورمه میاور	لا تحتقر خورلمه خار مدار
لا تحفظ ازبرلمه در خاطر مدار	لا تتزین بزنمه آرایش مده	لا تحصد بچمه مبر	لا تجمع دوشرمه بکجا جمع مکن	لا تمدح اوکمه ستوده مکن	لا تحط قومه منه

لا تحلق

لا تخلق برانمه آفریده مکن	لا تعلق اصمه میاویز	لا تسابق قوشنمه پیشی نگیر	لا تهرول یلمه مپرور	لا تعجل تلسمه تعجیل مکن	لا تبطئ اگلنمه منشین
لا تجر سکرتمه جاری مباش	لا تتعب یورلمه تعب مکش	لا تهضم سکرمه بتحلیل مبر	لا تفرح سونمه شاد مشو	لا تغتم طاسلنمه غمگین مباش	لا تجتهد چالشمه کوشش مکن
لا تفتکر دوشنمه فکر وخیال مکن	لا تظن ظن ایتمه گمان مبر	لا تحیر شاشرمه آواره مشو	لا تشاور طانشمه مصلحت مکن	لا تحك لقردی ایتمه حکایت مکن	لا تحدث لاف ایتمه حرف مزن
لا تخاطب قونشمه گفتگو مکن	لا توشوش فیسلمه سرگوشی مکن	لا تصرخ باغرمه فریاد مکن	لا تسکت صوصمه ساکت مشو	لا تصم اوروج طوتمه روزه مگیر	لا تصاحب دوستلق ایتمه دوستی مکن
لا تعاد دشمانلق ایتمه خصومت مکن	لا تمزح شقا ایتمه هرزه مخوان	لا تکره اکراه ایتمه ناخوش مگیر	لا تزعل اوصانمه بتنگ میا	لا تقرف بیقمه مشوی	لا تخانق غوغا ایتمه جنگ مکن
لا تحارب جنك ایتمه جدال مکن	لا تعزر آزارلمه زحمت مده	لا تنازع بوزشمه دوستی برهم مزن	لا تغبر قسقنمه رشک مبر	لا تلعب اوینامه بازی مکن	لا تغش الداتمه فریب مده

لاتجفل اورکمه رم مخور	لاتبدء باشلمه ابتدا مکن	لاتشتغل ایشلمه کار مکن	لاتنفصل پازارلشمه کسب مکن	لاتستعمل قوللنمه استعمال مکن	لاترض قابل اولمه راضی مباش
لاتضمن کفیل اولمه ضامن مباش	لاتعربن پی ویرمه رهن مده	لاتأخذ ولاتعط آلش ویرش ایتمه داد وستد مکن		لاتتعشم اومه طمع مکن	لاتربح کار ایتمه سود مکن
لاتکتسب قزانمه کسب مکن	لاتخسر ضرر ایتمه زیان مکن	لاتعاون یاردم ایتمه مدد مکن	لاتتداین بورج ایتمه وام مگیر	لاتستلف اودنج آلمه قرض مگیر	لاتنفع یرامه نفع مکن
لاتجمع طوپلمه گرد مکن	لاتوقف اوردمه بجا میاور	لاتقسم طاغتمه بخش مکن	لاتخصص پای ویرمه حصه مده	لاتحضر حاضرلمه حاضر مکن	لاتود کتورمه مبر
لاترسل کوندرمه مفرست	لاتبعث یوللمه روانه مکن	لاتمش یوریمه راه مرو	لاتصادف راستگلمه راست میا	لاتلاق قاوشمه ملاقات مکن	لاتبق قالمه ممان
لاتنتظر کوزتمه مترصد مباش	لاتسترح دکلنمه راحت مشو	لاتنتق سچمه اختیار مکن	لاتنزل ایندرمه فرود میاور	لاتمت اولمه ممیر	لاترقص اوینامه بازی مکن

لا تغلب	لا تنهب	لا تسرق	لا تخطف	لا تأذ	لا تفتش
یغنمه	یغما ایتمه	چالمه	قاپمه	اذیت ایتمه	آرامه
غلبه مکن	غارت مکن	دزدی منما	مکیر	آزار مده	جستجو مکن
لا تضیع	لا تبین	لا تترخ	لا تؤرخ	لا تسیب	لا تبطل
ضایع ایتمه	بللی ایتمه	براقمه	صالیویرمه	قویویرمه	بوشلمه
خراب مکن	آشکار مکن	فرو مگذار	برانداز	رها مکن	سست مکن
لا تمسك	لا تغرس	لا تزرع	لا تغربل	لا تطحن	لا تنخل
طوتمه	اغاج دیکمه	اکمه	قالبورلمه	اوکوتمه	الهمه
مگیر	درخت منشان	کشت مکن	غلبیر مکن	آرد مکن	غلبیر مکن
لا تغطش	لا تقطع	لا تقسم	لا تقنت	لا تسلق	لا تصف
صوصمه	پارهلمه	قیمه	طوغرهمه	خشلمه	سوزمه
ساکت مشو	پاره مکن	روا مبین	تربیت مکن	مجوشان	صاف مکن
لا تقور	لا تنتف	لا تقل	لا تقشر	لا تذوب	لا تسحق
اویمه	یولمه	قزارتمه	صویمه	اریتمه	ازمه
سوراخ مکن	مکن	سرخ مکن	پوست مکن	پالك مکن	مسای
لا تجع	لا تشبع	لا تروِ	لا تفرغ	لا تنفخ	لا تنفض
آجقمه	طویمه	قانمه	بوشالتمه	بوشکرمه	سلکمه
گرسنه مشو	سیر مشو	سیراب مکن	خالی مکن	مبفشان	مفشان

لاتُذْرِ دُوْيَمَه دَرْكْ مكن	لاتَغْتَطِ اُوْرْمَه مپوش	لاتُسْخِرْ خُورْلَمَه خاب مكن	لاتَهْذِسْ صايقلمه هذيان مكو	لاتَحْلُمْ دُوْشْ كورمه خواب مكن	لاتَتَيَقَّظْ اُوْيانمه بيدار مشو
لاتَتَحَزَّمْ ثُوشَنْمَه عزم مكن	لاتَسْلَخْ صُوْيمَه پوست مكن	لاتَشُدَّ چَلْمَه مكش	لاتَتْرَفِ اُوْرْمَه متن	لاتُصَفِّرْ اُوْرْمَه متاب	لاتَكْسِرْ قيرمه مكسل
لاتَقْطِفْ ثُوپارمَه مچين	لاتَقَشْيِطْ قانِيمَه مكن	لاتَفُكَّ چُوزْمَه مكشا	لاتُوَسِّخْ كيرلَتمه چرك مكن	لاتُطَهِّرْ آگي ايتمه تميز مكن	لاتَنْظِفْ تميز ايتمه پاك مكن
لاتَعْصِرْ صِقْمَه فشار مده	لاتَطْوِ دَوْشُرْمَه مپيچ	لاتَدْعَكْ اُوْمَه نمال	لاتَنْظِمْ دِيْزْمَه نظم مده	لاتُصَلِّحْ دُوْزْمَه صلح مكن	لاتَخْتِمْ مُهْرْلَمَه مهر مكن
لاتُدَوِّرْ دُوْنْدِرْمَه مگردان	لاتُنَشِّفْ قُورُتْمَه خشك مكن	لاتُقَلِّبْ چويرمه زير وزبر مكن	لاتَتَعَوَّدْ آلشمه عادت مكن	لاتُبَدِّلْ دَكِشْمَه عوض مكن	لاتُجَرِّبْ صينمه ميازماى
لاتُشَبِّهْ بَكْزَتمه تشبيه مكن	لاتَخْلِطْ قارشدرمه اميخته مكن	لاتُلْصِقْ ياپشدرمه مچسبان	لاتُتْعِبْ يورلمه اذيت مكن	لاتُحَسِّنْ كوزل ايتمه پسند مكن	لاتَتَمَسْخَرْ ذوقلنمه ريشخند مكن

لاتُفَرِّجْ

لاتتفرج	لاتدر	لاتطف	لاتتدرش	لاتحزق	لاتتمط
سیر ایتمه	گزمه	طولاشمه	گگرمه	هچقرمه	گرنمه
سیر مکن	مکرد	کشت مکن	آروغ مکن	هکاء مکن	آغوش کشا
لاتطرش	لاتتبسم	لاتتمشط	لاتحرش	لاتسن	لاتحلق
قوصمه	صرتمه	طرانمه	طرملمه	بیلهمه	تراش ایتمه
قی مکن	مخند	شانه مکن	مخراش	تیز مکن	تراش مکن
لاتثبت	لاتعل	لاتوطئ	لاتکبر	لاتصغر	لاتطول
محکم ایتمه	یوکسک ایتمه	آلچق ایتمه	بیوک ایتمه	کوچک ایتمه	اوزن ایتمه
استوار مکن	فراز مکن	نشیب مکن	بزرگ مکن	خرد مکن	دراز مکن
لاتقصر	لاتوسط	لاتعرض	لاتکثر	لاتضیق	لاتفسح
قصه ایتمه	اورته ایتمه	انلی ایتمه	انسز ایتمه	طار ایتمه	سیرک ایتمه
کمتر مکن	میانه مکن	پهن مکن	کم عرض مکن	تنک مکن	فراخ مکن
لاترقع	لاتخشن	لاتخفف	لاتعاد	لاتبخر	لاتعاشر
اینجه ایتمه	قالین ایتمه	یگنی ایتمه	دشمنلق ایتمه	توتسولمه	کچنمه
باریک مکن	درشت مکن	سبک مکن	خصومت مکن	بخور مکن	عشرت مکن
لاتشتاق	لاتستقبل	لاتقتدر	لاتتندم	لاتعوق	لاتصاقل
آرزولمه	قارشولمه	بجرمه	پشیمان اولمه	گجکمه	قاووقصالمه
آرزو مکن	روبرو مشو	توانا مشو	پشیمان مباش	درنگ مکن	ژاژ مخوای

اَلبابُ الرّابِعُ فِي بَيانِ الماضي

دُردُنجي بابُ ماضي بَيانِندَه اُولِجَيدِر

باب چهارم در بیان ماضی است

اَلماضي فِي التُّركي كُلُّ كَلِمَةٍ اُلحِقَ بِاٰخِرِها دالٌ مَكسُورَةٌ

ماضي لِسانِ تُركيدَه هَر بِر كَلِمَه دِر كِه اٰخِرينَه دالِ مَكسُورَه اِلحاق اُولُنه

ماضی در زبان ترکی هر آن کلمه ایست که بآخر او دال مکسوره لاحق بشود

بَعدَ التَّجرِيدِ مِن عَلامَةِ المَصدَرِ

عَلامَةِ مَصدَر اُولان * مَق * ايلَه * مَكدَن * تَجرِيد دَنصُكرَه

بعد از مجرّد شدن از علامت مصدر که آن علامت * مق * و مك * است

وَاِن شِئتَ قُل يُلحَقُ بِالكَلِمَةِ الَّتي عَلىٰ صُورَةِ الاَمرِ دالٌ مَكسُورَةٌ

وَاَگَر دِيلَرسَك اَمرِ صُورَتِندَه اُولان كَلِمه يه دالِ مَكسُورَه لاحِق اُولُوردي

و هرگاه خواهی بگو که لاحق میشود بر کلمه چنان کلمه که در صورت امر باشد دال مکسوره

وَيَتَوَلَّدُ مِن كَسرَةِ الدّالِ ياءٌ فَتَكُونُ المَجمُوعُ فِعلاً ماضِيًا

وَدالِك كَسرَه سِندان ياءٌ تَوَلُّد ايدَر پَس مَجمُوعي فِعلِ ماضي اُولُور

و زاییده میشود از کسرت دال حرف یاء پس در این صورت همه اش فعل ماضی میشود

مُسنَدًا لِلمُفرَدِ الغائِبِ * مِثالُه *

مُفرَدِ غائِب مُسنَد اُولَرَق فِعلِ ماضي اُولُور * مِثالي

مسند از برای مفرد غایب فعل ماضی میشود * مثالش

عَلِمَ	فَهِمَ	تَعَلَّمَ	قَرَأَ	كَتَبَ	أَمَرَ
بیلدی	اکلدی	اوکرندی	اوقودی	یازدی	بیوردی
دانست	فهمید	یادگرفت	بخواند	نوشت	فرمایش کرد
جَاءَ	ذَهَبَ	قَعَدَ	قَامَ	وَقَفَ	أَكَلَ
کلدی	کیتدی	اوتوردی	قالقدی	طوردی	یدی
بیامد	رفت	نشست	برخواست	بایستاد	بخورد
شَرِبَ	سَمِعَ	نَظَرَ	رَأَى	أَرَى	تَكَلَّمَ
ایچدی	ایشتدی	باقدی	کوردی	کوستردی	سویلدی
آشامید	بشنید	نگاه کرد	نظر کرد	بنظر آورد	گفت
قَالَ	رَبَّ	عَمِلَ	خَافَ	وَقَعَ	رَمَى
دیدی	بسلدی	یاپدی	قورقدی	دوشدی	اتدی
گفت	پرورش داد	کار کرد	ترسید	افتاد	انداخت
حَطَّ	سَتَرَ	نَامَ	اِضْطَجَعَ	حَرَقَ	دَخَلَ
قودی	اورتدی	اویودی	یاتدی	یاقدی	کیردی
فروهشت	بپوشید	خواب کرد	خواب کرد	بسوزانید	داخل شد
خَرَجَ	رَبَطَ	حَلَّ	كَنَسَ	حَلَبَ	قَطَعَ
چیقدی	بغلدی	چوزدی	سپوردی	صاغدی	کسدی
بیرون رفت	ببست	بگشاد	جاروب کرد	دوشید	ببرید

ضَرَبَ	هَرَبَ	وَصَلَ	اَعْطٰى	اَخَذَ	بَاعَ
اُورْدِی	قَاچْدِی	اِیرْدِی	وِیرْدِی	آلْدِی	صَاتْدِی
بزد	بگریخت	رسید	بداد	گرفت	بفروخت
اِشْتَرٰی	شَفَعَ	شَاوَرَ	عَجَنَ	طَبَخَ	فَلَقَ
صَاتُونْ آلْدِی	دِیلَكْ اَیْلَدِی	طَانِشْدِی	یُوغُرْدِی	پِشِرْدِی	یَارْدِی
بخرید	التماس کرد	مشورت کرد	خمیر کرد	پخت کرد	بشکافت
قَلَعَ	عَدَّ	وَلِدَ	نَسِیَ	اِسْتَحٰی	سَاَلَ
قُوپَارْدِی	صَایْدِی	طُوغُرْدِی	اُونُوتْدِی	اُوتَانْدِی	صُورْدِی
بچید	بشمرد	زایید	فراموش کرد	شرم کرد	پرسید
بَذَرَ	طَلَبَ	رَكِبَ	نَزَلَ	مَضَغَ	بَلَعَ
تُخُمْ صَاچْدِی	اِسْتَدِی	بِنْدِی	اِینْدِی	چِینَدِی	یُوتْدِی
تخم پاشید	خواست	سوار شد	فرود آمد	بخایید	فرو برد
تَبَوَّلَ	تَغَوَّطَ	زَادَ	نَقَصَ	اِبْتَدَأَ	خَلَصَ
اِیشَدِی	صِچْدِی	آرْتْدِی	اَكْسِلْدِی	بَاشْلَدِی	بِتِرْدِی
بول کرد	رید	بسیار کرد	کم کرد	ابتدا کرد	رها کرد
خَرَقَ	غَلٰی	سَرَقَ	طَارَ	خَاطَ	خَنَقَ
دَلْدِی	قَیْنَادِی	چَالْدِی	اوچْدِی	دِیكْدِی	بُوغْدِی
سوراخ کرد	بجوشید	دزدی نمود	بپرید	نشاند	خفه کرد

سَعَلَ	عَطَسَ	بَكَى	ضَحِكَ	عَضَّ	مَضَّ
اوكسردی	اغسردی	اغلدی	كولدی	ایصردی	امدی
سرفه كرد	عطسه كرد	گریه كرد	خندید	گزید	مكید
بَاسَ	اِصْطَلَحَ	بَلَّ	غَسَلَ	عَامَ	غَطَسَ
اوپدی	بارشدی	اصلاتدی	ییقادی	یوزدی	طالدی
بوسید	آشتی كرد	تر كرد	شست	شنا كرد	غوطه كرد
غَرِقَ	ذَبَحَ	سَلَخَ	قَتَلَ	دَفَنَ	وَزَنَ
باتدی	بوغزلدی	صویدی	اولدردی	كومدی	طارتدی
غرق شد	سر برید	پوست كند	كشت	دفن كرد	وزن كرد
بَنَى	اِحْتَرَزَ	رَفَعَ	هَدَمَ	نَخَلَ	مَلَأَ
بنا ایلدی	صاقندی	قالدردی	ییقدی	الكه دی	طولدردی
تعمیر كرد	پرهیز كرد	برداشت	خراب كرد	بیخت	پر كرد
سَبَّ	فَتَحَ	قَفَلَ	اِصْطَادَ	خَاصَمَ	اَخْفَى
سوكدی	آچدی	قپادی	اوولدی	چكشدی	كزلدی
فحش داد	كشاد	بست	شكار كرد	دشمنی كرد	پنهان كرد
خَبَّى	خَلَصَ	لَفَّ	صَبَرَ	نَفَخَ	اِنْتَفَخَ
صاقلدی	قورتاردی	صاردی	قاتلندی	اوفوردی	شیشدی
نگاهداشت	رها كرد	پیچید	صبر كرد	پف كرد	نفخ كرد

فَرَشَ	شَمَّ	ذَاقَ	لَمَسَ	صَبَّ	صَدَمَ
دوشەدی	قوقلدی	طاتدی	دکدی	دوکدی	طوقندی
بکسترد	بویید	چشید	دست سایید	ریخت	تکان زد
مَسَحَ	سَخُنَ	بَرَدَ	مَرَّ	سَحَبَ	جَرَّ
سیلدی	اصیتدی	صوودی	کچدی	چکدی	سورودی
بسترد	گرم کرد	سرد کرد	گذشت	کشید	از زمین براورد
نَشَرَ	وَجَدَ	غَنَّى	صَاحَ	وَهَبَ	نَسَجَ
سردی	بولدی	ایرلدی	چاغردی	بغشلدی	طوقودی
فرش کرد	بیافت	باواز بخواند	فریاد کرد	بخشید	تنید
قَتَلَ	اِنْتَخَبَ	وَضُؤَ	حَبَّ	شَرَطَ	اِغْتَاظَ
بوکدی	اوکوزتلکدی	اصمرلدی	سودی	برتدی	انجیدی
روهم کرد	برگزید	سپرد	دوست شد	عهد کرد	اذیت کشید
اِرْتَعَشَ	لَبِسَ	قَلَعَ	وَزَنَ	كَالَ	لَحَسَ
دیتردی	کیدی	چیقردی	طارتدی	اولچدی	یلادی
بلرزید	بپوشید	بدرآورد	سنجید	کیل کرد	لیسید
صَدَقَ	كَذَبَ	رَجَعَ	كَانَ	صَارَ	اتَّكَأَ
ایندی	یلانلدی	دوندی	اولدی	دوندی	طیاندی
باور کرد	باور ننمود	برگشت	شد	گردید	تکیه کرد

لَعِبَ

لَعَبَ	دَلّی	تَدَلَّلَ	اَطْفی	خَدَعَ	اَوْرَدَ
اوینادی	صارقندی	نازلندی	سوندردی	آلداتدی	گتوردی
رقص کرد	عشوه کرد	غنج نمود	خاموش کرد	بفریفت	بیاورد
اِحْتَقَرَ	حَفَظَ	زَیَّنَ	زَرَعَ	حَصَدَ	جَمَعَ
خورلدی	ازبرلدی	بزندی	اکدی	بچدی	دوشردی
ذلیل کرد	یاد گرفت	آرایش داد	زراعت نمود	بدرود	گرد کرد
مَدَحَ	خَلَقَ	عَلَّقَ	تَثَاوَبَ	اَحَاطَ	مَشَی
اوکدی	یراتدی	اصدی	اسندی	قابلدی	یورودی
بستود	آفرید	آویخت	آغوش بکشاد	فروگرفت	راه رفت
هَرْوَلَ	اِسْتَعْجَلَ	بَطِئَ	جَرَی	تَعَبَ	هَضَمَ
ایلدی	سکردندی	آکلندی	سکرتدی	یورلدی	سندردی
بوئید	شتاب نمود	تأمل کرد	روان نمود	واماند	بتحلیل برد
فَرَحَ	اِغْتَمَّ	اِجْتَهَدَ	اِفْتَکَرَ	ظَنَّ	تَحَیَّرَ
سوندی	طاسه‌لندی	چالشدی	دوشوندی	گمان ایتدی	شاشردی
مسرور شد	غصه کشید	کوشش نمود	فکر نمود	گمان کرد	سرگردان ماند
شَاوَرَ	حَکَی	حَدَّثَ	خَاطَبَ	وَشْوَشَ	صَرَخَ
طانشدی	نقل ایتدی	لاف ایتدی	قونشدی	فسلدی	باغردی
مشورت کرد	حکایت کرد	حرف زد	گفتگو کرد	سرگوشی کرد	فریاد کرد

سَکَتَ صوصدی خاموش شد	صامَ اوروج طوتدی روزه کرفت	صاحَبَ دوستلق ایتدی دوستی کرد	عادَی دشمنلق ایتدی خصومت کرد	مَزَحَ شقا ایتدی بازی کرد	کَرِهَ اکراه ایتدی ناخوش کرفت
زَعَلَ اوصاندی مانده شد	قَرَفَ بیقدی نشست	خانَقَ غوغا ایتدی جنك کرد	حارَبَ جنك ایتدی غوغا کرد	عَزَّرَ آزارلدی اذیت کرد	نازَعَ بوزشدی جدال کرد
عَنازَ قیسقندی رشك برد	غَشَّ آلداتدی فریب داد	جَفَلَ اورکدی رمید	اِشْتَغَلَ اشلدی کار کرد	فَصَلَ بازار ایتدی سودا کرد	اِسْتَعْمَلَ قوللندی استعمال کرد
رَضِیَ قایل اولدی تن درداد	ضَمِنَ کفیل اولدی بر ذمه کشید	عَرْبَنَ پی ویردی رهن داد	اَخَذَ واَعطی الش ویرش ایتدی داد وستد کرد		تَعَشَّمَ اومدی مکید
رَبِحَ کار ایتدی سود کرد	کَسَبَ قزاندی نفع کرد	خَسِرَ ضرر ایتدی زیان کرد	عاوَنَ یاردم ایتدی امداد کرد	دایَنَ بورج ایتدی وام کرفت	اِسْتَلَفَ اودنج الدی قرض کرد
اِنْتَفَعَ فایده لندی نفع کرد	جَمَعَ طوپلدی کرد آورد	وَفی اوده دی بجا آورد	قَسَمَ طاغتدی قسمت کرد	حَصَّصَ پای ویردی حصه کرد	حَضَّرَ حاضر ایتدی حاضر کرد

وَدّی

وَدَّی	اَرْسَلَ	بَعَثَ	رَاحَ	صَادَفَ	لَقِیَ
گتوردی	گوندردی	یوللدی	کیتدی	راستکلدی	بولدی
برداشت	فرستاد	روانه کرد	رفت	راستآمد	یافت
بَقِیَ	اِنْتَظَرَ	اِرْتَاحَ	نَقِیَ	نَزَلَ	مَاتَ
قالدی	کوزتدی	دکلندی	سچدی	ایندردی	اولدی
ماند	چشم داشت	راحت شد	برگزید	فرود آورد	مرد
رَقَصَ	غَلَبَ	نَهَبَ	سَرَقَ	خَطِفَ	اَذَی
اویناردی	یکدی	یغما ایتدی	چالدی	قاپدی	اذیت ایتدی
بازی کرد	غلبه کرد	غارت کرد	بدزدید	برداشت	زحمت داد
فَتَّشَ	ضَاعَ	بَیَّنَ	اَرْخَی	نَشَّفَ	بَطَلَ
آرادی	غائب اولدی	بللی ایتدی	صالیویردی	قورتدی	بوشلدی
جستجو کرد	ز دور از نظر شد	آشکار کرد	فروهشت	خشک کرد	واگذاشت
مَسَکَ	غَرَسَ	زَرَعَ	غَرْبَلَ	طَحَنَ	نَخَلَ
طوتدی	دیکدی	اکدی	قالبورلدی	اوکوتدی	الکه دی
برگرفت	نشاند	کشت	غلبیر کرد	آرد کرد	بیخت
عَطِشَ	قَطَعَ	قَرَمَ	فَتَّ	سَلَقَ	صَفَّی
صوصادی	پاره لدی	قیدی	طوغرادی	قینتدی	سوزدی
تشنه شد	پاره شد	روادید	پاره کرد	جوشانید	صاف کرد

قَوَّرَ اویدی کند	نَتَفَ یولدی بچید	قَلیٰ قزارتدی افروخت	قَشَّرَ صویدی پوست کند	ذَوَّبَ اریتدی گداخت	سَحَقَ ازدی بمالید
جَاعَ اجیقدی گرسنه شد	شَبِعَ طویدی سیر شد	اِرْتَوی قاندی سیراب شد	فَرَّغَ بوشالتدی تمام کرد	بَخَّ سیلکدی افشاند	نَفَضَ سیلکدی افشاند
دَارَ دوندی برگشت	غَطّیٰ اورتدی پوشید	شَخَّرَ خورلدی ذلیل کرد	هَدَسَ صایقلدی هذیان گفت	حَلَمَ دوش کوردی خواب دید	یَتَقَظَّ اویاندی بیدار شد
تَحَزَّمَ قوشاندی کمر بست	سَلَخَ صویدی پوست کند	شَدَّ چکدی کشید	رَمیٰ اتدی انداخت	ضَفَرَ اوردی تنید	کَسَرَ قیردی بگسلاند
نَطَفَ قیاردی کند	قَشَطَ قازیدی کند	فَلَّ چوزدی کشاد	وَسَّخَ کیرلتدی چرک کرد	طَهَّرَ پاک ایتدی پاک کرد	نَظَّفَ تمیزلدی تمیز نمود
عَصَرَ صیقدی بیفشرد	طَوٰی دوردی بپیچید	دَعَكَ [illegible] [illegible]	نَظَمَ دیزدی نظم داد	صَفَّ دوزدی راست کرد	صَلَّحَ دوزلتدی با صلاح آورد

ختم

خَتَمَ	دَوَّرَ	نَشَّفَ	قَلَّبَ	تَعَوَّدَ	تَبَدَّلَ
مهرلدی	دوندردی	قورتدی	چویردی	الشدی	دگشدی
مهر زد	بر گردانید	خشک کرد	زیرو زبر کرد	عادت کرد	عوض کرد
جَرَّبَ	شابَهَ	خَلَّطَ	لَصَّقَ	عَجَّبَ	حَسَّنَ
صینه‌دی	بکزدی	قارشدردی	یاپشدردی	بکندی	کوزل ایتدی
بیازمود	تشبیه کرد	بیامیخت	بچسبانید	بستود	پسند نمود
تَمَسْخَرَ	تَفَرَّجَ	دارَ	طافَ	تَدَشَّی	حَزَّقَ
ذوقلندی	سیر ایتدی	گزدی	طولاشدی	گکردی	هچقردی
مزاح کرد	گشت نمود	سیر کرد	سیاحت نمود	آروغ کرد	هکک کرد
تَمَطَّی	طَرَشَ	تَبَسَّمَ	تَمَشَّطَ	خَرْبَشَ	سَنَّ
گرندی	قوصدی	صرتدی	طرادی	طرملدی	بیلدی
آغوش بکشاد	قی کرد	خندید	شانه زد	بخارید	تف کرد
حَلَقَ	ثَبَّتَ	عَلا	وَطَّیَ	کَبَّرَ	صَغَّرَ
تراش ایتدی	محکم ایتدی	یوکسک ایتدی	الچق ایتدی	بیوک ایتدی	کوچک ایتدی
تراش کرد	استوار کرد	فراز کرد	نشیب کرد	بزرگ کرد	کوچک کرد
طَوَّلَ	قَصَّرَ	وَسَّطَ	عَرَّضَ	کَثَّرَ	ضَیَّقَ
اوزون ایتدی	قصه ایتدی	اورته ایتدی	انلی ایتدی	اکثر ایتدی	طار ایتدی
دراز کرد	خورد کرد	میانجی کرد	عریض کرد	تکثیر کرد	تنک کرد

تَبَخَّرَ	اِنْعَدَى	خَفَّفَ	تَمَتَّنَ	وَثَّقَ	فَسَحَّجَ
تُوتسُولَدی	بُولاشدی	تَنُك ایتدی	قالین ایتدی	اِنجَه ایتدی	سَیرَك ایتدی
بخور کرد	بیالود	سبك کرد	درشت کرد	باریك کرد	سبك کرد
تَعَوَّقَ	تَنَدَّمَ	اِقْتَدَرَ	اِسْتَقْبَلَ	اِشْتَاقَ	عَاشَ
گَجِكْدی	پَشیمان اولدی	بَجَردی	قارشُولَدی	آرزُولَدی	گَچِنْدی
درنك کرد	پشیمان شد	توانا شد	پیشرو کرد	آرزو کرد	گُذران کرد

صَاقَلَ — وَمَتَى كَانَ آخِرُ الكَلِمَةِ جِيمًا أَوْ شِينًا أَوْ قَافًا أَوْ طَاءً

قاوُوصالَدی — وَهَر نَه زَمانکِه کَلِمَه نِكْ آخِری جیم یا خُود شین یا خُود قاف یا خُود طاء اوله

لابه کرد — و زمانیکه در آخر کلمه حرف جیم و یا حرف شین و یا حرف قاف و یا طاء مؤلفه

أَوْ تَاءً أَوْ بَاءً أَوْ كَافًا عَرَبِيَّةً حَالَ السُّكُونِ

یا خُود تاء یا خُود یاء یا خُود کاف عَرَبیّه اولسه سُکُون حالنده

و یا تاء منقوطه و یا اینکه کاف عربیّه باشد در حالت سکون

نَقْلَبُ دَالُ الْمَاضِي تَاءً وَتُدْغَمُ فِي التَّاءِ وَالطَّاءِ

دَالِ ماضی تایه قَلْب اُولُنُور وَتایه اِدْغام اُولُنُور

قَلْب میشود دال ماضی بحرف تاء و بعد ادغام شود بتاء منقوطه و بتاء مؤلفه

وَإِنَّمَا مَثَّلْتُ لَكَ الْأَمْثِلَةَ كُلَّهَا بِالدَّالِ لِتَعْرِفَ وَتَسْتَيْقِظَ

وَاَنجَق سَكَا مِثاللَرِك کُلّیسِنی دال ایله تَمْثیل ایتدیم سَنِك بیلوب وآگاه اولمَقلغك ایچون

بجز این نیست تمثیل کردم همه مثالها را با دال تا مطلع و آگاه شوی تو

لِلْمَوَاضِعِ وَالْمَوَادِّ الَّتِي تُقْلَبُ فِيهَا الدَّالُ وَهَاكَ اَمْثِلَتُهَا

شُولْ مَوْضِعْلَرْ وَمَادَّه لَرْ بِكْدِرْ اُولْ مَادَّه دَالْ قَلْبْ اُولُنُورْ دَاشْتَه سَكَا مِثَالْلَرِينِي گُوسْتَرْدُم

جای موضعهای و ماده هائیکه قلب میشود در انجا دال این است مثال او

شَرِبَ اَكَلَ حَرَقَ اِضْطَجَعَ ذَهَبَ بَاسَ

اِيچْدِي يَدِي يَاقْدِي يَاتْدِي كِتْدِي اُوپْدِي

نوشید خورد سوزانید خوابید رفت بوسید

عَضَّ حَلَبَ

اِيصِرْدِي سُوتْ صَاغْدِي

گزید دوشید

اَلْبَابُ الْخَامِسُ فِي بَيَانِ الْمُضَارِعِ

بَشِنْجِي بَابْ فِعْلِ مُضَارِعْ بَيَانِنْدَه اُولَجَقْدِرْ

باب پنجم در بیان فعل مضارع است

اَلْمُضَارِعُ فِي لُغَةِ التُّرْكِ كُلُّ كَلِمَةٍ الْحِقَ بِآخِرِهَا رَاءٌ سَاكِنَةٌ

مُضَارِعْ لِسَانِ تُرْكِيدَه شُولْ بِرْ كَلِمَه دِرْكِه آخِرِينَه رَاءِ سَاكِنَه اِلْحَاقْ اُولُنَه

مَضَارِع در زبان ترک هر آن کلمه ایست که آخرش راء ساکنه الحاق میشود

بَعْدَ التَّجْرِيدِ مِنْ عَلَامَةِ الْمَصْدَرِ وَتِلْكَ عَلَى صُورَةِ الْاَمْرِ

عَلَامَتِ مَصْدَرْدَنْ تَجْرِيدْ دَنْصُكْرَا وُكِه اَمْرْ صُورَتِنْدَه دِرْ

بعد از مجرد شدن از علامت مصدر که در صورت امر میباشد

فَيَكُونُ الْمَجْمُوعُ فِعْلًا مُضَارِعًا مُسْنَدًا لِلْمُفْرَدِ الْغَائِبِ

پَسْ مَجْمُوعِي مُفْرَدْ غَائِبَه مُسْنَدْ اُولَه رَقْ فِعْلِ مُضَارِعْ اُولُورْ

پس بر صورت همه اش فعل مضارع میشود مسند بسوی مفرد غائب

وَذٰلِكَ مِنْ اَوَّلِ الْمَصَادِرِ اِلٰى اٰخِرِهَا مِثَالُهُ

وَشُو مَصَادِرِكْ اِبْتِدَاسِنْدَنْ اٰخِرِينَه قَدَرْ فِعْلِ مُضَارِعِكْ مِثَالِيدِرْ

واين از اول مصدرها تا آخرش مثال فعل مضارع است

يَعْلَمُ بيلور داند	يَفْهَمُ آكلَرْ فهمد	يَتَعَلَّمُ اوكرنورْ آموزد	يَقْرَأُ اوقورْ خواند	يَكْتُبُ يازارْ نويسد	يَأْمُرُ بيورُرْ فرمايد
يَجِيئُ كلورْ آيد	يَرُوحُ كيدرْ رود	يَقْعُدُ اوتورُرْ نشيند	يَقُومُ قالقارْ خيزد	يَقِفُ طورُرْ ايستد	يَأْكُلُ ييرْ خورد
يَشْرَبُ ايچرْ نوشد	يَسْمَعُ ايشيدرْ شنود	يَنْظُرُ بقارْ نگرد	يَرىٰ كورُرْ بيند	يُرِى كوسترِرْ نشان دهد	يَتَكَلَّمُ سويلرْ حرف زند
يَقُولُ ديرْ گويد	يُرَبِّى بسلَرْ [illegible]	يَعْمَلُ يَپارْ كند	يَخَافُ قورقرْ ترسد	يَقَعُ دوشرْ افكند	يَرْمِى آتَرْ اندازد
يَحْفَظُ [illegible] [illegible]	يَسْتُرُ اورتَرْ پوشد	يَنَامُ اويورْ خوابد	يَضْطَجِعُ يَاتارْ بر پهلو خوابد	يَحْرِقُ يقارْ سوزاند	يَدْخُلُ كيرَرْ اندرون رود

يَخْرُجُ	يَرْبِطُ	يَحِلُّ	يَكْنِسُ	يَحْلِبُ	يَقْطَعُ
چيقَارْ	بَاغْلَرْ	چُوزَرْ	سُپُورُرْ	صَاغَارْ	كَسَرْ
بيرون رود	بندد	كشايد	روبد	دوشد	برد
يَصِلُ	يَضْرِبُ	يَهْرَبُ	يُعْطِى	يَأْخُذُ	يَبِيعُ
ايرَرْ	اُورُرْ	قَچَارْ	ويرُرْ	الُورْ	صَتَارْ
رسد	زند	گريزد	دهد	گيرد	فروشد
يَشْتَرِي	يَشْفَعُ	يُرِيدُ	يَعْجِنُ	يَطْبَخُ	يَغْلَقُ
صاتُونْ آلُورْ	ديلك ايلَرْ	ديلَرْ	يُوغُورُرْ	بيشِرِرْ	بارارْ
خرد	التماس كند	خواهد	خمير كند	بپزد	شكافد
يَقْلَعُ	يَعُدُّ	يُولِدُ	يَنْسَى	يَسْتَحِى	[illegible]
قُوپارِرْ	صَايَرْ	طوغورُرْ	اُونُودُرْ	اُوتَانُورْ	[illegible]
كَنَدْ	شمارد	زايد	فراموش كند	شرم كند	ترسد
يَبْذُرُ	يَطْلِبُ	يَرْكَبُ	يَنْزِلُ	يَمْضَغُ	[illegible]
صَچَارْ	اِسْتَرْ	بِنَرْ	اِينَرْ	چَينَرْ	[illegible]
پاشد	طلب كند	سوار شود	فرود آيد	خايد	[illegible]
يَبُولُ	يَتَغَوَّطُ	يَزِيدُ	يَنْقُصُ	يَسْدِي	يَحِيضُ
ايشَرْ	صچارْ	ارْتَارْ	اَكْسِيلُورْ	ياسلَرْ	بِپَرِرْ
شاشد	غائط كند	زياد كند	كم كند	اسدا كند	رستگار شود

يَخْرِقُ دَلَرْ سوراخ كند	يَغْلِي قَيْنَارْ جوشاند	يَسْرِقُ اُوغُورْلَرْ دزدد	يَطِيرُ اُوچَارْ پرد	يَخِيطُ دِيكَرْ دوزد	يَخْنُقُ بُوغَرْ خفه كند
يَسْعُلُ اُوكْسُورُرْ سُرفه كند	يَعْطِسُ اَغْسِرِرْ عطسه كند	يَضْحَكُ كُولَرْ خندد	يَبْكِي آغْلَرْ گريد	يَعَضُّ ايصِرِرْ گزد	يَمَصُّ آمَرْ مكد
يَبُوسُ اُوپَرْ بوسد	يَصْطَلِحُ بَارِيشُورْ آشتي كند	يَبُلُّ ايصْلَدِرْ تر كند	يَغْسِلُ يُويَرْ شويد	يَعُومُ يُوزَرْ شناوري نمايد	يَغْطِسُ طَالَرْ غوطه كند
يَغْرَقُ بَاتَرْ غرق شود	يَذْبَحُ بُوغَزْلَرْ سر برد	يَسْلَخُ صُويَرْ پوست كند	يَقْتُلُ اُولْدُرُرْ كشد	يَبْنِي بِنَا يَاپَارْ بنا كند	يَهْدِمُ يِيقَارْ خراب كند
يَحْتَرِزُ صَاقِنُورْ پرهيز كند	يَرْفَعُ قَالْدِيرِرْ بردارد	يَنْخُلُ اَلَرْ بيزد	يَمْلَأُ طُولْدُرُرْ پر كند	يَفْرُغُ بُوشَالْدِرْ تهي كند	يَسُبُّ اَزَارْلَرْ سب كند
يَشْتُمُ سُوگَرْ فحش گويد	يَفْتَحُ وَيَكْشِفُ آچَرْ كشايد	يَقْفُلُ قَپَارْ بندد	يَصْطَادُ آوَاوْلَرْ نخچير كند	يُخَاصِمُ چَكِيشِرْ غوغا كند	يُخْفِي گِيزْلَرْ پنهان كند

يُخْبِي

يُجْتَبِي صَاقْلَرْ مستور كرد	يُخَلِّصُ قُورْتَارِرْ رها كند	يَلُفُّ صَارَارْ بپيچد	يَصْبِرُ قَتْلَنُورْ شكيبا كند	يَنْفُخُ اُوفُورُرْ دمد	يَنْتَفِخُ شِشَرْ پف كند
يَفْرُشُ دُوشَرْ گسترد	يَشُمُّ قُوقْلَرْ بويد	يَذُوقُ طَاتَرْ چشد	يَلْمِسُ دَكَرْ دست زند	يَصُبُّ دُوكَرْ ريزد	يَمْسَحُ سِيلَرْ مالد
يُسَخِّنُ ايصيدِرْ گرم كند	يُبَرِّدُ صُوغُودُرْ سرد كند	يَمُرُّ گَچَرْ گذرد	يَسْحَبُ چَكَرْ كشد	يَجُرُّ سُورُرْ راند	يَنْشُرُ سَرَرْ فرش كند
يَجِدُ بُولُورْ يابد	يُغَنِّي ايرْلَرْ رنگين شود	يَصِيحُ چَاغِرِرْ آواز كند	يَهَبُ بَغِشْلَرْ بخشد	يَنْسِجُ طُوقُورْ تند	يَفْتِلُ بُوكَرْ فتيله كند
يَنْتَخِبُ اُوكُورْتْلَرْ گزيند	يُوصِي اِصْمَرْلَرْ پند دهد	يُحِبُّ سَوَرْ دوست گيرد	يَشْرُطُ يِرْتَارْ درد	يَغْتَاظُ ايچلنُورْ رنجد	يَرْتَعِشُ دِتْرَرْ لرزد
يَلْبَسُ گِيَرْ پوشد	يَقْلَعُ چِقَارِرْ كند	يَمُوتُ اُولُورْ ميرد	يَدْفِنُ كُومَرْ بخاك سپارد	يَزِيدُ آرْتَرْ زياد كند	يَكِيلُ اُولْچَرْ بپيمايد

يَلْحَسُ يالار مى ليسد	يُصَدِّقُ اينانور باور كند	يُكَذِّبُ يالانلر باور نكند	يَرْجِعُ دونر پس كردد	يَرُوحُ كيدر رود	يَكُونُ اولور شود
يَتَّكِئُ طيانير تكيه كند	يَلْعَبُ اوينار رقص كند	يُدَلِّى صارقيدر حقبى كيرد	يَتَذَلَّلُ نازلنور نيازرد	يُطْفِى سوندرر خاموش كند	يَخْدِعُ آلدادر فريبد
يُورِدُ كتورر آورد	يَحْتَقِرُ خورلر ذليل كند	يُحِبُّ سور دوست دارد	يَحْفَظُ ازبرلر ياد كيرد	يُزَيِّنُ دوزر زينت دهد	يَحْصِدُ بيچر درود
يَجْمَعُ دوشرر گرد كند	يَمْدَحُ اوكر ستايش كند	يَذُمُّ سوكر فحش دهد	اَلْبَابُ السَّادِسُ فِى بَيَانِ اِسْمِ الْفَاعِلِ اَنْتَهَى بَابُ اِسْمِ فَاعِلِ بَيَانِنْدَه اولپجيدر باب ششم در بيان اسم فاعل است		

فِى اللُّتْرِكِى كُلُّ كَلِمَةٍ جُرِّدَتْ مِنْ عَلَامَةِ الْمَصْدَرِ

اِسْمِ فَاعِلْ لِسَانِ تُرْكِيدَه شُولْ بَرْ كَلِمَه دِرْكِه عَلَامَتِ مَصْدَرْدَنْ تَجْرِيدْ اُولُنَه

اسم فاعل در زبان ترك هر آن كلمه ايست كه مجرد شود از علامت مصدر

وَصَارَتْ عَلَى صُورَةِ الْاَمْرِ وَاُلْحِقَ بِاٰخِرِهَا لَفْظَةُ * جِى *

وَصُورَتِ اَمْرِدَه اُولُوبْ اٰخِرِينَه * جى * لَفْظِى اِلْحَاقْ اُولُنَه

وپس بكردد در صورت امر لاحق شود بآخرش حرف * جى *

يَكُونُ

فَتَكُونُ اِسْمَ فَاعِلٍ لِلْمُفْرَدِ * وَمِثَالُهُ *

پَسْ بُو صُورَتْدَه اُولَانْ كَلِمَه اِسْمِ فَاعِلِكْ مُفْرَدِى اُولُورْ دَخِى مِثَالِى

درين صورت اسم فاعل ميشود از براى مفرد * نيز مثالش *

عَالِمٌ بيلجى داننده	فَاهِمٌ آكليجى فهمنده	مُتَعَلِّمٌ اوكرنيجى آموزنده	قَارِئٌ اوقويجى خواننده	كَاتِبٌ يازيجى نويسنده	آمِرٌ بويريجى امركننده
جَائِىٌ كليجى آينده	ذَاهِبٌ كيديجى رونده	قَاعِدٌ اوتوريجى نشيننده	قَائِمٌ قالقيجى خيزنده	وَاقِفٌ طوريجى ايستادنده	آكِلٌ ييجى خورنده
شَارِبٌ ايچيجى نوشنده	سَامِعٌ ايشيديجى شنونده	نَاظِرٌ باقيجى بيننده	رَائِى كوريجى نگاه كننده	مُرِىٍ كوستريجى نشان دهنده	مُتَكَلِّمٌ سويليجى كوينده
قَائِلٌ ديجى كوينده	مُرَبٍّ بسليجى پرورش دهنده	عَامِلٌ ياپيجى تعمير كننده	خَائِفٌ قورقيجى ترسنده	وَاقِعٌ دوشيجى فتادنده	رَامٍ آتيجى اندازنده
حَافِظٌ توتيجى كذارنده	سَاتِرٌ اورتيجى پوشنده	نَائِمٌ اويويجى خوابنده	مُضْطَجِعٌ ياتيجى خوابنده	حَارِقٌ ياقيجى سوزنده	دَاخِلٌ كيريجى درون رونده

خَارِجٌ چیقیجی بیرون رونده	رَابِطٌ بَغلیجی بندنده	حَالِلٌ چوزیجی کشاینده	کَانِسٌ سپوریجی جاروب کننده	حَالِبٌ صاغیجی دوشیزنده	قَاطِعٌ کسیجی برنده
ضَارِبٌ اوریجی زننده	هَارِبٌ قاچیجی فرار کننده	وَاصِلٌ ایریجی رسیدنده	مُعطٍ ویریجی دهنده	آخِذٌ آلیجی کیرنده	بَایِعٌ صاتیجی فروشنده
شَارٍ صاتون آلیجی خرنده	شَافِعٌ دیلك ایلیجی التماس کننده	مُرِیدٌ دیلکیجی آرد کننده	عَاجِنٌ یوغوریجی خمیر کننده	طَابِخٌ پشیریجی پزنده کننده	فَالِقٌ یاریجی شکافنده
قَالِعٌ قوپاریجی بر کننده	عَادٌّ صایجی شمارنده	وَالِدٌ طوغریجی زاینده	نَاسٍ اونودیجی فراموش کننده	حَافِظٌ ازبرلیجی یادکیرنده	مُسْتَحیٍ اوتانیجی شرم کننده
سَائِلٌ صوریجی پرسنده	بَاذِرٌ صاچیجی پاشنده	طَالِبٌ استیجی خواهنده	رَاکِبٌ بنیجی سوار شونده	نَازِلٌ اینیجی فرود آینده	مَاضِغٌ چینیجی خاینده
بَالِعٌ یوتیجی فرو برنده	مُتَبَوِّلٌ ایشیجی بول کننده	مُتَغَوِّطٌ صچیجی غایط کننده	زَارِعٌ آکیجی کارنده	حَاصِدٌ بیچیجی درونده	مُبْتَدِئٌ باشلیجی ابتدا کننده

مُفَزِّعٌ

مُفَرِّغٌ بوشالدیجی خالی کننده	خارِقٌ دلیجی سوراخ کننده	مُغَلٍّ قیناییجی جوشاننده	سارِقٌ اوغرلیجی دزدی کننده	طائِرٌ اوچیجی پرنده	خائِط دیکیجی دوزنده
خانِقٌ بوغیجی خفه کننده	ساعِلٌ اوکسوریجی سرفه کننده	عاطِسٌ آغسیریجی عطسه کننده	ضاحِكٌ کولیجی تبسم کننده	باكٍ آغلییجی گریه کننده	عاضٌّ ایصیریجی گزنده
ماصٌّ امیجی مکیدنده	بائِسٌ اوپوجی بوسه کننده	مُضطَلِحٌ بارشیجی آشتی کننده	مُنادٍ چاغریجی آواز کننده	بالٌّ اصلادیجی تر کننده	غاسِلٌ یویجی شوینده
عائِمٌ یوزیجی شنو کننده	غاطِسٌ طالیجی غوطه کننده	غارِقٌ باطیجی غرق کننده	ذابِحٌ بوغازلیجی ذبح کننده	قاتِلٌ اولدیریجی کشنده	بانٍ بنا ایدیجی تعمیر کننده
هادِمٌ ییقیجی خراب کننده	مُحتَرِزٌ صاقینیجی پرهیز کننده	رافِعٌ قالدیریجی بردارنده	ناخِلٌ الهیجی بیزنده	مالٍ طولدیریجی پر کننده	مُوَبِّخٌ آزارلیجی سرزنش کننده
شاتِمٌ سوکیجی فحش گوینده	فاتِحٌ آچیجی کشاینده	غالِقٌ قپاییجی بسته کننده	صائِدٌ آولیجی شکار کننده	مُخاصِمٌ چکشیجی جدال کننده	مُخْفٍ گیزلیجی پنهان کننده

مُخْتَبِئٌ صَقْلَنِیجی پنهان کننده	مُخْلِصٌ قورتاریجی رها کننده	لَاقٌ صاریجی پیچنده	صَابِرٌ قَتْلانجی صبر کننده	نَافِخٌ اوفوریجی پف کننده	مُنْتَفِخٌ شیشیجی آماس کننده
فَارِشٌ دوشیجی فرش کننده	شَامٌّ قوقلیجی بو کننده	ذَائِقٌ طاتیجی چشنده	لَامِسٌ دَکیجی دست زننده	صَابٌّ دوکیجی ریزنده	صَادِمٌ طوقنیجی تکان زننده
مَاسِحٌ سیلیجی مسح کننده	مُسَخِّنٌ ایصیدیجی گرم کننده	مُبَرِّدٌ صوغیدیجی سرد کننده	مَارٌّ گچیجی رونده	سَاحِبٌ چکیجی کشنده	جَارٌّ سوریجی راننده
نَاشِرٌ سریجی وا کننده	وَاجِدٌ بولیجی یابنده	مُغَنٍّ ایرلیجی نغمه کننده	صَائِحٌ چاغریجی ندا کننده	وَاهِبٌ بَغشلیجی بخشنده	نَاسِجٌ طوقوجی تننده
قَاتِلٌ اولدیریجی کشنده	مُنْتَخِبٌ گوزتلیجی گزیننده	مُوصٍ اصمرلیجی سپرنده	مُحِبٌّ سَویجی دوستی کننده	شَارِطٌ یرتیجی درنده	مُرْتَعِشٌ دتریجی لرزه کننده
لَابِسٌ گییجی پوشنده	قَالِعٌ چیقاریجی کننده	دَافِنٌ گومیجی دفن کننده	وَازِنٌ طارتیجی وزن کننده	كَائِلٌ اولچوجی پیماینده	لَاحِسٌ یالایجی لیسنده

مَصْدَرُ

مُصَدِّقٌ	مُكَذِّبٌ	رَاجِعٌ	سَائِرٌ	مُتَّكِئٌ	وَاخٌ
اینانیجی	یلانلیجی	دونیجی	یورویجی	طیانیجی	صارقیجی
باورکننده	تکذیب کننده	دعوی کننده	سیرکننده	تکیه کننده	فروکذارنده
مُتَدَلِّلٌ	مُطْفٍ	لَاعِبٌ	خَادِعٌ	مُورِدٌ	مُحْتَقِرٌ
نازلنیجی	سوندیریجی	اوینایجی	آلدایجی	کتوریجی	خورلیجی
عشوه کننده	خاموش کننده	بازی کننده	فریبنده	آورنده	ذلیل کننده
حَافِظٌ	مُزَيِّنٌ	لَامِعٌ	جَامِعٌ	مَادِحٌ	ذَامٌّ
ازبرلیجی	بزه یجی	یارلیجی	دوشیریجی	اوکیجی	فناسوزلیجی
ازبرکننده	زینت دهنده	رخشنده	جمع کننده	ستایش کننده	بدی گوینده

اَلْبَابُ السَّابِعُ فِي بَيَانِ عَلَامَةِ النَّفْيِ

یدینجی باب لسان ترکیده نفیك علامتی بیاننده اولیجبدر

باب هفتم دربیان علامت نفی است

عَلَامَةُ النَّفْيِ فِي التُّرْكِيِّ هِيَ لَا تَخْلُو مِنْ اَنْ تَكُونَ فِي الْمُشْتَقَّاتِ اَوْلَا

ترکیده نفی علامتی مشتقاتده وغیریده اولمقدن خالی اولماز

درزبان ترك علامت نفی یا اینکه درمشتقات مستو یا درغیر مشتقات

اَلثَّانِيَةُ تُذْكَرُ فِي الرُّكْنِ الثَّالِثِ

ایکنجیسیکه مشتقاتك غیریده اولان علامت نفییدر رکن ثالثده ذکر اولنور

دویم که درغیر مشتقات است مذکور منشود در رکن ثالث

وَالاُوْلىٰ اِنْ كَانَتْ فِي الْمَاضِيْ اَوِالْمُضَارِعِ اَوْغَيْرِهِ هِيَ لَفْظَةُ * مَا

اَوَّ لكيسي مَاضِيَهْ يامُضَارِعَهْ ياغَيْرِيَهْ اُولُوْنْ سَه اُوْلْ * مَا * لَفْظِيْڽْ

واوّل هرگاه در فعل ماضی یا در فعل مضارع یاغیر از اینها باشد او لفظ ما است

وَلٰكِنْ تُحْذَفُ اَلِفُهَا فِي الْمَاضِيْ وَغَيْرِهِ

وَلٰكِنْ مَاضِيَهْ وَغَيْرِيَهْ : مَا : لَفْظِنِكْ اَلِفِيْ حَذْف اُولُنُوْرْ

ولیکن در ماضی و غیر ماضی حذف میشود الف * ما *

وَعَلَامَةُ نَفْيِهَا فِي الْمَاضِيْ

لَفْظِ : مَا : نِكْ مَاضِيَهْ نَفْيِنِكْ عَلَامَتِيْ

وعلامت نفی لفظ : ما : در فعل ماضی

اَنْ تَكُوْنَ قَبْلَ الدَّالِ الْمَكْسُوْرَةِ الَّتِيْ هِيَ عَلَامَةُ الْمَاضِيْ * مِثَالُهُ

اُوْلْ : ميم : نَافِيَهْ عَلَامَتِ مَاضِيَهْ اُوْلَانْ دَالِ مَكْسُوْرَهْ دَنْ اَوَّلْ اُولْمَقْدِرْ : مثالی

این است که آن : میم : نافیه واقع شود پیش از دال مکسوره که علامت ماضی باشد مثال او

مَا عَلِمَ مَا فَهِمَ مَا تَعَلَّمَ مَا قَرَأَ مَا كَتَبَ مَا ذَهَبَ

بِيْلْمَدِيْ اَكْلَمَدِيْ اُوكْرَنْمَدِيْ اُوقُوْمَدِيْ يَازْمَدِيْ كِتْمَدِيْ

ندانست نفهمید نیاموخت نخواند ننوشت نرفت

وَهٰكَذَا اِلٰى اٰخِرِهَا

صيغه لَرِكْ اٰخِرِينَه قَدَرْ بُوْ مِثِلْلُوْ تَصَرُّفْ قِلِنُوْرْ

وهمچنین است تا آخر صیغها

وَاَمَّا عَلَامَةُ نَفْيِهَا فِي الْمُضَارِعِ ؛ اَيْ ؛ مَا ؛ اَلْحَذْوُ وَفْقِ الْاَلِفِ

اَمَّا اَلِفِيْ حَذْف اُولُنَانْ ؛ مَاءِ ؛ نَافِيَه نِكْ مُضَارِعْدَه نَفْيِنِكْ عَلَامَتِي

وَامّا علامت نفي او در فعل مضارع

فَهِيَ اَنْ تُحَلَّ مَحَلَّ الرَّاءِ الَّتِي هِيَ عَلَامَةُ الْمُضَارِعِ

مُضَارِعْ عَلَامَتِي اُولَانْ ؛ رَا ؛ نِكْ يَرِينَه اُو مِيمِكْ كَلْمَكْلِكِيدِرْ

اين است كه گذاشته شود آن با بجاى حرف ؛ را ؛ كه آن ؛ را علامت مضارع باشد

بَعْدَ اَنْ يَلْحَقَ بِهَا زَاءٌ سَاكِنَةٌ فَيَكُونُ نَفْيًا لِلْمُضَارِعِ الْمُسْنَدِ لِلْغَائِبِ

اُولْ مِيمِ نَافِيَه يَه زَاءِ سَاكِنَه لَاحِقْ اُولُدُقْدَنْ صُكْرَه پَسْ غَائِبَه مُسْنَدْ مُضَارِعِكْ اِيچُونْ نَفْي اُولُورْ

پس بعد از آن لاحق شود بميم نافيه زاء ساكنه در اين صورت نفي ميشود از براى مسند مضارع غائب

وَالْحَاصِلُ اَنَّ عَلَامَةَ نَفْيِ الْمُضَارِعِ هِيَ لَفْظَةُ ؛ مَزْ ؛ مِثَالُهُ

حَاصِلِ كَلَامْ مُضَارِعِكْ نَفْيِنِكْ عَلَامَتِي ؛ مَزْ ؛ لَفْظِيدِرْ ؛ مِثَالِي

خلاصه كلام بدرستى علامت نفي در مضارع آن لفظ ؛ مز است ؛ مثالش

مَا يَعْلَمُ مَا يَفْهَمُ مَا يَتَعَلَّمُ مَا يَقْرَأُ مَا يَكْتُبُ مَا يَذْهَبُ

بِيلْمَزْ اَكْلَمَزْ اُوكْرَنْمَزْ اُوقُومَزْ يَازْمَزْ كِتْمَزْ

نميداند نفهمد نياموزد نخواند ننويسد نرود

وَهٰكَذَا اِلٰى اٰخِرِهَا

صنعه كرك آخرينه قدر بويلجه تصريف ايلسون

وهمچنين است تا آخر صيغها

وَعَلَامَةُ نَفْيِهَا فِي الْمَصْدَرِ اَیْ مَا الْمَذْكُورَةِ

ذِكْرِ اُولُنَانْ میم نافیه نِكْ مَصْدَرْدَه نَفْیِنِكْ عَلَامَتی

وامّا علامت ما نفی در مصدر

اَنْ تَكُونَ قَبْلَ عَلَامَةِ الْمَصْدَرِ وَهِيَ ؛ مَكْ ؛ اَوْ ؛ مَقْ ؛ مِثَالُهُ

عَلَامَتِ مَصْدَرْ اُولَانْ ؛ مَكْ ؛ یَاخُودْ ؛ مَقْ لَفْظْلَرِیدَنْ اَوّلْ اُولْمَقْدِرْ مِثَالِی

این است که واقع شود پیش از علامت مصدر که آنها لفظ ؛ مك ؛ و مق ؛ هستند مثالش

عَدَمُ الْعِلْمِ	عَدَمُ الْفَهْمِ	عَدَمُ التَّعْلِیمِ	عَدَمُ الْقِرَاْءَةِ	عَدَمُ الْكِتَابَةِ
بِیلْمَمَكْ	اَكْلَمَمَقْ	اُوكْرَنْمَمَكْ	اُوقُومَمَقْ	یَازْمَمَقْ
ندانستن	نفهمیدن	یاد نگرفتن	نخواندن	ننوشتن

وَهٰكَذَا اِلَى اٰخِرِهِ

صیغه لرك آخِرِینَه بُوقِیَاسْ اُوزْرَه دِرْ

همچنین است تا آخر صیغها

اَلْبَابُ الثَّامِنُ فِي بَیَانِ عَلَامَةِ الْجَمْعِ

سَكِزِنْجِی بَابْ جَمْعِكْ عَلَامَتِی بَیَانِنْدَه اُولِیجِیدِرْ

باب هشتم در بیان علامت جمع است

اِعْلَمْ اَنَّ لَفْظَةَ ؛ لَرْ ؛ عَلَامَةُ الْجَمْعِ لِغَیْرِ الْمُخَاطَبِ مُطْلَقًا

بِیلْكِه ؛ لَرْ ؛ لَفْظِی مُخَاطَبْدَنْ غَیرِی بَتُونْ جَمْعْلَرِكْ عَلَامَتِیدِرْ

بدان بدرستی که لفظ ؛ لر ؛ علامت است از برای غیر مخاطب مطلقا

وَقَوْلِي مُطْلَقًا اَعْنِي سَوَاءٌ كَانَ فِي الْاَفْعَالِ اَوْ فِي الْاَسْمَاءِ

وَبنم مُطْلَقًا قولمدن مرادم بودر گرک افعالده وگرک اسماده اولسون برابردر

وحرف من مطلقا قصد میکنم که خواه در افعال باشد یا در اسماء برابراست

وَسَوَاءٌ كَانَ لِلْمُثَنَّى اَوْ لِلْجَمْعِ مُذَكَّرًا كَانَ اَوْ مُؤَنَّثًا

وگرک تثنیه ایچون یاخود جمع ایچون مذکرا ولسون مؤنث اولسون برابردر

ویا اینکه در مثنی باشد یا در جمع چنان مثنی وجمعی که خواه مذکر باشد وخواه مؤنث برابراست

تنبیه لَا فَرْقَ فِي اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ بَيْنَ الْمُذَكَّرِ وَالْمُؤَنَّثِ

تنبیه لغت ترکیه ده مذکر ایله مؤنث بیننده فرق یوقدر

آگاه کردنست براینکه فرق نیست در لغت ترکی میان مذکر ومؤنث

وَلَا بَيْنَ الْمُثَنَّى وَالْجَمْعِ وَاِنَّمَا يُعْلَمُ ذٰلِكَ بِقَرِينَةٍ حَالِيَةٍ اَوْ مَقَالِيَةٍ

تثنیه ایله جمع بیننده دخی فرق یوقدر انجق قرینه حالیه یا مقالیه ایله بیلنور

وهمچنین فرق نیست میان تثنیه وجمع بجز اینکه معلوم میشود این بقرینه حالیه یا مقالیه

وَاَمَّا عَلَامَاتُ الْجَمْعِ لِلْمُتَكَلِّمِ وَمَعَهُ غَيْرُهُ فَهِيَ اَرْبَعٌ مُطْلَقًا

وَاَمَّا متکلم مع الغیرک جمع علامتلری مطلقا دردر

واما علامتهای جمع متکلم مع الغیر چهار است مطلقا

اَلْعَلَامَةُ الْاُولَى حَالَةُ اِسْنَادِ الْفِعْلِ الْمَاضِي

اولکی علامت فعل ماضینک اسناد حالیدر

علامت اول حالت اسناد فعل ماضی است

اَلْعَلَامَةُ الثَّانِيَةُ حَالَةُ اِسْنَادِ الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ

اِيكِنجي عَلَامَتْ فِعْلِ مُضَارِعِ اِسْنَادِي حَالَتْ دِرْ

علامت دویم حالت اسناد فعل مضارع است

اَلْعَلَامَةُ الثَّالِثَةُ حَالَةُ اِضَافَةِ الْاَسْمَاءِ اِلَيْهِ وَمَعَهُ غَيْرُهُ

اُوچُنجي عَلَامَتْ مُتَكَلِّمْ مَعَ الْغَيْرِهِ اَسْمَائِكْ اِضَافَتي حَالَتِيدِرْ

علامت سیم حالت اضافه اسماء است بر متکلم مع الغیر

اَلْعَلَامَةُ الرَّابِعَةُ مُنْفَصِلًا

دُرْدُنجي عَلَامَتْ اِضَافَتدَنْ اِنْفِصَالْ حَالَتِيدِرْ

عَلَامت چهارم حالت انفصال است از اضافه

وَيُذْكَرُ فِي هٰذَا الْبَابِ الْعَلَامَتَانِ الْاُوْلَيَانِ

وَبُو بَابْدَه اِيكِي اَوَّلْكِي عَلَامَتْلَرْ ذِكْرْ اُولُنُورْ

ومذکور میشود درین باب دو علامت اوّلی

وَتُذْكَرُ الْاَخِيرَتَانِ فِي الرُّكْنِ الثَّالِثِ فِي بَيَانِ الْاِضَافَةِ وَبَيَانِ الضَّمَائِرِ الْمُنْفَصِلَةِ اِنْشَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰى

وَاِيكِي آخِرْكِي عَلَامَتْلَرْ اِنْشَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰى رُكْنِ ثَالِثَدَه اِضَافَتْ وَضَمَائِرِ مُنْفَصِلَه بَيَانِنْدَه ذِكْرْ اُولُنُورْ

ومذکور میشود دو علامت آخری در رکن سیّم درو بیان کردن اضافت وضمائر منفصله انشاء الله تعالی

وَاَمَّا عَلَامَتُ جَمْعِ الْمُخَاطَبِ فِي الْفِعْلِ الْمَاضِي مُثْبَتًا كَانَ اَوْ مَنْفِيًّا

وَاَمَّا كَرَكْ مُثْبَتْ كَرَكْ مَنْفِي فِعْلِ مَاضِينِكْ جَمْعِ مُخَاطَبِنِكْ عَلَامَتِي

ولیکن علامت جمع مخاطب در فعل ماضی خواه مثبت باشد یا اینکه منفی باشد

وَتَكُونُ عَلَامَةُ الْجَمْعِ لِلْمُخَاطَبِ فَهِيَ ثِنْتَانِ مُطْلَقًا

وَمُخَاطَبَه جَمْعِ عَلَامَتِي اُولُوْرْ اَوَّلْ عَلَامَتْ مُطْلَقًا اِيكِيدِرْ

وآنهائيكه علامت ميشوند بجمع مخاطب ز ولفظ هستند مطلقا

وَهُمَا لَفْظَةُ: كِزْ يَعْنِي كَافًا عَجَمِيَّةً بَعْدَهَا زَاىٌ سَاكِنَةٌ وَلَفْظَةُ: سِزْ

اُونْلَرْ دَه كَافِ عَجَمِيَّةَ دَنْصُكْرَه زَاىِ سَاكِنَه اِيلَه: كِزْ وَسِزْ لَفْظَلَرِيدِرْ

وآن دو علامت لفظ: كز وسز است كه واقع ميشوند بعد از كاف عجميه وزاء ساكنه

فَلَفْظَةُ: كِزْ عَلَامَةُ الْجَمْعِ لِلْمُخَاطَبِ فِي الْفِعْلِ الْمَاضِي مُثْبَتًا كَانَ اَوْ مَنْفِيًّا

پَسْ: كِزْ لَفْظِي كَرَكْ مُثْبَتْ كَرَكْ مَنْفِي فِعْلِ مَاضِينِكْ جَمْعِ مُخَاطَبِنِكْ عَلَامَتِيدِرْ

پس لفظ: كز علامت جمع مخاطب است در فعل ماضي خواه مثبت باشد خواه منفي

وَتَكُونُ عَلَامَةُ الْجَمْعِ اَيْضًا فِي الْاِضَافَةِ اِلَيْهِ وَسَيَظْهَرُ هٰذَا فِي الرُّكْنِ الثَّالِثِ

وَكَذَا وَسِزْ اَيْضًا حَالِ اِضَافَتْدَه دَخِي عَلَامَتِ جَمْعِ اُولُورْ نِتَكِمْ رُكْنِ ثَالِثْدَه ظَاهِرْ اُولُورْ قَرِيبًا

وعلامت جمع نيز ميشود در حالت اضافه شدن بخود وبزودي ظاهر ميشود اين در ركن سيم

وَلَفْظَةُ سِزْ: عَلَامَةُ الْجَمْعِ لِلْمُخَاطَبِ فِي الْمُضَارِعِ مُثْبَتًا كَانَ اَوْ مَنْفِيًّا

وَسِزْ: لَفْظِي كَرَكْ مُثْبَتْ كَرَكْ مَنْفِي مُضَارِعْدَه جَمْعِ مُخَاطَبِنِكْ عَلَامَتِيدِرْ

ولفظ: سز در مضارع علامت جمع مخاطب است خواه مثبت باشد وخواه منفي

وَتَكُونُ عَلَامَةُ الْجَمْعِ اَيْضًا فِي الضَّمَائِرِ الْمُنْفَصِلَةِ

ضَمِيرِ مُنْفَصِلَه لَرْدَه دَخِي كَذٰلِكْ عَلَامَتِ جَمْعِ اُولُورْ

وميشود علامت جمع نيز در ضماير منفصله

كما سنبيّن ان شاء الله تعالى في الركن الثالث * ايضا
نتكلم ان شاء الله تعالى ركن ثالثده دخي قريبا بيان ايده جكز
چنانكه بيان ميكنم انشاء الله تعالى بدين زودى در ركن ثالث

ارجع الى العلامتين الاوليين اللتين هما علامتا للمتكلم ومعه غيره
رجوع ايله اوّلكي ايكي علامتلره كه انلر متكلم مع الغيرك علامتلريدر
بركرد بسوى دو علامت اوّلى كه آنها علامت متكلم مع الغير ميباشند

حال اسناد الفعل الماضي هي كاف عربيّة او قاف ساكنة
فعل ماضي يه اسنادي حالنده اول علامت كاف عربيّه يا قاف ساكنه در
درحالت اسناد بفعل ماضى آن علامت يا كاف عربيّه است ويا قاف ساكنه است

والضابط في ذلك ان كلّ مصدر علامته «مك» يلحق باخر ماضيه «كاف»
شو علامتده ضابطه هر مصدركه علامتي مك اوله ماضيسنك اخرينه كاف لاحق اولور
وقاعده درين علامت آن است كه هر مصدريكه علامتش مك باشد ملحق ميشود باخر ماضى آن مصدر كاف

وان كان علامته «قاقا» يلحق باخر ماضيه «قاف»
واكر مصدرك علامتي قاف اولورسه ماضيسنك اخرينه «قاف» لاحق اولور
وهركاه علامت آن مصدر «قاف» باشد لاحق ميشود باخر ماضى آن مصدر «قاف»

والاكثر الغالب هي «الكاف» تلحق اخر علامة الماضي
اكثر وغالب اولان علامت كافدر علامت ماضينك اخرينه لاحق اولور
وعلامت بسيار كاف است كه لاحق ميشود باخر علامت ماضى

وَهِيَ الدَّالُ الْمَذْكُورَةُ اَيْضًا مُثْبَتًا كَانَ الْفِعْلُ اَوْ مَنْفِيًّا

عَلَامَتِ مَاضِي قَرِيبًا ذِكْرُ اُولُنَان دَالْدِرْ فِعِل گَرَكْ مُثْبَتْ اُولْسُونْ گَرَكْ مَنْفِي

وعلامت ماضي هم دال است كه بدين زودي مذكور خواهد شد خواه فعل مثبت باشد يا منفي باشد

وَتُمَثِّلُ لَهُمَا مِثَالَ الْمُثْبَتِ مِنْ اَوَّلِهِ اِلىٰ اٰخِرِهِ

اُولْ عَلَامَتْلَرِكْ اِيكِيسِنْدَه مِثَالِ مُثْبَتْ اَوَّلِنْدَنْ اٰخِرِينَه قَدَرْ تَمْثِيلْ اِيدَرِزْ

ومثال ميزنيم هردو علامت مثال مثبت از اوّل تا آخر

عَلِمْنَا	فَهِمْنَا	تَعَلَّمْنَا	قَرَأْنَا	كَتَبْنَا	ذَهَبْنَا
بِيلْدِكْ	اَكْلَدِقْ	اُوكْرَنْدِكْ	اُوقُودُقْ	يَازْدِقْ	كِتْدِكْ
دانستيم	فهميديم	آموختيم	خوانديم	نوشتيم	رفتيم

وَهٰكَذَا اِلىٰ اٰخِرِهٖ ۞ وَمِثَالُ الْمَنْفِيِّ مِنْهُمَا

اٰخِرِينَه قَدَرْ بُو مِثْلِلَرْ ۞ وَدَخِي مَاضِيِ مَنْفِي مِثَالْلَرِي

وهمچنين است تا آخر ۞ نيز مثال فعل ماضي منفي

مَا عَلِمْنَا	مَا فَهِمْنَا	مَا تَعَلَّمْنَا	مَا قَرَأْنَا	مَا كَتَبْنَا	مَا ذَهَبْنَا
بِيلْمَدِكْ	اَكْلَمَدِقْ	اُوكْرَنْمَدِكْ	اُوقُومَدِقْ	يَازْمَدِقْ	كِتْمَدِكْ
ندانستيم	نفهميديم	نياموختيم	نخوانديم	ننوشتيم	نرفتيم

وَهٰكَذَا اِلىٰ اٰخِرِهٖ ۞ وَاَمَّا عَلَامَةُ الْمُتَكَلِّمِ وَمَعَهُ غَيْرُهُ حَالَ الْاِسْنَادِ لِلْفِعْلِ الْمُضَارِعِ

اٰخِرِينَه قَدَرْ بُو مِثْلِلَرْ ۞ وَدَخِي اَمَّا مُتَكَلِّمْ مَعَ الْغَيْرِكْ فِعْلِ مُضَارِعَه اِسْنَادْ اِيتْدِيكِي حَالِنْدَه عَلَامَتِي

وهمچنين است تا آخر ۞ نيز امّا علامت متكلّم مع الغير در حالت اسناد فعل مضارع

فَہِیَ زَائٌ سَاکِنَۃٌ تَلحَقُ اٰخِرَہٗ عَلَامَۃُ الْمُضَارِعِ

اوُلْ عَلَامَتْ زَايِ سَاکِنَہ دِرْ عَلَامَتْ مُضَارِعِكْ اٰخِرِینَہ لَاحِقْ اوُلُورْ

پس آن علامت زای ساکنہ است لاحق میشود باخر او علامت مضارع

وَهِيَ الرَّاءُ الْمَذْکُوْرَۃُ فِي بَابِ الْمُضَارِعِ فِي الْاِثْبَاتِ

اوُلْ عَلَامَتْ بَابِ مُضَارِعْدَہ ذِکْرْ اوُلُنَانْ رَاءْ دِرْ حَالَتِ اِثْبَاتْدَہ

وآن علامت هم رآء مذکوره است در باب مضارع در وقت اثبات

وَتَلْحَقُ اٰخِرَ عَلَامَۃِ نَفْيِ الْمُضَارِعِ فِي الْمَنْفِيِّ وَهِيَ لَفْظَۃُ مَزْ

وَاوُلْ زَايِ سَاکِنَہ عَلَامَتِ نَفْيِ مُضَارِعْ اوُلَانْ مَزْ لَفْظِنِكْ مَنْفِیْدَہ اٰخِرِینَہ لَاحِقْ اوُلُورْ

وآن زاء ساکنه لاحق میشود باخر علامت فعل مضارع منفی که آن عبارت است از لفظ

وَقَدْ تَکُوْنُ عَلَامَۃُ الْمُتَکَلِّمِ وَمَعَہٗ فِي الْمُضَارِعِ الْمُثْبَتِ لَفْظَۃُ لِمْ

بَعْضْ کَرَہ مُضَارِعِ مُثْبَتْدَہ مُتَکَلِّمْ مَعَ الْغَیْرْہ لِمْ لَفْظِیْ عَلَامَتْ اوُلُورْ

وگاه میشود علامت متکلم مع الغیر در فعل مضارع مثبت لفظ لِمْ

وَتَحُلُّ مَحَلَّہٗ عَلَامَۃُ الْمُضَارِعِ وَهِيَ الرَّاءُ

وَاوُلْ لِمْ لَفْظِیْ عَلَامَتِ مُضَارِعْ اوُلَانْ رَا نِكْ مَحَلِّنَہ کَلُورْ

وان لفظ لم واقع شود در محل لفظ راء که علامت مضارع است

مِثَالُ الْمُضَارِعِ الْمُثْبَتِ بِالزَّايِ قَوْلُكَ

پس زَایِلَہ مُضَارِعْ مُثْبَتِ مُتَکَلِّمْ مَعَ الْغَیْرِكْ مِثَالِی سَنِكْ قَوْلِكْ دِرْ

پس مثال فعل مضارع مثبت باحرف راء بنسل قول تو که میگوئی

نَعْلَمُ	نَفْهَمُ	نَتَعَلَّمُ	نَقْرَأُ	نَكْتُبُ	نَذْهَبُ
بيلرز	آكلرز	اوكرنورز	اوقورز	يازارز	كيدرز
ميدانيم	مى فهميم	آموزيم	خوانيم	نويسيم	رفتيم

وَهٰكَذَا اِلَى اٰخِرِهِ وَمِثَالُ الْمُضَارِعِ مُثْبَتٍ بِلَمْ قَوْلُكَ

اخرينه دك بويله دير ولم ايله مضارع مثبتك مثالى سنك قولكدر

وهمچنين است تا آخر مثال مضارع مثبت با لفظ لم چنانكه كوئى

نَعْلَمُ	نَفْهَمُ	نَتَعَلَّمُ	نَقْرَأُ	نَكْتُبُ	نَذْهَبُ
بيله لم	آكليه لم	اوكرنه لم	اوقويه لم	يازا لم	كيده لم
بدانيم	بفهميم	بياموزيم	بخوانيم	بنويسيم	برفتيم

وَهٰكَذَا اِلَى اٰخِرِهِ وَمِثَالُ الْمُضَارِعِ الْمَنْفِيِّ قَوْلُكَ

اخرينه قدر بويله دير دخى مضارع منفينك مثالى سنك قولكدر

وهمچنين است تا آخر ومثال مضارع منفى چنانكه كوئى

مَا نَعْلَمُ	مَا نَفْهَمُ	مَا نَتَعَلَّمُ	مَا نَقْرَأُ	مَا نَكْتُبُ	مَا نَذْهَبُ
بلمزز	آكلمزز	اوكرنمزز	اوقومزز	يازمزز	كتمزز
نميدانيم	نمى فهميم	نياموزيم	نخوانيم	ننويسيم	نرفتيم

وَهٰكَذَا تَفْعَلُ اِلَى اٰخِرِ الْمَصَادِرِ

مصدرلرك آخرينه قدر بويله ايشلرسين

وهمچنين ميكنى تو تا باخر مصدرها

اِنْتَهَى بَيَانُ الْعَلَامَتَيْنِ اللَّتَيْنِ هُمَا لِلْمُتَكَلِّمِ وَمَعَهُ غَيْرُهُ فِي هٰذَا الْبَابِ

مُتَكَلِّم مَعَ الْغَيْرِك عَلَامَتلرينك بياني بوبابده نهايت بولدي

تمام شد بیان دو علامت متکلّم مع الغیر درین باب

وَاَمَّا عَلَامَةُ جَمْعِ الْمُخَاطَبِ حَالَ اِسْنَادِ الْمَاضِي

وَاَمَّا جَمْع مُخَاطَبك مَاضِيَه اِسْنَادي حَالِنده عَلَامَتي

ولیکن علامت جمع مخاطب در حالت اسناد بفعل ماضی

مُثْبَتًا كَانَ اَوْ مَنْفِيًّا فَهِيَ لَفْظَةُ ؛ كُنْ ؛ اَلْمَذْكُورَةُ

مَاضِي مُثْبَت اولسون مَنْفِي اولسون اول عَلَامَت ذِكْر اولنان ؛ كُنْ ؛ لَفْظِيدر

خواه ماضی مثبت باشد و یا منفی آن علامت مذکوره لفظ ؛ کن ؛ است

تَلْحَقُ آخِرَ عَلَامَةِ الْمَاضِي

كُنْ ؛ لَفْظِي عَلَامَتِ مَاضِينك آخِرينه لَاحِق اولور

لفظ ؛ کن ؛ لاحق میشود بآخر علامت فعل ماضی

وَهِيَ الدَّالُ الْمُعَيَّنَةُ فِي بَابِ الْمَاضِي وَنُمَثِّلُ لِلْمُثْبَتِ وَالْمَنْفِي

اول عَلَامَت بَابُ مَاضِيده تعيين اولنان دَالدر وَمُثْبَته وَمَنْفِيه تمثيل ايده لم

وآن علامت دال مذکوره است در باب ماضی و تمثیل میزنیم از برای مثبت و منفی

فَمِثَالُ الْمَاضِي الْمُثْبَتِ مُسْنَدًا لِلْمُخَاطَبِ وَمَعَهُ غَيْرُهُ قَوْلُكَ

پس جَمْع مُخَاطَبه مُسْنَد اولَرق مَاضِي مُثْبَتك مِثَالي سَنك قَوْلكدر

پس مثال ماضی مُثبت که مسند شود بجمع مخاطب چنانکه کوئی

عَلِمْتُمْ فَهِمْتُمْ تَعَلَّمْتُمْ قَرَأْتُمْ كَتَبْتُمْ ذَهَبْتُمْ

بيلديكز اكلديكز اوكرنديكز اوقوديكز يازديكز كتديكز

دانستيد فهميديد آموختيد خوانديد نوشتيد رفتيد

وَهٰكَذَا اِلَى اٰخِرِهٖ وَمِثَالُ الْمَاضِي الْمَنْفِي كَذٰلِكَ

صيغه لرك اخرينه قدر بويله دز وماضي منفينك مثالى دخي بويله دز

وهمچنين است تا آخر ومثال ماضى منفى نيز چنين است

مَا عَلِمْتُمْ مَا فَهِمْتُمْ مَا تَعَلَّمْتُمْ مَا قَرَأْتُمْ مَا كَتَبْتُمْ مَا ذَهَبْتُمْ

بيلمديكز اكلمديكز اوكرنمديكز اوقومديكز يازمديكز كتمديكز

ندانستيد نفهميديد نياموختيد نخوانديد ننوشتيد نرفتيد

وَاَمَّا عَلَامَةُ جَمْعِ الْمُخَاطَبِ حَالَ اِسْنَادِ الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ

وَاَمَّا جمع مخاطبك فعل مضارعك اسنادى حالنده علامتى

وليكن علامت جمع مخاطب درحالت اسناد بفعل مضارع

مُثْبَتًا كَانَ اَوْ مَنْفِيًّا فَهِيَ لَفْظَةُ ؛ سِنْ ؛

مضارع مثبت اولسون منفى اولسون اول علامت ؛ سِنْ ؛ لفظيدر

خواه مضارع مثبت باشد يا منفى آن علامت لفظ ؛ سن ؛ است

تَلْحَقُ اٰخِرَ عَلَامَةِ الْمُضَارِعِ وَهِيَ الرَّاءُ فِي الْاِثْبَاتِ

حالت اثباتده علامت مضارع اولان رانك اخرينه لاحق اولور

ولاحق ميشود بآخر علامت مضارع درحالت اثبات كه آن لفظ ؛ راء است

وَلَفْظَةُ مَنْ فِي لِنَفْي وَ تَمْثِيلٌ لِلْمُثْبَتِ وَالْمَنْفِيِّ

وَحَالَتِ نَفْيِ دَه مَنْ لَفْظِيدِرْ وَمُثْبَتْ اِيچُونْ تَمْثِيلْ اِيدَهْ لِمْ.

و در حالت نفی لفظ من است ومثال میزنیم از برای مثبت ومنفی

فَمِثَالُ الْمُضَارِعِ الْمُثْبَتِ حَالَ اِسْنَادِهِ لِلْمُخَاطَبِ مَعَ الْغَيْرِ قَوْلُكَ

پَسْ مُضَارِعِ مُثْبَتِكْ جَمْعِ مُخَاطَبْ اِسْنَادِي حَالِنْدَهْ مِثَالِي سَنِكْ قَوْلِكْدِرْ

پس مثال مضارع مثبت درحالت اسنادا و بمخاطب مع الغیر چنانکه کوئی

تَعْلَمُونَ	تَفْهَمُونَ	تَتَعَلَّمُونَ	تَقْرَؤُنَ	تَكْتُبُونَ	تَذْهَبُونَ
بیلرسیز	آڭلارسیز	اوكرنرسیز	اوقورسیز	یازارسیز	كیدرسیز
میدانید	میفهمید	میاموزید	میخوانید	مینویسید	میرفتید

وَمِثَالُ الْمُضَارِعِ الْمَنْفِيِّ مُسْنَدًا لِلْمُخَاطَبِ مَعَ الْغَيْرِ قَوْلُكَ

وَمُضَارِعِ مَنْفِيِنِكْ جَمْعِ مُخَاطَبَه اِسْنَادْ قِلِنْمَه رَقْ مِثَالِي سَنِكْ قَوْلِكْدِرْ

ومثال مضارع نفی درحالت اسنادا و بمخاطب مع الغیر چنانکه کوئی

مَا تَعْلَمُونَ	مَا تَفْهَمُونَ	مَا تَتَعَلَّمُونَ	مَا تَقْرَؤُنَ	مَا تَكْتُبُونَ	مَا تَذْهَبُونَ
بیلمزسیز	آڭلمزسیز	اوكرنمزسیز	اوقومزسیز	یازمزسیز	كیتمزسیز
نمیدانید	نمیفهمید	نمیاموزید	نمیخوانید	نمی نویسید	نمیرفتید

وَهٰكَذَا اِلٰى آخِرِهِ وَاَمَّا لَفْظَةُ لَنْ فَعَلَامَةُ الْجَمْعِ الْغَيْرِ الْمُتَكَلِّمِ وَالْمُخَاطَبِ

آخِرِينَه دَكْ بُويْلَه دِرْ وَاَمَّا لَنْ لَفْظِي پَسْ مُخَاطَبْ وَمُتَكَلِّمِكْ غَيْرِيْلَه اولَانْ جَمْعِنِكْ عَلَامَتِيدِرْ

وهمچنین است تا آخر و لیکن لفظ لن پس علامت جمع مخاطب و متکلم مع الغیر است

كما بينا آنفا وعلامة كونها للجمع أن تلحق آخر الكلمة

ننګم بقينده مثالونه بيا ايلدي د دغي لولفظونو جمع ايجوَل او لمه سنيك علامتي كلمه ته

آخرينه لاحق او ملحق ✱ وعلامت بودن واز براى جمع اين است كه لاحق مبشود باخر كلمه

مثبتا كان أو منفيا وسواء كانت الكلمة اسم فاعل أو غير ذلك

مثبت او لسون منفي او لسون وګر کسه کلمه اسم فاعل او لسون با غير ي او لسون

خواه آن كلمه مثبت باشد يا منفي اعم از آنكه اسم فاعل باشد يا غير از فاعل

مما يكون غير المتكلم والمخاطب

متكلم ايله مخاطبك غيري او لديغي حالده

از آنچيز يكه غير از حالت مخاطب ومتكلم باشد

ومن ثم لا تدخل على الأمر والنهي الحاضر

بو اجلدن لو لفظي امر حاضر ونهي حاضره داخل اولماز

واز اين جهت است كه لفظ لو داخل نمبشود بامر حاضر ونهي حاضر

ومثال الماضي والمضارع إثباتا ونفيا بحالها واسم الفاعل

دخي ماضي ومضارعك مثبت ومنفي اولدقلري حالده مثاللري واسم فاعلك مثالي

واين است امثال ماضي ومضارع واسم فاعل درحالت بودن اينها مثبت ومنفي

فمثال الماضي المثبت مسندا للغائب مع الغير

پس ماضي مثبتك جمع غائبه اسنادي حالنده مثالي

پس مثال فعل ماضي مثبت درحالت اسناد براى غائب مع الغير

وَعَلَامَةُ كَوْنِهَا لِلْجَمْعِ

وَلَفظِ: لَرِكْ: جَمع ایچون اولدیغنیك علامتی

وَعَلامت بودن لفظ: لَرْ: ازبرای جمع

اَنْ تَلْحَقَ لَرْ اٰخِرَهٗ عَلَامَةَ الْمَاضِی وَهِیَ الدَّالُ الْمَكْسُورَةُ: مِثَالُهٗ:

لَفظِ لَرْ عَلامتِ ماضی اولان دال مکسوره نِك اٰخِرینه لاحق اولمقدر: مثالی

این است که لاحق میشود لفظ: لر: بآخر علامت لفظی که آن دال مکسور است مثالش

عَلِمُوا فَهِمُوا تَعَلَّمُوا قَرَؤُا كَتَبُوا ذَهَبُوا

بیلدیلر آکلدیلر اوکرندیلر اوقودیلر یازدیلر کتدیلر

دانستند فهمیدند آموختند خواندند نوشتند رفتند

وَمِثَالُ الْمَاضِی الْمَنْفِیِّ مُسْنَدًا لِلْغَائِبِ: كَذٰلِكَ

دخی ماضی منفینك غائبه اسناد ی حالنده مثالی بونك کبیدر

مثال ماضی منفی نیز درحالت اسناد او از برای غائب همچنین است

وَعَلَامَةُ كَوْنِهَا لِلْجَمْعِ اَنْ تَلْحَقَ اٰخِرَ عَلَامَةِ الْمَاضِی

دخی جمع ایچون اولدیغنك علامتی علامتِ ماضینك آخرینه لاحق اولمقدر

نیز علامت بودن آن ازبرای جمع این است که لاحق میشود بآخر علامت فعل ماضی

وَهِیَ الدَّالُ مَعَ بَقَاءِ مَدِّ الدَّالِ: مِثَالُهٗ

دخی علامتِ ماضی دالدر دالك مدّینك بقاسیله بیله مثالی

آن علامت ماضی نیز دال است با مدّ دال: مثالش

مَا عَلِمُوا

ما عَلِمُوا	ما فَهِمُوا	ما تَعَلَّمُوا	ما قَرَؤُا	ما كَتَبُوا	ما ذَهَبُوا
بِيلمَدِيلَر	اَڭلَمَدِيلَر	اُوكرَنمَدِيلَر	اُوقُومَدِيلَر	يازمَدِيلَر	كِتمَدِيلَر
ندانستند	نفهميدند	نياموختند	نخواندند	ننوشتند	نرفتند

وَمِثَالُ الْمُضَارِعِ الْمُثْبَتِ مُسْنَدًا لِلْغَائِبِ مَعَ الْغَيْرِ

دَخِي مُضَارِعْ مُثْبَتِكْ جَمْعِ غَائِبَه اِسْنَادِي حَالِنْدَه مِثَالِي

نيز مثال مضارع مثبت درحالت اسناد او از براى جمع غائب

وَعَلَامَةُ كَوْنِ لَفْظِ ÷ لَرْ ÷ عَلَامَةَ الْجَمْعِ فِي الْمُضَارِعِ

دَخِي لَفْظِ ÷ لَرِكْ ÷ مُضَارِعْدَه جَمْعْ عَلَامَتِي اُولْدِيغِنِكْ عَلَامَتِي

نيز علامت بودن لفظ ÷ لر ÷ علامت جمع در مضارع

اَنْ تَلْحَقَ اٰخِرَ عَلَامَةِ الْمُضَارِعِ ÷ وَهِيَ الرَّاءُ ÷ مِثَالُهُ ÷

عَلَامَتِ مُضَارِعْ اُولَانْ رَانِكْ آخِرِينَه لَاحِقْ اُولْمَقْدِرْ ÷ مِثَالِي

اين است كه لاحق ميشود بآخر علامت مضارع كه آن حرف راء است مثالش

يَعْلَمُونَ	يَفْهَمُونَ	يَتَعَلَّمُونَ	يَقْرَؤُنَ	يَكْتُبُونَ	يَذْهَبُونَ
بِيلُورلَر	اَڭلَرلَر	اُوكرَنُورلَر	اُوقُورلَر	يَازَرلَر	كِيدَرلَر
ميدانند	ميفهمند	ميا موزند	ميخوانند	مينويسند	ميروند

وَمِثَالُ الْمُضَارِعِ الْمَنْفِيِّ مُسْنَدًا لِلْغَائِبِ ÷ كَذَالِكَ

دَخِي مُضَارِعِ مَنْفِيِنِكْ غَائِبَه اِسْنَادِي حَالِنْدَه مِثَالِي بُويلَه كِبِيدِرْ

مثال مضارع منفى نيز درحالت اسناد او از براى غائب ÷ همچنين است

وَعَلَامَةُ كَوْنِ لَرْ لِلْجَمْعِ اَنْ تَلْحَقَ عَلَامَةَ نَفْيِهِ وَهِيَ لَفْظَةُ مَزْ مِثَالُهُ

وَلَرِكْ جَمْعِ اِيچُونْ أُولْدِ بِغِنِكْ عَلَامَتِى عَلَامَتِ نَفْيِهْ اُولَانْ لَفْظِ مَزَه لَاحِقْ اُولْمَقْدِرْ مِثَالِى

وعلامت بودن لر از برای جمع اینست که لاحق میشود بعلامت نفی آنجمع که لفظ مز است

مَا يَعْلَمُونَ	مَا يَفْهَمُونَ	مَا يَتَعَلَّمُونَ	مَا يَقْرَؤُونَ	مَا يَكْتُبُونَ	مَا يَذْهَبُونَ
بِيلْمَزْلَرْ	اَكْلَمَزْلَرْ	اُوكْرَنْمَزْلَرْ	اُوقُومَزْلَرْ	يَازْمَزْلَرْ	كِتْمَزْلَرْ
نمیدانند	نمیفهمند	نمیاموزند	نمیخوانند	نمینویسند	نمیروند

وَمِثَالُ اِسْمِ الْفَاعِلِ وَعَلَامَةُ كَوْنِ لَرْ لِلْجَمْعِ

وَاِسْمِ فَاعِلِكْ مِثَالِى وَلَرِكْ اِسْمِ فَاعِلْدَه جَمْعِ اِيچُونْ اُولْدِيغِنِكْ عَلَامَتِى

ومثال اسم فاعل وعلامت بودن لر درآن از برای جمع

اَنْ تَلْحَقَ آخِرَ عَلَامَةِ اِسْمِ الْفَاعِلِ وَهِيَ لَفْظَةُ جِى

عَلَامَتِ اِسْمِ فَاعِلْ اُولَانْ جِى لَفْظِنِكْ آخِرِينَه لَاحِقْ اُولْمَقْدِرْ

این است که لاحق میشود بآخر علامت اسم فاعل که آن لفظ جی است

كَمَا شَرَحْنَا فِى بَابِ اِسْمِ الْفَاعِلِ مِثَالُهُ

نِتَكِمْ اِسْمِ فَاعِلْ بَابِنْدَه شَرْحْ وَاِيضَاحْ اِيتْدِكْ مِثَالِى

چنانکه شرح کردیم درباب اسم فاعل مثال او

عَالِمُونَ	فَاهِمُونَ	مُتَعَلِّمُونَ	قَارِؤُونَ	كَاتِبُونَ	ذَاهِبُونَ
بِيلِيجِيلَرْ	اَكْلَيِجِيلَرْ	اُوكْرَنِيجِيلَرْ	اُوقُويِجِيلَرْ	يَازِيجِيلَرْ	كِيدِيجِيلَرْ
دانندگان	فهمندگان	آموزندگان	خوانندگان	نویسندگان	رفتندگان

هكذا

هَكَذَا اِلَى آخِرِهٖ اِنْتَهٰى بَيَانُ عَلَامَةِ الْجَمْعِ

آخِرِينَه قَدَرْ بُويْلَه دِرْ عَلَامَتِ جَمْعِكْ بَيَانِى نِهَايَتْ بُولْدِى

تا آخرش تمام شد بيان علامت جمع

وَلَا بَأْسَ اَنْ نَتَعَرَّضَ هُنَا لِبَيَانِ مَعْرِفَةِ الْمُتَكَلِّمِ وَحْدَهٗ

وَ بُو مَقَامْدَه مُتَكَلِّمْ وَحْدَه نِكْ مَعْرِفَتِى بَيَانِينَه تَعَرُّضْ اِيتْمَكْلِكْمِزْدَه بَاسْ يُوقْدُرْ

وباس نيست دراينكه متعرض بشويم ما درينمقام از براى بيان معرفت متكلم وحده

وَعَلَامَةُ الْمُخَاطَبِ وَحْدَهٗ وَالْغَائِبِ كَذٰلِكَ

وَمُفْرَدِ مُخَاطَبِكْ وَمُفْرَدِ غَائِبِكْ عَلَامَتِى بَيَانِنْدَه بَأْسْ يُوقْدُرْ

ودر بيان معرفت علامت مفرد مخاطب مفرد غائب همچنان باس نيست

اِعْلَمْ هَدَاكَ اللّٰهُ تَعَالٰى اَنَّ عَلَامَةَ الْمُتَكَلِّمِ وَحْدَهٗ مِيمٌ سَاكِنَةٌ

بِيلْكِه اللّٰهُ تَعَالٰى سَكَا هِدَايَتْ اِيتْسُونْ مُتَكَلِّمْ وَحْدَه نِكْ عَلَامَتِى مِيمِ سَاكِنَه دِرْ

بدان هدايت كنند ترا خداى تعالى بدرستى علامت متكلم وحده ميم ساكنه است

تَلْحَقُ آخِرَ الْكَلِمَةِ سَوَاءٌ كَانَتِ الْكَلِمَةُ فِعْلًا مَاضِيًا مُسْنَدًا اِلَيْهِ

كَلِمَه نِكْ آخِرِينَه لَاحِقْ اُولُورْ بِرَابَرْدِرْ اُولْ كَلِمَه مُتَكَلِّمْ وَحْدَه يَه مُسْنَدْ فِعْلِ مَاضِى اُولْسُونْ

كه لاحق ميشود باخر كلمه اعم ازانكه آن كلمه بمتكلم وحده فعل ماضى مسند باشد

اَوْ مُضَارِعًا كَذٰلِكَ مُثْبَتًا كَانَ الْفِعْلُ اَوْ مَنْفِيًّا

يَا خُودْ مُتَكَلِّمْ وَحْدَه يَه مُسْنَدْ مُضَارِعْ اُولْسُونْ مُثْبَتْ اُولْسُونْ مَنْفِى اُولْسُونْ

اينكه بمتكلم وحده فعل مضارع مسند باشد خواه آن فعل مثبت باشد يا منفى

وَسَوَاءٌ كَانَتْ تِلْكَ الْكَلِمَةُ اِسْمًا مُضَافًا اِلَيْهِ مُفْرَدًا كَانَ ذٰلِكَ الْاِسْمُ

وَگَرْ كَسَہ اوُلْ كَلِمَہ مُتَكَلِّمْ وَحْدَہُ يَہ مُضَافٌ اِسِمْ اوُلْسُوْنْ گرگسہ مُفْرَدْ اوُلْسُوْنْ

واعم از انكه اين كلمه مضاف بمتكلم وحده اسم باشد خواه اسم مفرد شود

اَوْ جَمْعًا كَمَا يَتَّضِحُ جَمِيعَ ذٰلِكَ بِالْاَمْثِلَةِ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰى

باخُودْ جَمْعْ اوُلْسُوْنْ بوُ ابْرِدْ نْتَكَمْ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰى جَمِيعِسِى اَمْثِلَہ اِيلَہ آشكَارَہ اوُلُورْ

و با ايكه جمع باشد چنانكه معلوم ميشود همه اينها با مثال انشاء الله تعالى

مِثَالُ الْمَاضِي الْمُثْبَتِ مُسْنَدًا لِلْمُتَكَلِّمِ وَحْدَهُ

مُتَكَلِّمْ وَحْدَہُ يَہ اِسْنَادْ اوُلُنْدِيغِي حَالْدَہ مَاضِي مُثْبَتِكْ مِثَالِي

مثال ماضى مثبت در حالت اسناد وازبراى متكلم

اَنْ تَلْحَقَ الْمِيمُ اٰخِرَ عَلَامَتِ الْمَاضِي ؛ مِثَالُهُ :

مِيمِ مُتَكَلِّمْ عَلَامَتِ مَاضِينِكْ آخِرِينَہ لَاحِقْ اوُلْمَقْدِرْ : مِثَالِي

اين است كه لاحق ميشود ميم باخر علامت فعل ماضى مثالش

عَلِمْتُ	فَهِمْتُ	تَعَلَّمْتُ	قَرَأْتُ	كَتَبْتُ	ذَهَبْتُ
بِيلْدِمْ	اَكْلَدِمْ	اوُگْرَنْدِمْ	اوُقُودُمْ	يَازْدِمْ	كِتْدِمْ
دانستم	فهميدم	آموختم	خواندم	نوشتم	رفتم

وَمِثَالُ الْمَاضِي الْمَنْفِيِّ مُسْنَدًا لِلْمُتَكَلِّمِ وَحْدَهُ

دَخِي مَاضِي مَنْفِينِكْ مُتَكَلِّمْ وَحْدَہ يَہ مُسْنَدْ اوُلْدِيغِي حَالْدَہ مِثَالِي

مثال ماضى منفى نيز در حالت اسناد وازبراى متكلم وحده

آنْ تَلْحَقَ الْمِيمُ اٰخِرَ عَلَامَةِ الْمَاضِي بِبَقَاءِ عَلَامَةِ النَّفْيِ ؛ مِثَالُهُ

عَلَامَةِ نَفِينِكْ بَقَاسِيلَه بَلِه مِيمْ مُتَكَلِّمِكْ عَلَامَةِ مَاضِينِكْ آخِرِينَه لَاحِقْ اُولَمَقْدُرْ مِثَا

این است که لاحق میشود میم بآخر علامت ماضی بوجود ماندن علامت نفی در حال خود

مَا عَلِمْتُ	مَا فَهِمْتُ	مَا تَعَلَّمْتُ	مَا قَرَأْتُ	مَا كَتَبْتُ	مَا ذَهَبْتُ
بيلمدم	اَكْلَمَدِمْ	اُوكْرَنْمَدِمْ	اُوقُومَدِمْ	يَازْمَدِمْ	كِيتْمَدِمْ
ندانستم	نفهمیدم	نیاموختم	نخواندم	ننوشتم	نرفتم

وَاَمَّا عَلَامَةُ الْمُضَارِعِ الْمُثْبَتِ مُسْنَدًا لِلْمُتَكَلِّمِ وَحْدَهُ

دَخِي اَمَّا مُضَارِعِ مُثْبَتِكْ مُتَكَلِّمِ وَحْدَهُ يَه اِسْنَادِي حَالِنْدَه عَلَامَتِي

لیکن علامت مضارع مثبت نیز در حالت اسناد او ازبرای متکلم وحده

فَهِيَ اَنْ تَلْحَقَ الْمِيمُ اٰخِرَ عَلَامَةِ الْمُضَارِعِ مِثَالُهُ

اُولْ مِيمِ مُتَكَلِّمِ عَلَامَتِ مُضَارِعِكْ آخِرِينَه لَاحِقْ اُولَمَقْدِرْ مِثَالِي

پس این است که لاحق میشود میم متکلم بآخر علامت فعل مضارع ؛ مثالش

اَعْلَمُ	اَفْهَمُ	اَتَعَلَّمُ	اَقْرَأُ	اَكْتُبُ	اَذْهَبُ
بيلورم	اَكْلَرَمْ	اُوكْرَنُورَمْ	اُوقُورَمْ	يَازَارَمْ	كِيدَرَمْ
میدانم	میفهمم	میاموزم	میخوانم	مینویسم	میروم

وَاَمَّا الْمُضَارِعِ الْمَنْفِيِّ مُسْنَدًا لِلْمُتَكَلِّمِ وَحْدَهُ

دَخِي اَمَّا مُضَارِعِ مَنْفِينِكْ مُتَكَلِّمِ وَحْدَهُ يَه اِسْنَادِي

لیکن مضارع منفی نیز در حالت اسناد او ازبرای متکلم وحده

فَتَلحقُ المِيمُ آخِرَ عَلامَةِ نَفْيِهِ وَهِيَ لَفْظَةُ مَنْ
پَسْ مِيمِ مُتَكَلِّمْ عَلامَتِ نَفْيِ اُولَانْ مَنْ لَفْظِنِكْ آخِرِنَه لَاحِقْ اُولُورْ
پس لاحق میشود میم بآخر علامت نفی او که آن لفظ من است

وَقَدْ تَحُلُّ المِيمُ المَذْكُورَةُ مَحَلَّ الزَّايِ وَهِيَ فِي لَفْظَةِ مَنْ
بَعْضِ كَرَّه مِيمِ مُتَكَلِّمْ لَفْظِ مَزْدَه اُولَانْ زَا مَحَلِّنَه قَائِمْ اُولُورْ
وگاه میم مذکورهٔ متکلم واقع میشود در محل زائیکه در لفظ من است

وَيَنْكَشِفُ لَكَ بِالأَمْثِلَةِ مِثَالُهُ
وَسَكَا مِثَالْلَرْ اِيلَه مُنْكَشِفْ اُولُورْ مِثَالِي
ومعلوم میشود بتو با مثالها مثال او

مَا أَعْلَم	مَا أَفْهَم	مَا أَتَعَلَّم	مَا أَقْرَأ	مَا أَكْتُب	مَا أَذْهَب
بِيلمَزَم	اَكْلَمَزَم	اُوكْرَنْمَزَم	اُوقُومَزَم	يَازْمَزَم	كِتْمَزَم
ندانم	نفهمم	نیاموزم	نخوانم	ننویسم	نروم

وَهٰذَا بَعْدَ عَلامَةِ النَّفْيِ وَهِيَ بِحَالِهَا
وَبُو اَمْثِلَه عَلامَتِ نَفْيدَنْ صُكْرَه عَلامَتِ نَفْيِنِكْ حَالِي اُوزْرَه اُولْدُوغِمْ مِثَالْدِرْ
واین مثالها بعد از علامت نفی بحال نفی خود مثال میشود

وَأَمَّا إِذَا حَلَّتِ المِيمُ مَحَلَّ الزَّايِ مِنْ مَنْ تَقُولُ
أَمَّا مِيمْ مَنْ لَفْظِنِكْ زَاسِي مَحَلِّنَه حُلُولْ اِيتْدِكْدَه دِيرْسِكْ
وَأَمَّا زمانیکه واقع شد میم بمحل زا از لفظ من گوئی

لَا اَعْلَمُ	لَا اَفْهَمُ	لَا اَتَعَلَّمُ	لَا اَقْرَاءُ	لَا اَكْتُبُ	لَا اَذْهَبُ
بيلمم	اكلمم	اوكرنمم	اوقومم	يازمم	كيتمم
ندانم	نفهمم	نياموزم	نخوانم	ننويسم	نروم

هٰكَذَا اِلٰى اٰخِرِهٖ وَعَلَامَةُ الْمُخَاطَبِ وَحْدَهٗ ثِنْتَانِ

آخرينه دك بويله در ومخاطب مفردك علامتى ايكيدر

تا آخر وعلامت مفرد مخاطب دو است

اَحَدُهُمَا فِى الْمَاضِىْ مُثْبَتًا كَانَ اَوْ مَنْفِيًّا

ايكى علامتدن بريسى مثبت اولسون منفى ولسون ماضيده اولور

از آن دو علامت يكش در فعل ماضى ميباشد خواه آن ماضى مثبت باشد و يا منفى

وَفِىْ اِضَافَةِ الْاَسْمَاءِ اِلَيْهِ وَهِىَ كَافُ عَجَمِيَّةٌ

واسمانك اول علامته اضافتى حالنده در واول علامت كاف فارسيه در

ودر حالت اضافه شدن اسمها بآن علامت است كه آن كاف عجميه است

وَالْاُخْرٰى لَفْظَةُ سِنْ فِى الْمُضَارِعِ مُثْبَتًا كَانَ اَوْ مَنْفِيًّا

علامت ثانى سن لفظيدر مثبت اولسون منفى اولسون مضارعده اولور

علامت دويم لفظ سن است خواه مثبت باشد يا منفى در فعل مضارع ميباشد

وَاَيْضًا تَكُوْنُ لَفْظَةُ سِنْ ضَمِيْرًا لَهٗ مُنْفَصِلًا

ينه بونك كبى سن لفظى دخى مضارع مخاطبه ضمير منفصل اولور

وهمچنين لفظ سن نيز بمضارع مخاطب ضمير منفصل ميشود

اذا عرفت ذلك فتقول في الماضي المثبت مسندا للمخاطب وحده

بو مذكوري بيلدكده پس مفرد مخاطبه مسند ماضي مثبتده ديرسن

زمانيكه دانستي اين مذكوره را پس ميكوئی در ماضی مثبت مسند از براى مفرد مخاطب

بعد ان تلحق الكاف العجمية آخر علامة الماضي ببقاء علامة نفيه كما ترى

علامت نفينك بقاسيله علامت ماضينك آخرينه كاف عجميه لاحق اولدقدنصكره نتكيم كورورسن

بعد از آنكه لاحق ميشود كاف عجميه بآخر علامت ماضی بوجود باقی ماندن علامت نفيش بحال خود چنانكه می بينی

ماعلمت	مافهمت	ماتعلمت	ماقرأت	ماكتبت	ماذهبت
بيلمدك	اكلمدك	اوكرنمدك	اوقومدك	يازمدك	كتمدك
ندانستی	نفهميدی	نياموختی	نخواندی	ننوشتی	نرفتی

الى آخره وتقول في اضافة الاسماء اليه

آخرينه قدر بويله در دخی علامت مخاطبه اسمانك اضافتی حالنده ديرسن

تا آخرش نيز ميكوئی در حالت اضافه اسمها بسوی او

بعد ان تلحق الكاف العجمية آخر اسم المضاف مثاله

كاف عجميه اسم مضافك آخرينه لاحق اولدقدنصكره مثالی

بعد از لاحق شدن كاف عجميه بآخر اسم مضاف مثالش

رأسك	رؤسك	يدك	يديك	رجلك	رجليك
باشك	باشلرك	الك	اللرك	اياغك	اياقلرك
سر تو	سرهای تو	دست تو	دستهای تو	پای تو	پايهای تو

وَتَقُولُ فِي الْمُضَارِعِ الْمُثْبَتِ مُسْنَدًا لِلْمُخَاطَبِ وَحْدَهُ

دَخِي مُفْرَدْ مُخَاطَبَه مُضَارِعِ مُثْبَتِكْ اِسْنَادِي حَالِنْدَه دِيرْسِنْ

وميكوئى در مضارع مثبت در حالت اسنادا واز براى مفرد مخاطب

بَعْدَ اَنْ تُلْحِقَ لَفْظَةَ سِنْ آخِرَ عَلَامَةِ الْمُضَارِعِ وَهِيَ الرَّاءُ

لَفْظُ سِنْ عَلَامَتِ مُضَارِعْ اُولَانْ رَانِكْ آخِرِينَه لَاحِقْ اُولْدُقْدَنْ صُكْرَه

بعد از آنكه لاحق شود لفظ سن بآخر علامت مضارع آن راء باشد

تَعْلَمُ	تَفْهَمُ	تَتَعَلَّمُ	تَقْرَأُ	تَكْتُبُ	تَذْهَبُ
بيلورسن	اكلرسن	اوكرنورسن	اوقورسن	يازارسن	كيدرسن
ميدانى	ميفهمى	ميآموزى	ميخوانى	مينويسى	ميروى

وَتَقُولُ فِي الْمُضَارِعِ الْمَنْفِيِّ مُسْنَدًا لِلْمُخَاطَبِ وَحْدَهُ

دَخِي مُضَارِعِ مَنْفِيِنِكْ مُفْرَدِ مُخَاطَبَه اِسْنَادِي حَالِنْدَه دِيرْسِنْ

نيز ميكوئى در مضارع منفى در حالت اسنادا واز براى مفرد مخاطب

بَعْدَ اَنْ تُلْحِقَ لَفْظَةَ سِنْ آخِرَ عَلَامَتِ نَفْيِ الْمُضَارِعِ وَهِيَ مَزْ

لَفْظُ سِنْ عَلَامَتِ نَفْيِ مُضَارِعْ اُولَانْ مَزِكْ آخِرِينَه لَاحِقْ اُولْدُقْدَنْ صُكْرَه

بعد از آنكه لاحق شود لفظ سن بآخر علامت نفى مضارع كه آن مز باشد

مَا تَعْلَمُ	مَا تَفْهَمُ	مَا تَتَعَلَّمُ	مَا تَقْرَؤُ	مَا تَكْتُبُ	مَا تَذْهَبُ
بيلمزسن	اكلمزسن	اوكرنمزسن	اوقومزسن	يازمزسن	كيتمزسن
نميدانى	نميفهمى	نمى آموزى	نميخوانى	نمينويسى	نميروى

إلى هنا تمّ بيان علامة المتكلّم وحده والغائب كذلك

بوراية قدر متكلّم وحده ومفرد غائبك علامتنك بياني تمام اولدي

تا اینجا تمام شد بیان علامة متکلم وحده ومفرد غائب

وأمّا علامة الغائب وحده فقد تقدّمت في الأمثلة المذكورة

امّا مفرد غائبك علامتي امثلة مذكوره ده تقدّم ايتدي

ولیکن علامت مفرد غایب پس بتحقیق گذشت در مثالهای مذکوره

في باب الماضي والمضارع مسندًا للغائب المفرد

باب ماضيده ومضارعده مفرد غائبه مسند اولديغي حالده

ودر باب ماضی ومضارع که مسند بودند ازبرای مفرد غائب

راجعهما يتّضح لك الحال هنا تمّ الباب الثامن

باب ماضي ومضارعه مراجعت ايله حال سكا آشكار اولور سكزنجي باب بوراده تمام اولدي

رجوع کن بباب ماضی ومضارع تا آشکار شود حال بتو تا اینجا تمام شد باب هشتم

وبه انتهى الركن الأوّل وهو ركن المصادر وما يشتقّ منها

وبونك ايله ركن اوّل نهايت بولدي اوكه مصادر واندن مشتق اولنلر ركنيدر

وبا این تمام شد رکن اول که آن رکن مصدرها است وآنچه از آن مشتق میشد

بقدر الإمكان على طريقة العربيّة والله أعلم بالصواب

بقدر الامكان طريقت عربيّه اوزره منتهي اولدي الله تعالى صوابي اعلمدر

بقدر امکان با طریق عربیه خدای تعالی براستی داناتر است

اَلرُّكْنُ الثَّانِي فِي بَيَانِ الْاَسْمَاءِ وَهُوَ مُشْتَمِلٌ عَلٰى شُذُورٍ وَقِطَعٍ
ایکنجی رُکن اسما بیانینده در او دخی شذره لری قطعه لری مشتملدر
رکن دویم دربیان اسمها است وآن نیز مشتمل است بشذر وقطعها

وَلَمْ اُرَتِّبِ الشَّذَرَاتِ بَلْ جَعَلْتُ بَعْضَهَا اَخَذًا بِاَعْنَاقِ كَيْفَمَا اتَّفَقَ
وَشذرلری ترتیب ایتمدم بلکه کیفما اتفق بعضنیك بوینندن اخذایدیجی
ومرتب نکردم شذراترا بلکه کردانیدم کیفما اتفق ازکردن بعض آویزان

وَوَقَعَ شَذَرَةٌ مِنْ ذٰلِكَ فِي بَيَانِ اَعْضَاءِ الْاِنْسَانِ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهِ
وبر شذره انسانك اعضاسی بیاننده واو که متعلق اولانده واقع اولدی
وواقع شدیك شذره ازین دربیان اعضا وآنچه متعلق میشود بآن

عَلٰى طَرِيقَةِ رَسَائِلِ اِخْتِلَاجِ الْاَعْضَاءِ
اختلاج اعضا رساله لرینك سیاقی اوزره
بطریق رساله های اختلاج اعضا

فَاَقُولُ وَبِاللّٰهِ التَّوْفِيقُ وَاَسْئَلُهُ الْهِدَايَةَ اِلٰى اَقْوَمِ الطَّرِيقِ
پس اللّٰهك توفیقیله دیرم واقوم طریقه هدایتی استرم
پس بتوفیق خدای تعالی میکویم ودرخواست کنم از وهدایت کردن براه راست

اَلرَّأْسُ	قُرُولُ الرَّأْسِ	اَلشَّوْشَةُ	اَلدِّمَاغُ	اَلْجَبْهَةُ	اَلْقَفَا
بَاش	تپه	پرچم	بینی	الن	دالن
سر	فرق سر	کاکل	مغز	پیشانی	پشت

اَلْاُذُنُ	بَنَاءُ الْاُذُنِ	اَلْحَاجِبُ	اَلْعَيْنُ	اَلْهُدْبُ	اَلْجَفْنُ
قُولَاقُ	قُولَاقْ تُوزِی	قَاشْ	كُوزْ	كِرْپِكْ	قَپَقْ
كوش	بناكوش	ابرو	چشم	مژه	سرپوش
اَلْخَالُ	اَلْاَنْفُ	اَلْخَدُّ	اَلْفَمُ	اَلْحَنَكُ	اَلذَّقَنُ
بَكْ	بُرُونْ	يَكَاقْ	اَغِزْ	آوِرْد	چَكَه
نشانه	بينی	عارض	دهن	رو	زنخ
اَلشَّفَةُ	اَلضِّرْسُ		اَلسِّنُّ	اَللِّسَانُ	اَلرَّقَبَةُ وَالْعُنُقُ
طُودَاقْ	آزُودِيشْ		دِيشْ	دِلْ	بُيُونْ
لب	داندان طاهونه		دندان	زبان	كردن
اَللِّحيَةُ	اَلشَّارِبُ	اَلشَّعْرُ	اَلْوَجْهُ	اَلزَّوْرُ	اَلْكَتِفُ
صَقَالْ	بِيقْ	قِيلْ	يُوزْ	بُوغَازْدِيبی	اُومُوزْ
ريش	سبيل	موی	روی	بيخ كلو	دوش
اَلْعَضُدُ	اَلسَّاعِدُ	اَلْمِعْصَمُ	اَلْمِرْفَقُ	اَلْيَدُ	اَلْاُصْبُعُ
قُولْ	بِيلَكْ	دَمَارْيِرِ	دِرْسَكْ	آلْ	پَرْمَقْ
بازو	مچ دست	جای رگها	آرنج	دست	انكشت
اَلْكَفُّ	رَاحَةُ الْكَفِّ	اَلظُّفُرُ	اَلنُّقْرَةُ	اَلشِّبْرُ	اَلْفِتْرُ
اَوِجْ	آل اَيَاسِی	طِرْنَقْ	فِسْكَه	قَارِشْ	سَلَه
كف دست	جوف دست	ناخن	زدن بسر انكشت	وجب	سيلی

اَلْاِبْطُ	اَلصَّدْرُ	اَلْبَطْنُ	اَلسُّرَّةُ	اَلظَّهْرُ	اَلثَّدْیُ
قُولْتُقْ	كُوكُسْ	قَارِنْ	كُوبَكْ	آرْقَه	مَمَه
بغل	سینه	شكم	ناف	پشت	پستان
اَلْجَنْبُ	اَلْخُصْیُ	اَلْوَسْطُ	اَلذَّكَرُ	اَلْبَیضَتَانِ	اَلدُّبُرُ
یَانْ	یَانْ طَرَف	بِیلْ	سِكْ	طَشَاقْلَرْ	كُوتْ
پهلو	تكیه‌گاه پهلو	میان	كیر	خایتان	كون
اَلْفَخِذُ	اَلرُّكْبَةُ	اَلسَّاقُ	اَلرِّجْلُ	قَصَبَةُ الرِّجْلِ	اَلْقَدَمُ
بُوطْ	دِیزْ	بَالْدِیرْ	اَیَاقْ	بَجَاقْ	طَبَانْ
ران	زانو	ساق	پای	روی پا	كف پای
اَلْكَعْبُ	اَلْكَاهِلُ	اَلْمُصْرَانُ	اَلْكِرْشُ	اَلْمَرَارَةُ	اَلطِّحَالُ
اُوكْجَه	طُپُوقْ	بَغِرْصَقْ	اِشْكَنْبَه	اُودْ	طَلَاقْ
مهره پا	مهره پا	روده	اشكنبه	زهره	سپرز
اَلْقَلْبُ	اَلْكَبِدُ	اَلْعِرْقُ	اَلْعَظْمُ	اَلْكِلْوَةُ	اَلْجِلْدُ
یُورَكْ	جِكَرْ	طَمَرْ	كَمِكْ	بُوكْرَكْ	دَرِی
دل	جگر	رگ	استخوان	گرده	پوست
اَلدَّمُ	اَللَّحْمُ	اَلْقَیْحُ	اَلْبُزَاقُ	اَلْمُخَاطُ	اَلْغَائِطُ
قَانْ	اَتْ	ایرِنْ	تُوكُرُوكْ	سُمُوكْ	بُوقْ
خون	گوشت	ریم	تف	آب بینی	گه

اَلْبَوْلُ	اَلشَّحْمُ	اَلْيَمِينُ	اَلْيَسَارُ	اَلْخَلْفُ	اَلْاَمَامُ
سُدِكْ	اِيچْ يَاغِي	صَاغْ	صُولْ	اَرْدْ	اُوكْ
زهراب	پِي	راست	چپ	پس	پيش
اَلْفَوْقُ	اَلتَّحْتُ	قِطْعَةٌ فِي بَيَانِ الْمَلْبُوسِ			
يُوقَارِي	اَشَاغِي	بُو قِطْعَه كِيلَه جَكْ شَيْلَرْنِكْ بَيَانِنْدَه اُولِيجِيدُرْ			
بالا	پايين				
اَلشَّاشُ	اَلْعِمَامَةُ	اَلطَّرْبُوشُ	اَلْعَرَقِيَّةُ	اَلْقَمِيصُ	اَلْقُفْطَانُ
دُلْبَنْدْ	صَارِقْ	فَسْ	عَرَقْچِينْ	كُومْلَكْ	اُوزُونْ اَتْنَايْ
چيزهاى تنك	دستار	كلاه رومى	عرقچين	پيراهن	قباى [illegible]
اَلسِّدَيْرِي	اَلْكُمُّ	اَلذَّيْلُ	اَللَّبَّاسُ	اَلسِّرْوَالُ	اَلدِّكَّةُ
يَلَكْ	يَكْ	اَتَكْ	طُونْ	شَلْوَارْ	اُوچْقُورْ
نيم تنه	آستين	دامن	قبا	زيرجامه	بندزيرجامه
اَلْحِزَامُ	اَلْخُفُّ	اَلسَّرْمُوجَه	اَلْقَبْقَابُ	اَلْمَرْكُوبُ	
قُوشَاقْ	چِدِكْ	يَشْمَقْ	نَعْلَيْن	پَابُوشْ	
كمربند	موزه	روبند	نعلين	پاپوش	

قِطْعَةٌ فِي بَيَانِ وَصْفِ الْاِنْسَانِ * اِنْسَانِنْكْ صِفَاتِي بَيَانِ حَقِّنْدَه بُو قِطْعَه دُرْ

اَلْاِنْسَانُ	اَلرَّجُلُ	اَلذَّكَرُ	اَلْاُنْثَى	اَلزَّوْجُ	اَلْمَرْأَةُ
كِشِي	آدَمْ	اَرْكَكْ	دِيشِي	اَرْ	عَوْرَتْ
مردم	مرد	نر	ماده	شوهر	زن

اَلزَّوْجَةُ

اَلزَّوْجُ فِى الْعَدَدِ	اَلْاِبْنُ	اَلْبِنْتُ	اَلْاَخُ	اَلْاُخْتُ	اَلصَّبِىُّ
چفت	اوغل	قز	قرداش	قزقرداش	اوغلان
جفت	پسر	دختر	برادر	خواهر	كودك
اَلْاِسْمُ	اَلْوَالِدُ	اَلْوَالِدَةُ	اَلْجَدُّ	اَلرَّبِيبُ	اَلرَّبِيبَةُ
آد	بابا	آنا	دده	اوگى اوغل	اوگى قز
نام	پدر	مادر	پدرپدر	پسرپدر	دخترزن

شَذْرَةٌ فِى بَيَانِ الْحَيْوَانَاتِ وَالْبَهَائِمِ وَالطُّيُورِ وَالْوُحُوشِ وَحَشَرَاتِ الْبُيُوتِ

بو قطعه حيوانات و بهائم و طيور و وحوش و حشرات بيوتلرك بياننده اولنجيدر

اَلْفَرَسُ	اَلْحِصَانُ	اَلْحِجْرَةُ	اَلْمُهْرُ	اَلْبَغْلُ	اَلْجَمَلُ
آت	آيغر	قصراق	طاى	قاتر	دوه
اسب	اسب نر	ماديان	كره	استر	شتر
سَنَامُ الْجَمَلِ	اَلْحِمَارُ	اَلْبَقَرُ	اَلْجَامُوسُ	اَلْعِجْلُ	اَلثَّوْرُ
اورگج	اشك	صغر	مانده	بوزاغى	اوكوز
پشت شتر	خر	گاو	گاميش	گوساله	گاو
اَلْمَعْزُ	اَلْجَدْىُ	اَلتَّيْسُ	اَلضَّأْنُ	اَلْكَبْشُ	اَلرَّمِيسُ
كچى	اوغلاق	تكه	قيون	قوچ	قوزى
بز	بزغاله	بزكوه	گوسفند	قوچ	بره

اَلْقَرْنُ	اَلزَّبِلُ	اَلذَّنَبُ	اَللِّیَةُ	اَلصُّوفُ
بُوینُوزْ	فِشْقِی	قُویرُوق	قُویرُوق یاغی	یُوكْ
شَاخْ	سرکین	دُنبَه	لی دُنبه	پشم

قِطْعَةٌ فِی بَیَانِ الْوُحُوشِ * بُو قِطْعَه یرتجی حیوانلرك بیانن ایدر

اَلْاَسَدُ	اَلضَّبعُ	اَلذِّئْبُ	اَلدُّبُّ	اَلْخِنزیرُ	جمیع الوحوش
اَرسلان	صرتلان	قورد	آیُو	طُوموز	جُملَه جانورلر
شیر	کفتار	گرگ	خرس	خوك	همه جانوران
اَلْقِرْدُ	اَلنَّسناسُ	اَلْکَلْبُ	اَلْقُطَّةُ	اَلثَّعلبُ	اَلْاَرنَبُ
مایمون	شَبَكْ	کوپك	کَدی	تِلکی	طَوشان
بوزینه	نسناس	سگ	گربه	روباه	خرگوش

قِطْعَةٌ فِی بَیَانِ الْحَشَرَاتِ وَسُکَّانِ الْبَیْتِ * بُو قِطْعَه بوالر یاپوب ایچنده ایلشان حیوانلرك بیانن ایدر

اَلثُّعْبَانُ	اَلْعَقْرَبُ	اَلْفَارُ	اَلْعِرْسَةُ	اَلْعَنْکَبُوتُ	اَلذُّبَابُ
ییلان	عَقْرَب	صِچان	گَلنجِك	اُورُمجك	سکك
اژدها	کژدم	موش	خرچنك	عنکبوت	مگس
اَلزُّنْبُورُ	اَلْقَمْلُ	اَلْبُرْغُوثُ	اَلْبَقُّ	اَلْجَرَادُ	اَلدُّودُ
آری	بِت	بِرَه	تخته بتی	چکرگه	قُورت
زنبور	شپش	کیك	شبشه	ملخ	کرم

النحل	الناموس	الخنفس	القراد		
بال آریسی	سرساقلیا	اوتانان	کنه		
مکس نحل	صاحب سر	کمحیا	کنه		

قطعة فی بیان الطیور — بو قطعه جمله قوشلرک بیاننده در

جمیع الطیور	الحمام	الیمام	السمان	الدجاج	الدیك
جمله قوشلر	کوکرجین	قمری	بلدرجن	طاوق	خوروس
همه مرغان	کبوتر	قمری	تیهو	مرغ	خروس
الفروج	الاوز	البط	الدرة	البیض	الجناح
یلج	قاز	اوردك	طوطی	یمورطه	قناد
جوجه	بط	مرغاب	طوطی	تخم مرغ	بال پر
الصقر	الشاهین	الحداة	الغراب الاسحم	الغراب	العصفور
طوغان	شاهین	چایلق	قوزغون	قرغه	سرچه
شهباز	شاهین	زغن	کلاغ	زاغ	کنجشك

الخفاش	النعام	الکرکی	الفرخ	
یراسه	دوه قوشی	طورنه	سوری	
شب پره	سی مرغ	کلنك	بچه	

[illegible]

اَلْبَحْرُ	اَلنَّهْرُ	اَلْبِرْكَةُ	اَلْبِئْرُ	اَلْحَمَّامُ	اَلْمَغْطَسُ
دَكِزْ	ايرْمَقْ	كُولْ	قيُو	حَمَّامْ	حَوِضْ
دريا	جوى	جاى آب	چاه	گرمابه	حوض
اَلْجُرْنُ	اَلْحَنَفِيَّةُ	اَلصُّفَةُ	اَلسَّمَكُ	اَلضِّفْدَعُ	اَلسُّلَحْفَاةُ
قُورْنَه	مُصْلُقْ	كُوبَكْ طَاشِى	بَالِقْ	قُورْبَغَه	قَبْلُومْبَغَه
لگن	فواره	سنگ ناف	ماهى	قُرباغه	سنگ پشت
اَلْعَلَقُ	اَلْمَاءُ	اَلْبَحْرُ الْمَالِحُ	اَلْبَحْرُ الْحُلْوُ	اَلْبَطَارِخُ	
سُلُوكْ	صُو	اَجِى دَكِزْ	طَتْلُو دَكِزْ	بَالِقْ يُمُورْطَه سِى	
زالو	آب	بحر تلخ	بحر شيرين	تخم ماهى	
اَلْمَرْكَبُ	اَلْغُرَابُ	اَلْمُقَدَّمُ	اَلْمُؤَخَّرُ	اَلْمَقْعَدُ	اَلْعَنْبَرُ
گَمِى	قَدِرْغَه	بَاشْ	قِيچْ	قَمَرَه	اَنْبَارْ
كشتى	كشتى بزرگ	سر	پايين	قمره	انبار
اَلرَّئِيسُ	اَلنُّوتِيُّ	اَلْمَوْجُ	اَلْمِقْذَافُ	اَلْقِلْعُ	اَلْحَبْلُ
رَيِسْ	طَائِفَه	طَالْغَه	كُورَكْ	يَلْكَنْ	ايپْ
ناخدا	كشتى بان	خيزاب	بيل	بادبان	رسن
اَلصَّارِي	اَلدَّقَّةُ	رِغْوَةُ الْمَوْجِ		اَلْمَرْسَى	
دِيرَكْ	دُومَنْ	طَالْغَه كُوپُوكِى		دَمِيرْ	
سُتون	دنبال كشتى	كف خيزآب		لنگر	

شَذْرَةٌ فِي بَيَانِ السَّمٰوَاتِ وَمَا فِيهِنَّ بِقَدَرِ الْاِمْكَانِ مِمَّا يَنْبَغِي مَعْرِفَتُهُ

بو قطعه سما و سماده اولوب هر كسنك مقتدی اولديغی قدر بلمسی لازم كلان شيلرك بيانندە در

اَللّٰهُ تكري خدا	اَلرَّسُولُ پيغمبر پيغمبر	اَلْمَلَائِكَةُ فرشته لر ملائكه	اَلسَّمَاءُ كوك آسمان	اَلشَّمْسُ كونش آفتاب	اَلْقَمَرُ آى ماه
اَلنَّجْمُ يلدز ستاره	اَلْبَرْقُ شمشك برق	اَلصَّاعِقَةُ يلدرم برق	اَلْمَطَرُ يغمور باران	اَلثَّلْجُ قار برف	اَلنَّدَا چيه شبنم
اَلْبَرْدُ صوغوق سرما	اَلسَّحَابُ بولوت ابر	اَلرَّعْدُ كوك كورلمك آواز برق	اَلْحَرُّ صيجاق گرما	اَلسُّخْنُ اسسى جوشيده	اَلصَّيْفُ ياز تابستان
اَلشِّتَاءُ قيش زمستان	اَلشَّهْرُ اى ماه	اَلْاُسْبُوعُ هفته هفته	اَلسَّنَةُ ييل سال	اَلْيَوْمُ كون امروز	اَلْيَوْمُ الَّذِي مَضَى كچن كون ديروز
اَلسَّاعَةُ ساعت ساعت	اَلنَّهَارُ كوندز روز	اَللَّيْلُ كيجه شب	نِصْفُ اللَّيْلِ كيجه يارسى نيمه شب	لَيْلَةُ غَدًا يارين كيجه فرداشب	اَلظَّلَامُ قرانلق تاريكى

اَلنُّورُ	اَلْهَوَاءُ	اَلرِّيحُ	اَلْعِيدُ	اَلصَّلَاةُ	صَلَاةُ الصُّبْحِ
ايدنلق	روزكار	يل	بيرام	نماز	صباح نمازی
روشنی	باد	هوا	روز عيد	نماز	نماز بامداد
صَلَاةُ الضُّحَى	صَلَاةُ الظُّهْرِ	صَلَاةُ الْعَصْرِ	صَلَاةُ الْمَغْرِبِ	صَلَاةُ الْعِشَا	غَدًا
قوشلق نمازی	اويله نمازی	ايكندی نمازی	اخشام نمازی	يتسو نمازی	ايرته
نماز چاشت	نماز نيمروز	نماز عصر	نماز شام	نماز خفتن	فردا
اَمْسِ	اَوَّلُ الْاَمْسِ	بُكْرَه	بَعْدَ بُكْرَه	اَلسَّنَةُ الْمَاضِيَةُ	اَلسَّنَةُ الْآتِيَةُ
دون	اولكی كون	يارين	اوبركون	كچن ييل	كلجك ييل
ديروز	پريروز	فردا	پس فردا	سال گذشته	سال آينده

تَنْبِيهٌ فِي بَيَانِ اَوْصَافِ الْاَرْضِ وَمَا فِيهَا بِاخْتِلَافِ اَوْصَافِهَا مِنْ مَعَادِنَ وَاَشْجَارٍ وَفَوَاكِهَ وَغَيْرِ ذَلِكَ

بو قطعه ير و يرلرده اولوب بر برلرينه مخالف اولان معدن و اغاج و ميوه لرك اوصافى بياننده در

اَلْاَرْضُ	اَلتُّرَابُ	اَلطِّينُ	اَلْغُبَارُ	اَلْمَكَانُ	اَلْحَجَرُ
ير	طپراق	پالچق	توز	يورد	طاش
زمين	خاك	گل	غبار	جاى	سنك
اَلرَّمْلُ	اَلْوَحْلُ	اَلْجَبَلُ	اَلْقَرْيَةُ	اَلْبِئْرُ	
قوم	بطاق	طاغ	كوى	قيو	
ريگ	لاى	كوه	ده	چاه	

بو قطعه ده بعض معدنلري

ذكر المعادن

بيان ايدر

الذهب	الفضة	النحاس	الرصاص	الحديد	القزدير
آلتون	كومش	باقر	قورشون	دمير	قلاى
زر	نقره	مس	سرب	آهن	ارزير
	الزيبق	المسمار	الخاتم	السوار	
	جيوه	ميخ	يوزك	بلازك	
	جيوه	ميخ	انكشتر	حلقه	

شذرة في بيان كلمات التضاد والتقابل والتخالف بقدر الامكان

الكبير	الصغير	الطويل	القصير	العريض	الاوسط
بيوك	كوجك	اوزون	قصه	آنلى	اورته
بزرك	كوجك	دراز	كوتاه	پهن	ميانه
العالى	الواطى	الخفيف	الثقيل	السمين	النحيف
يوكسك	آلجق	يينى	اغر	سمز	آرق
بلند	پست	سبك	سنكين	فربه	لاغر

اَلْخَشِنُ	اَلنَّاعِمُ	اَلنَّاشِفُ	اَلطَّرِيُّ	اَلْبَعِيدُ	اَلْقَرِيبُ
بُوغُونْ	يُومْشَقْ	قُورِي	يَاشْ	اِيرَاقْ	يَقِينْ
درشت	نرم	خشك	تر	دُور	نزديك
اَلدَّاخِلُ	اَلْخَارِجُ	اَلْغَالِي	اَلرَّخِيصُ	اَلْمَلِيحُ	اَلْقَبِيحُ
اِيچَرِي	دِيشَارِي	بَهَالِي	اُوچُوزْ	كُوزَلْ	چِرْكِينْ
اندرون	بيرون	گران	ارزان	نيك	بد
اَلْجِيعَانُ	اَلشَّبْعَانُ	غَلِيظْ	رَقِيقْ	يَابِسْ	رَطْب
آچْ	طُوقْ	قَالِينْ	اِينْجَه	قُورِي	تَازَه
گرسنه	سير	كلفت	باريك	خشك	تر
قَبْلْ	بَعْدُ	صَعْب	هَيِّنْ	قَلِيلْ	كَثِير
آوَّلْ	صُكْرَه	كُوجْ	قُولَاىْ	آزْ	چُوقْ
پيش	پس	دشوار	آسان	اندك	بسيار
طَيِّبْ	مَرِيضْ	نَظِيفْ	وَسِخْ	عَدُوٌّ	مُحِبّ
صَاغْ	خسته	تمِيز	كِرْلِي	دُشْمَنْ	دُوسْت
خوش	ناخوش	پاك	چرك	خصم	دوست
عتيق	جديد	ضيق	وَاسِعْ	نَجِسْ	طَاهِرْ
آسْكِي	يِنِي	طَارْ	گَنِيشْ	مُرْدَارْ	تَمِيزْ
كهنه	تازه	تنك	فراخ	مردار	پاك

قریب	غریب	شر	خیر	ناقص	زائد
خصم	یاد	كملك	ایلك	اکسیك	آرتق
خویش	بیگانه	بدی	خوبی	کم	بیش
فائده	خسران	ملآن	فارغ	مستقیم	اعوج
اصی	زیان	طلو	بوش	طوغری	اگری
سود	ضرر	پر	تهی	راست	کج

قطعة في بيان الالوان

رنكلرك بياننده اولیجی بر قطعه در

كحلی	ازرق	اصفر	اخضر	احمر	اسود	ابيض
سرمه رنكی	كوك	صاری	یشل	قرمزی	قره	آق
سرمه‌ئی	كبود	زرد	سبز	سرخ	سیاه	سفید

قطعة في بيان العيوب

عيبلرك بياننده اولیجی بر قطعه در

اقرع	احدب	اكسح	الثغ	اخرس	اطرش	اعمى
كل	بوكری	كوتورم	پلتك	دلسز	صاغر	كور
کج	خمیده	شل	لال	كنك	کر	نابینا

شذرة في بيان اوصاف البيت واثاثه

اَلْمَدِينَةُ	اَلْقَرْيَةُ	اَلْحَارَةُ	اَلْبَيْتُ	اَلْبَابُ	اَلْعَتَبَةُ
شَهِرْ	كُوىْ	مَحَلَّه	اَوْ	قَپُو	اَشِكْ
شهر	ده	محلّه	خانه	در	آستانه
اَلْجِدَارُ	اَلْحَائِطُ	اَلْحَوْشُ	اَلْاِصْطَبْلُ	اَلسُّلَّمُ	اَلْقَصْرُ
تَمَلْ	خِمْ	حَوْلِى	آخُورْ	مَرْدِمَانْ	كُوشْكْ
ديوار	بنا	صحن	طويله	نردبان	اطاق
اَلطَّاقَةُ	بَيْتُ الْمَاءِ	اَلسَّقْفُ	اَلسَّطْحُ	اَلْقُفْلُ	اَلْمِفْتَاحُ
رَوْزَنْ	صُوقَابى	طَوَانْ	طَامْ	كِلِيدْ	اَنْخْتَرْ
پنجره	آبخانه	سقف	بام	قفل	كليد
اَلرِّوَاقُ	اَلسِّجْنُ	اَلسِّلْسِلَةُ	اَلطَّرِيقُ	اَللَّوْحُ	اَلْخِزَانَةُ
چارْداقْ	زندان	زنجير	يُولْ	تخته	مَخْزَنْ
خيمه	زندان	زنجير	راه	تخته	گنجينه
اَلْخَشَبُ	او اَشْيا				
اَغاج	لرينى				
چوب	بيان ايدر				

قطعة في بيان اثاث البيت

طَرّاحه	لِحاف	فَخدّه	مَرتَبه	مِلابَه	لِباد
دوشك	يُورغان	ياصدِق	مِندَر	چارشَف	كچه
دوشك	لحاف	بالين	مفرش	روجاه	نمد

بِساط	كِليم	
حالى	كِليم	**شذه فى بيانِ آلةِ الحرب**
قالى	كليم	

اَلسَّيف	اَلقِراب	اَلتُّرس	اَلقَوس	اَلوَتَر	اَلنُّشّاب
قِليج	قين	قَلقان	ياى	كِرِش	اوق
شمشير	نيام	سپر	كمان	زه	تير

	اَلسِّكّين	اَلخَنجَر	اَلموس	اَلمِسَنّ	
	بچاق	خنجر	اوستره	بيلكى	
	كارد	خنجر	تيغ	نوعِ دشم	

بيانِ آلةِ الخيل		اَلسَّرج	اَلرِّكاب
		ايَر	اوزنكى
		زين	ركاب

اَللِّجام	اَلشَّكيمة	اَلشَّبحة	اَلشَّريحة	اَلشِّكال	اَلعرقيّة
كم	دِنزكين	بيوند	قولاك	كوستك	ترلِك
لگام	عنان	پابند	ننك	پابند اسپ	عرقچين

ومن اثاث البیت

اوآشیاسنڭ بیاننده اولمجی بر قطعه در

الوعاء	الرحاء والطاحون	الغربال	المنخل	القدر	الطاجن
قاب	دکرمن	قالبور	الك	چوملك	تابه
ظرف	آسیاب	آویزان	الك	دیلك	طاوه
الكانون	الدخان	الرماد	الزناد	الحراقة	السكرجة
مجمر	توتون	كل	چاقمق	قاو	صرلی چناق
اوجاق	دود	خاكستر	چقماق	قاو	چناق
الفانوس	القارورة	الطشت	الخیمة	الجراب	الزیر
فنار	شیشه	لكن	چادر	صبان	کوپ
فنر	شیشه	طشت	چادر	بردندان	خمره
القلة	الدست	الجرة	الابریق	الكحل	الدقیق
برداق	قزان	دستی	ابریق	سرمه	اون
پیاله	دیك بزرك	کوزه	آفتابه	سرمه	آرد
الخبز	العسل	الشمع	الورق	القلم	المكتوب
اكمك	بال	موم	كاغد	قلم	مكتوب
نان	انكبین	چراغ	كاغذ	قلم	نامه

ذکر بیان الفواکه و النباتات

میوالرنک واوتلرنک ذکری بیاننده اولجیدر

الفاکهة یمش میوه	التفاح آلما سیب	الرمان انار انار	الکمثری ارمود کلابی	الخوخ شفتالو شفتالو	العنب اوزوم انکور
البلح خورمه خرمای نورسیده	المشمش زردالو زردالو	الحصرم قورق قوره	العنقود صالقم خوشه	الکرم اصمه آویخته	التین انجیر انجیر
الجوز قوز کردو	اللوز بادم بادام	البندق فندق فندق	القصب شکرقامشی نیشکر	الجنینه باغچه باغچه	الشوک دیکن خار
النوی چکردک استه	البذر تخم تخم	الحطب اودن هیزم	الاترج آغاج قاونی خربوزه درخت	النارنج ترنج ترنج	السفرجل ایوه به
القرع قباق کدو	اللفت شلغم شلغم	الخبازی ابه کومجی کزر	الجزر هاوج زردک	الفجل طورب طرب	الثوم صارمساق سیر

الخس ماروُل کاهو	الکرنب لخنه کلم	البطیخ الاخضر قارپوز خربوزه سبز	البطیخ الاصفر قاون خربوزه زرد	الرجلة سمزاوتی خرفه	الباذنجان بطلجان بادنجان
السلق پنجار سبزی	الورد گل گل	اضحك گل کل	تعالی گل بیا	اقرع گل کل	رماد گل خاکستری
طفل کل کل سرشوی	دانه لرك بیانی بوبخرده	ذکر الحبوب			
القمح بغدای گندم	الشعیر اریه جو	الرز پرنج برنج	الفول بقله باقله	العدس مرجمك عدس	الذرة داری ارزن
	الحمص نخود نخود	الشمار رازیانج رازیانه	الصعتر یبان ککیکی شاتره		
بونجی ده سودلی بیان ایدر	ذکر الالبان				

الحليب

الحليب	اللبن الرائب	الجبن	السمن
سود	يوغورت	پينير	صاري ياغ
شير	ماست	پنير	روغن

الزبدة	السريج	الزيت الحار	الزيت الطيب
تره ياغي وقايمق	شيرلغان	بزر ياغي	زيتون ياغي
كره	روغن كنجد	روغن بذرك	روغن زيتون

بيان الحرف الصنايع

الشيخ	التلميذ	الصايغ	المعلم	الميزان	السندان
قوجه	شاكرد	قويمجي	اوسته	ترازي	اورس
پير	شاكرد	زركر	اوستاد	ترازو	سندان
المطرقة	الفحم	الخياط	الابرة	المكوة	الخيط
چكيج	كومور	ترزي	ايكنه	اوتي	ايپلك
چكش	انكشت	خياط	سوزن	اوتو	ريسمان
الحرير	النجار	القدوم	المبرد	المنشار	
ايپك	دولكر	كسر	دوزي	بچقي	
ابريشم	چوب تراش	نيشه	مبرد	اره	

إِلى هٰهُنا تَمّ رُكنُ التَّذكِرةِ وهو الثّالثُ الكائنُ في بيانِ الأسماءِ الرّكنُ الثّالثُ في بيانِ الضَّمائِرِ والإشاراتِ والأدواتِ والإضافةِ * اسملرك بيانندأولجي ركنِ ثالثك قطعه لرئ بورادةٔ تمام أولدي * وبنه ركن ثالث ضمائر واشارات وادوات واضافت بيانندهٔ اولجقدر

بيانِ الضَّمائِرِ ضميرلرك بيانندهٔ اولجيدر	آنا	نحنُ	أنتَ	أنتم	هُوَ	هُم
	بن	بز	سن	سز	أو	انلره
	من	ما	تو	شما	او	آنها

بيانِ الضّمائرِ المتّصلةِ باللّامِ لامهٔ متّصل اولان ضميرلرك بيانندهٔدر	لي	لنا	لكَ	لكم	لهُ	لهم
	بكا	بزه	سكا	سزه	اكا	انلره
	بمن	بما	بتو	بشما	باو	بانها

وفي المظهرِ كذلكَ نحو مثالي كذلك لامهٔ متّصل مظهر بياننده در	ذهبتُ لزيدٍ	ذهبتُ لزيودٍ
	زيده گتدم	زيدلره گتدم
	رفتم نزد زيد	رفتم نزد زيدها

نعلم من هذهِ الأمثلةِ باللّامِ أنّ اللّامَ بدلها الهاءُ السّاكنةُ المتّصلةُ بآخرِ الكلمةِ لامِ ايله اولان مثاللردن بلنديكه تحقيقا لامك بدلي كلمه نك اخرينه متّصل اولان هاءِ ساكنه در

كذا حرّره أيضا بعضهم وأفرده مخصوص لضّمائر المتّصلة أيضا كذلك ذواتدن بعض ذات بولامه متّصل ضميرلره مخصوص بر بونلكبي يا الكز جه بر رساله ترتيب وتحرير ايلدي

وَاعْلَمْ اَنَّ الضَّمَائِرَ فِى التَّرْكِيبِ سِتَّةٌ لَا غَيْرُ اِثْنَانِ لِلْمُتَكَلِّمِ وَاِثْنَانِ لِلْمُخَاطَبِ وَاِثْنَانِ لِلْغَائِبِ ÷ بيلكه تحقيقا ضميرلر تركيبلرده التيدر غيرى دكلدر ايكيسى متكلم ايچون ايكيسى مخاطب ايچون ايكيسى غائب ايچوندر ÷ وَوَجْهُ الْحَصْرِ اَنَّ

اَلْكَلَامَ لَا يَخْلُو عَنِ الْمَرَاتِبِ الثَّلَاثِ وَهُوَ اَنَّ الْمُتَكَلِّمَ اِمَّا مُفْرَدٌ اَوْ هُوَ وَمَعَهُ غَيْرُهُ الحاصل ضميرالتى اولوب اوچه منحصر اولمه سنك وجهى بوكلام اوچ مرتبه دن خالى اولمز زيرا متكلم يا مفرددر يا متكلم مع الغيردر وَالْمُخَاطَبُ وَالْغَائِبُ

كَذٰلِكَ اِذْ لَا فَرْقَ بَيْنَ الْمُذَكَّرِ وَالْمُؤَنَّثِ وَالْجَمْعِ كَمَا بَيَّنَّاهُ غَيْرَ مَرَّةٍ دخى مخاطب ايله غائب بونلر كبيدر زيرا مذكر مؤنث جمع بيننده فرق يوقدر مرة اخريده بيان ايلديكمز كبى

اَسْمَاءُ الْاِشَارَاتِ	هٰذَا	هٰؤُلَاءِ	ذٰلِكَ	ذٰلِكُمْ	هُنَا	هُنَاكَ
اسماء اشارتلرى بيان ايدر	بو	بونلر	شو	شونلر	بونده	انده
	اين	اينها	آن	ايشان	اينجا	آنجا

لَا النَّافِيَةُ لِلْجِنْسِ ÷ نه ÷ قَوْلُكَ لَا رَجُلَ وَلَا اِمْرَاَةَ
جنسدن حكم نفى ايچون لا لسان تركيده نه لفظيدر نه ار ونه عورت قولكده كبى

مِنْ تَرْجَمَةِ اِبْنِ كَمَالْ پَاشَا لَامُ الْجَرِّ هَاءٌ سَاكِنَةٌ فِى اٰخِرِ الْاِسْمِ
ابن كمال پاشانك ترجمه سنده ترکيده لام جر اسمك اخرنده هاء ساكنه در

لَا	نَعَمْ	لَيْسَ وَمَا	غَيْرُ	اِنْ وَلَوْ	مِثْلُهُ
يوق	اوت وار	دكل واولمدى	ايرق وبشقه	آكر	انكلين
نيست	بلى هست	نيست ونيستو	سواى	اكر	همچنين

آ	أم وأو	ما	عن ومن	ب	حتى
مي	يا	نه	دن	ايله	تا
مى	ياخود	نه	از	براى	تا
الى	ف	في	على	مع	اجل
دك	پس	ده	اوزره	بيله	ايچون
دك	پس	ده	بر	با اين	ايچون
كيف	كم	متى	اين	منفرد	وحده
نيجه	نيجه	قچن	قنده	يالكز	يالكز
چه طور	چه قدر	كى	كجا	تنها	تنها
تلقاء	كل	جميع	جهت	حصه	نصف
يكا	هب	دوكلي	طرف	پاي	يارم
طرف	همه	همكى	طرف	سهم	نيم
كامل	سواء	طائفه	قطعه	عند	لان
بتون	برابر	بولوك	پاره	يالك وقت	زيرا
تمام	برابر	كروه	يكپاره	وقت	ازبراى
و	هكذا	معا	فقط	لابد	شئ
دخي	شويله	بيله	انجق	البته	نسنه
نيز	همچنان	همچنين	فقط	ناچار	چيز

مَا هٰذَا	اِعْجَلْ	اَلطَّرَفُ	اَلْحَاشِيَة	اَبَدًا	اَيْضًا
نَدِرْ بُو	تيزاول	اُوج	كَنَار	دَائِم	گیرودہ گجن
چه چیز است	زود باش	گوشه	کنار	همواره	
حَيْثُمَا	شَخْصٌ	اَلْعَدَمُ	اَلْوُجُوْدُ		
نِرَه کیم	کِمْسَنَه	يُوقْلُقْ	وَارْلِقْ		
هرگاه	کسی	نیستی	هستی		

اَلتَّرْكِيبُ مِنْ اَوْعَنْ نَظِيرُهُ دَنْ فِي اٰخِرِ الْاِسْمِ

مِنْ يَا خُود عَنْ اِيلَه تَرْكِيبْ اُولُنَانْ كَلِمَه نِكْ نَظِيرِي اِسْمِكْ اٰخِرِنْدَه دَهِ لَفْظِيدِرْ

مِنِّي وَعَنِّي	مِنَّا وَعَنَّا	مِنْكَ وَعَنْكَ	مِنْكُمْ وَعَنْكُمْ	مِنْهُ وَعَنْهُ	مِنْهُمْ وَعَنْهُمْ
بَنْدَنْ	بِزْدَنْ	سَنْدَنْ	سِزْدَنْ	اَنْدَنْ	اَنْلَرْدَنْ
از من	از ما	از تو	از شما	از آن	از آنها

مِنْ هٰذَا وَعَنْ هٰذَا	مِنْ هٰؤُلَاءِ وَعَنْ هٰؤُلَاءِ
بُونْدَنْ	بُونْلَرْدَنْ
از اینها	از آنها

وَكَذٰلِكَ تَعْمَلُ فِي الْمُظْهَرِ التَّرْكِيبُ بِفِي نَظِيرُهُ دَهْ فِي اٰخِرِ الْكَلِمَةِ

دَخِي مُظْهَرْ دَه فِي اِيلَه تَرْكِيبْ اُولُنَانْ كَلِمَه لَرِي بُو لَهْجَه سَنَه عَمَلْ اِيدَرْ سِينْ اِيكْ نَظِيرِي كَلِمَه نِكْ اٰخِرِنْدَه دَه عَطِيدِرْ

فِيَّ بنده درمن	فينا بزده درما	فيكَ سنده درتو	فيكُمْ سزده درشما	فيهِ انده درآن	فيهِمْ انلرده درآنها
في هذا بونده دراين	في هؤلاءِ بونلرده دراينها	وكذلكَ تعملُ في المظهرِ التركيبَ مع نظيرِهِ بلا فرق دخی بونك كبی مع ايله تركيب اولان مظهرده عمل ايدرسك انك نظيری بله فرقسز ؛ وهمچنين ميكنی تو در مظهر نظير او بلا فرق			
مَعِي بنمله برابرمن	معنا بزمله برابرما	معكَ سنكله برابرتو	معكُمْ سزكله برابرشما	معهُ آنكله برابراو	معهُمْ آنلرايله برابرانها
مع هذا بونك ايله باآن	مع هؤلاءِ بونلرايله باآنها	وبعينهِ التركيبُ بباءِ المصاحبةِ مثالُهُ باء مصاحبتله تركيب اولان بعينه بويله در مثالی			
بِي بنمله برابرمن	بِنا بزمله برابرما	بِكَ سنكله برابرتو	بِكُمْ سزكله برابرشما	بِهِ انكله برابراو	بِهِمْ انلر ايله برابرانها
	بِهذا بونك ايله باآن	بِهؤلاءِ بونلرايله باآنها			

وكذا

وَكَذَا تَعْمَلُ فِي الْمُظْهَرِ التَّرْكِيبَ بِأَجْلِ نَظِيرُهُ ايچون فى آخرِ الكلمة

دخى بونك كبى مظهرده تركيبى اجل كلمه سيله عمل ايدرسك نظيرى كلمه نك آخرنده ايچوندر

لِأَجْلِي	لِأَجْلِنَا	لِأَجْلِكَ	لِأَجْلِكُمْ	لِأَجْلِهِ	لِأَجْلِهِمْ
بنم ايچون	بزم ايچون	سنك ايچون	سزك ايچون	آنك ايچون	آنلر ايچون
براى من	براى ما	براى تو	براى شما	براى او	براى آنها

لِأَجْلِ هَذَا	لِأَجْلِ هَؤُلَاءِ
بونك ايچون	بونلر ايچون
براى آن	براى آنها

وَكَذَلِكَ تَعْمَلُ فِي الْمُظْهَرِ نَحْوَ

دخى بونك كبى مظهرده نحو كلمه سنى عمل ايدرسك

هَذَا الْكِتَابُ لِأَجْلِ سَيِّدِي أَحْمَدَ

بو كتاب سيدم احمد ايچوندر

اين كتاب از براى آقاى من احمد است

تَرْكِيبُ الْإِضَافَةِ

اضافتك تركيبنك بيانى

رَأْسِي	رَأْسُنَا	رَأْسُكَ
باشم	باشمز	باشك
سر من	سر ما	سر تو

رَأْسُكُمْ	رَأْسُهُ	رَأْسُهُمْ	رَأْسُ هٰذَا	رَأْسُ هٰؤُلَاءِ
بَاشْكِزْ	بَاشِي	بَاشْلَرِي	بُونِكْ بَاشِي	بُونْلَرِكْ بَاشِي.
سرِشما	سرِاو	سرِايشان	سرِآن	سرِآنها

وَكَذٰلِكَ تَعْمَلُ فِي الْمُظْهَرِ مِثْلَ رَأْسُ زَيْدٍ رَأْسُ الزَّيُودِ
زَيْدِكْ بَاشِي زَيْدلَرِكْ بَاشِي
دَخِي بُونْلَكِي مُظْهَرْدَه مِثْلِي عَمَلْ ايدَسِكْ سرِزيد سرِزيدها

تَأَمَّلْ فِي أَمْثِلَةِ الْإِضَافَةِ يَظْهَرْ لَكَ مَا وَعَدْنَا بِهِ فِي الْبَابِ الثَّامِنِ مِنَ الرُّكْنِ الْأَوَّلِ
اضافتلك مثاللرينده تفكر ايله ركن اولك سكزنجي بابنده بزم بيان ايلديكمز سكا ظاهر اولور
اعْلَمْ أَنَّ الْإِضَافَةَ فِي اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ يَكُونُ الْمُضَافُ إِلَيْهِ مُقَدَّمًا عَلَى الْمُضَافِ

بِلْكِلَه تحقيقا تركي لغتنده اضافتده مضاف اليه مضافه اوزرينه مقدّم اولور
وَالْمُضَافُ مُؤَخَّرًا عَنْهُ وَهُوَ مَكْسُورٌ دَائِمًا
دَخِي مُضَافْ مُضَافٌ اِلَيهْدَنْ مُؤَخَّرْ اولوب دائما مكسور اولور

كَمَا هُوَ مُشَاهَدٌ وَاضِحٌ فِي الْمُضْمَرِ وَكَذٰلِكَ فِي الْمُظْهَرِ
نِتَكِم مُضْمَرْدَه كَذٰلِكْ مُظْهَرْدَه ايضا مشاهده اولنديغي كبي

بَيَانُ الْأَعْدَادِ أَوَّلُ الْمَرَاتِبِ الْآحَادِ

أَوَّلْ مَرْتَبَه دَه آحاد واقع اولان عددلرك بياني

واحد	اثنین	ثلاثه	اربعه	خمسه	سته
بر	ایکی	اوچ	دورت	بش	آلتی
یك	دو	سه	چهار	پنج	شش

سبعه	ثمانیه	تسعه	عشر
یدی	سکز	طقوز	اون
هفت	هشت	نه	ده

باب العشرات *

بو بابده عشرات اولان عددلری بیان ایدر

عشرون	ثلاثون	اربعون
یگرمی	اوتوز	قرق
بیست	سی	چهل

خمسون	ستون	سبعون	ثمانون	تسعون	مائه
اللی	آلتمش	یتمش	سکسان	طقسان	یوز
پنجاه	شصت	هفتاد	هشتاد	نود	یکصد

اعلم ان ترکیب الاحاد مع العشرات فی الترکی بعکس العربی

سن بیلکه زیرا عربینك عکسی اوله رق لسان ترکیده عشرات اله احادك ترکیبی

یقدم مون العشرات علی الاحاد

عشرات کلمه لرینی احاد اولان عددلرك اوزرینه تقدیم ایدرلر

مثاله من احد عشر الی تسعة وتسعین

مثالی اون بردن طقسان طقوزه وارنجیه قدر

احدى عشر	اثنا عشر	احدى وعشرون	اثنا وعشرون
اون بر	اون ايكى	يكرمى بر	يكرمى ايكى
يازده	دوازده	بيست يك	بيست دو

وكذلك الى التسعة والتسعين

دخى طقسان طقوزه وارنجه هپ بو قياس اوزره در

بيان المئات	مائتان	ثلاثمائة	اربعمائة
	ايكيوز	اوچيوز	دورتيوز
يوزلرك بيانى	دويست	سيصد	چهارصد

خمسمائة	ستمائة	سبعمائة	ثمانمائة	تسعمائة	الف
بشيوز	آلتيوز	يديوز	سكزيوز	طقوزيوز	بيك
پانصد	ششصد	هفتصد	هشتصد	نهصد	هزار

اعلم ان من الثلثمائة الى الالف على القياس العربى كما هو ظاهر بالامثلة المذكورة.

سن بيلكه زيرا اوچيوزدن بيكه قدر بو قياس عربى اوزره در نتكم امثلهٔ مذكوره ده ظاهر اولديغى كبى

بيان احاد الالوف

بيك ايله اولان احادلرك عددلرينك بيانى

اَلْفَانِ	ثَلَاثَةُ اٰلَافٍ	اَرْبَعَةُ اٰلَافٍ	خَمْسَةُ اٰلَافٍ	سِتَّةُ اٰلَافٍ
ایکی بیك	اوچ بیك	دُرت بیك	بَش بیك	آلتی بیك
دو هزار	سه هزار	چهار هزار	پنج هزار	ششهزار
سَبْعَةُ اٰلَافٍ	ثَمَانِيَةُ اٰلَافٍ	تِسْعَةُ اٰلَافٍ	عَشَرَةُ اٰلَافٍ	
یدی بیك	سكوز بیك	طقوز بیك	اون بیك	
هفت هزار	هشت هزار	نه هزار	ده هزار	

تَمَّتْ اٰحَادُ الْاُلُوفِ

بیك ایله اولان آحادك عددی تمام اولدی

وَاَيْضًا مِنْ ثَلَاثَةِ اٰلَافٍ اِلٰى عَشَرَةِ اٰلَافٍ عَلٰى قِيَاسِ الْعَرَبِ

دخی كبی وده كبی اوچبیكدن اون بیكه قدر قیاسی عربی اوزرینه در

كَمَا هُوَ ظَاهِرٌ بِالْاَمْثِلَةِ الْمَذْكُورَةِ

یعنی امثلهٔ مذكوره ده ظاهر و بیان اولدیغی كبی

بَيَانُ عَشَرَاتِ الْاُلُوفِ

بیك ایله اولان عشراتك بیانی

عِشْرُونَ اَلْفًا	ثَلَاثُونَ اَلْفًا	اَرْبَعُونَ اَلْفًا	خَمْسُونَ اَلْفًا	سِتُّونَ اَلْفًا
یكرمی بیك	اوتوز بیك	قرق بیك	اللی بیك	آلتمش بیك
بیست هزار	سی هزار	چهل هزار	پنجاه هزار	شصت هزار

سبعون الفا	ثمانون الفا	تسعون الفا	مائة الف
يتمش بيك	سكسان بيك	طقسان بيك	يوز بيك
هفتاد هزار	هشتاد هزار	نود هزار	صد هزار

تم بيان عشرات الالوف وكذا هذا على قياس العربي

بيك ايله اولان عشراتك بياني تمام اولدي بوده كيرو ده كه كبي قياسي عربي اوزرينه در

باب حساب الالوف

بيك ويوز ايله تركيب اولان آحادك حسابنك بياني

مائتا الف	ثلاثمائة الف	اربعمائة الف	خمسمائة الف
ايكيوز بيك	اوچيوز بيك	درتيوز بيك	بشيوز بيك
دويست هزار	سيصد هزار	چهارصد هزار	پانصد هزار
ستمائة الف	سبعمائة الف	ثمانمائة الف	تسعمائة الف
آلتيوز بيك	يديوز بيك	سكزيوز بيك	طقوزيوز بيك
ششصد هزار	هفتصد هزار	هشتصد هزار	نهصد هزار

وهذا ايضا قياس العربي

بوده كيرو ده كه كبي قياسي عربي اوزرينه در

انتهى

انتهى بيان الركن الثالث وهو ركن الضمائر والادوات

ضمائر وادواتك ركنى اولان ركن ثالثك بيانى بوراده نهايت بولدى

الركن الرابع في بيان الكلمات المشتركة

ركن رابع كلمات مشتركه نك بياننده اولهجيدر

بين العربية والتركية في الاستعمال

السنه ده قوللانيلمقده كلمات عربيه وتركيه بيننده

وجعل هذا الركن المترجم على حروف المعجم

دخى شو ركن رابعده مشترك ومترجم اولان كلمه لرى حروف معجمه اوزرينه بنا ايلدى

ولكن قبل الشروع تذكر لك نبذة

ولكن كلمه لرك بياننه باشلمزدن اول سنلك منفعتك ايچون بعض علملرى كه ايراد ايدرز

ينبغي بيانها وان لا يترك تبيانها في هذا الركن

شو ركنده كه كلمات وعلملرك ظاهرى ترك اولنميوب وقت المسعى امك لازم كلور

اعلم ايدك الله تعالى

بيلكه جناب واجب الوجود سنى دنياده صاغ اولدقجه خير ايله دائم ايلسون

ان جميع الاعلام من قبيل الاسماء سواء كانت اعلاما لمن يعقل ولما لا يعقل

زيرا جميع علملر اسملر قبيلندندر كرك اوعلم عاقل ولسون كرك غير عاقل اولسون

فالاول كزيد وعمرو ومحمد وابراهيم وغير ذلك

عاقل اولان اولنجى علمه [illegible]

وَالثَّانِي كَمَكَّةَ وَمِصْرَ وَاِسْتَانْبُولَ وَخُرَسَانَ وَنَحْوَ ذَلِكَ

غَيْرِ عَاقِلِ اُولَانْ اِيكِنْجِي عَلَم مَكَّه وَمِصْرِ وَاِسْتَانْبُولْ وَخُوسَانْ وَغَيْرِيلَرِي كِبِي

وَاَمَّا عَلَمُ الْجِنْسِ لَيْسَ مِنْ قَبِيلِ الْاِشْتِرَاكِ كَأُسَامَةَ وَمَا شَاكَلَهُ.

دَخِي اَمَّا عَلَمِ جِنْسِ اُسَامَه وَبُو كَا مَشَابِه كَلِمه لَوْكِبِي اِشْتِرَاكْ قَبِيلَنْدَنْ اُولْمَزْ

وَسَوَاءٌ كَانَتْ تِلْكَ الْاَعْلَامُ اَعْلَامًا عَرَبِيَّةً فِي الْعَرَبِيَّةِ اَوْ عَجَمِيَّةً فِي الْعَجَمِيَّةِ

دَخِي شُو عَلَملَرِكْ جُمْلَه سِي كَرَكْ لِسَانِ عَرَبِيَّدَه عَرَبِي عَلَم اُولْسُونْ يَاخُودْ لِسَانِ تُرْكِيدَه عَلَم اُولْسُونْ

فَاِنَّهَا مِنْ قَبِيلِ الْاِشْتِرَاكِ فِي الْاِسْتِعْمَالِ وَمُقَابَلَةِ الْعَرَبِيَّةِ بِالْعَجَمِيَّةِ

زِيرَا بُو عَلَملَرِ اِسْتِعْمَالْ اُولُنْمَقْدَه وَعَرَبِينِكْ تُرْكِي يه مُقَابِلْ اُولْمَقْلِغِنْدَه اِشْتِرَاكْ قَبِيلَنْدَنْدِرْ

وَتَشْتَمِلُ عَلَى سَائِرِ اللُّغَاتِ

دَخِي بُو عَلَملَرِ سَائِرْ لُغَتْلَرِكْ اُوزَرِينَه دَه شَامِلْ اُولُورْ

لِاَنَّ الْعَرَبِيَّةَ غَيْرُ لِغَيْرِ الْعَرَبِيَّةِ

زِيرَا كَلَامِ عَرَبِي لِسَانِ عَرَبِينِكْ غَيْرِي يه مُغَايِرْدِرْ

تَأَمَّلْ فَاِنَّهَا نُبْذَةٌ تَنْفَعُكَ فِي مَوَاضِعَ شَتَّى

چُوقْ تَفَكُّرْ اَيْلَه كِه زِيرَا بِزْ مِ بَيَانْ اَيْلَدِيكِمِزْ هَرْ نَه قَدَرْ قَلِيلْ اِيسَه دَه

سَائِرْ مَوَاضِعِ كَثِيرَهٔ مُتَفَرِّقَه دَه سَكَا مَنْفَعَتْ وِيرِرْ

حَرْفُ الْاَلِفِ

اَللّٰهُ	اَشْهَدُ	اَنْ لَا اِلٰهَ	اِلَّا اللّٰهُ	وَاَنَّ مُحَمَّدًا	رَسُولُ اللّٰهِ
آيَه	اِنْشَاءَ اللّٰه	اِنْسَان	آدَم	اِدْرَاك	اِنْشَا
اَطْلَس	اِبْرِيق	اَفْيُون	اَنْسُون	اِسْبَانَخ	اِسْفِيدَاج
	اِحْرَام	آدَب	اِبْلِيس	اَبْنُوس	

حَرْفُ الْبَاءِ

بَنَفْسَج	بَادِنْجَان	بَامْيَه	بَشْكِير	بُلْبُل	بَرْش
بَقْلَاوَه	بُخُور	بَيْتُ الشِّعْر	بَيْدَق	بَاشَا	بِلُّور
بَقْرَج	بُوظَه				

حَرْفُ التَّاءِ

تَسْبِيح	تَرْجُمَان	تَابُوت	تُرْبَه	تَنْجَرَه	تَنُّور
تُوت	تُوتْيَا	تَخْت	تِمْسَاح	تَاج	

حَرْفُ الْجِيمِ

حَرْفُ الثَّاءِ خَالِى

جامِع	جَنازَه	جَوْزِهِنْد	جَوْهَر	جَيْب	جَنْب
چوخَه	جِمّيز	جاهِل			

حَرْفُ الحاءِ

حَرَم	حَرْف	حَصير	حَوْض	حَلْوى	حِصار
حَمّام	حَلَقَه	حُقَّه			

حَرْفُ الخاءِ

خَطيب	خَنْجَر	خِيار	خَرج	خان خَرْدَل	خَنْدَق

حَرْفُ الدّال

دين	دَرْس	ديوان	دَرَه	دَفْتَر	دُكّان
دِرْهَم	دَف	دُنْيا			

حَرْفُ الذّال خالى

حَرْفُ الرَّاءِ

رِشْوَة	رِزْق	رَمَّال	رَجا	رَف	

حَرْفُ الزَّاي

زِيادَه	زَنجَبيل	زُقاق	زُمُرُّد	زَرْدَه	زَيتُون
زَرْنيخ	زِفت	زُرافَه	زَعفَران	زَبَرجَد	

حَرْفُ السِّين

سَطِر	سُفرَه	سُكَّر	سُماد	ساج	ساعَه
سَقّا	ساقِيَه	سَبيل	سُنبُل	سَمُّور	سَطِل
		سُلطان	سُوبِيَه		

حَرْفُ الشِّين

شَرح	شَملَه	شَاه	شَطرَنج	شَراب	شِعر
شَهوه	شَهِید	شمشیر			

حَرفُ الصَّاد

صابُون	صَندُوق	صَدَف	صَحَن	صَرّاف	صَحّاف
	حُروفُ الضّاد خالی				

حَرفُ الطّاء

طاس	طَبَق	طاوُس	طَبُور

حَرفُ الظّاء	ظُلم	ظاهِر	ظَریف

حَرفُ العَین

عُودُ القَمَرِی	عُود	عَنبَر	عَطّار	عَقِیق	عَقرَب	عَجَم	عِقَاب

حَرفُ الغَین	غَرِیب	غَوغا

حَرفُ الفاءِ

فِکر	فَنار	فِنجان	فَراجَه	فَرزان	فُوطَه
فَیرُوز	فَتِیل	فَتِیلَه	فائِدَه	فُرُون	

حَرفُ القاءِ

قَزان	قَندِیل	قافِیَه	قَصّاب	قَدَح	قَرنفِیل

حَرفُ الکاف

کَعبَه	کَتان	کِتاب	کَفَن	کَنافَه	کَروان
	کافُور	کَمیُون	کِبرِیت	کُرسی	
حَرفُ اللّام		لَعل	لِیمُون	لُغَت	

حَرْفُ المِيمْ

مُصْحَف	مَكْتُوبْ	مَدْرَسَه	مُؤَذِّن	مِحْرَابْ	مَنْبَر مُجَلَّد
مَخْزَنْ	مَهْلَبِيَّه	مُوْز	مُلُوخِيَّه	مَطْبَخ	مَعْجُونْ
مَشْرَبَه	مَشْكْ	مِصْرَاعْ	مَرْتَبَه	مَقَصّ	مَذْهَبْ
مَنَارَه	مَكْتَبْ	مَقْبَرَه	مَزَارْ	مِيل	مِسْوَاكْ
مَرْجَان	مُفْلِسْ	مَشْهُورْ	مَوْسِينْ	مَنْقَلَه	مَعْدَنْ

حَرْفُ النُّونْ

نَفَسْ	نَقْش	نُقْطَه	نِشَان	نَبَات	نَبِق	نَرْد

حَرْفُ الهَاءِ

هُدْهُدْ هَوَنْ هَنْدَسَه هَرِيسَه

حَرْفُ الْوَاوْ وَكَالَه وَسْوَسَه

حَرْفُ اللَّامْ اَلِفْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ لَادَنْ

حَرْفُ الْيَاءِ يَاقُوتْ يَاسَمِينْ

وَمِنْ ذٰلِكَ الْمُشْتَرَكُ اَسْمَاءُ الشُّهُورْ

دَخِي آيْلَرِكْ اِسِمْلَرِي عَرَبِ اِيلَه تُورْكِي بَيْنِنْدَه مُشْتَرَكْ كَلِمَه لَرْدَنْدِرْ

مُحَرَّمْ صَفَرْ رَبِيعُ الْاَوَّلْ رَبِيعُ الْآخِرْ

جُمَادِي الْاَوَّلْ جُمَادِي الْآخِرْ رَجَبْ شَعْبَانْ

رَمَضَانْ شَوَّالْ ذِي الْقَعْدَه ذِي الْحِجَّه

وَمِنْ ذٰلِكَ اَسْمَاءُ اَيَّامِ الْجُمْعَةِ فِي دِيَارِ مِصْرْ

دَخِي دِيَارِ مِصْرده رَائِجْ جُمْعَه كُونْلَرِينِكْ اِسِمْلَرِينِكْ بَيَانِنْدَه دِرْ

اَلْاَحَدْ	اِثْنَيْنْ	اَلثَّلَاثَا	اَلْاَرْبَعَا	اَلْخَمِيسْ
بَازَارْ	بَازَارْاِيرْتَسِي	صَالِي	چَهَارْشَنْبَه	پَنْجْشَنْبَه
يَكْشَنْبَه	دُوشَنْبَه	سَه شَنْبَه		

اَلْجُمُعَةُ	اَلسَّبْتُ	
جُمْعَه	جُمْعَه ايرتسي	٥
آذينَه	شَنْبِه	

بِخِلَافِ بِلَادِ الرُّومِ فَاِنَّ لَهَا اَسْمَاۤءً بِالتُّرْكِي تُسْتَعْمَلُ فِي تِلْكَ الدِّيَارِ
رُوم بَلْدَه لَرِي بُونِكْ خِلَافِنَه دِرْ زِيرَا بُو بَلْدَه لَرِكْ تُرْكِي لِسَانِيلَه بِرَاَيُو
اِسِملَرِي وَاردِرْ بُودِيَارْ لَرْدَه اِسْتِعْمَالْ اُولُنُورْ

وَمِنْ ذٰلِكَ اَسْمَاءُ الْكَوَاكِبِ السَّبْعَةِ السَّيَّارَةِ
بُو دَخِي كَوَاكِبِ سَبْعَةِ سَيَّارَه نِكْ اِسِملَرِنْدَنْدِرْ

قَمَرْ	عُطَارِدْ	زُهْرَه	شَمْسْ	مَرِّيخ	مُشْتَرِي	زُحَلْ

وَمِثْلُهُ اَسْمَاءِ الْبُرُوجِ الْاِثْنَيْ عَشَرَ اِذَا اسْتُعْمِلَتْ عَلَى كَوْنِهَا بُرُوجًا فِي الْحِسَابِ
دَخِي اُون اِيكِي بُرجْلَرِكْ اِسِملَرِي بُونِكْ كِبِيدِرْ حِسَابْدَه بُرجْ اُولمَقْلِقِي
اُوزَرَه اِسْتِعْمَالْ اُولُندِيغِي وَقْتْدَه

حَمَلْ	ثَوْرْ	جَوْزَا	سَرَطَانْ	سُنْبُلَه	اَسَدْ
قُوزِي	اُوكُوزْ	تُوزِي	يَنْكِجْ	بُغْدَا بَاشْغِي	اَرْسْلَانْ
مِيزَانْ	عَقْرَبْ	قَوْسْ	جَدِي	دَلْو	حُوتْ
تَرَازُو	عَقْرَبْ	يَاي	اُوغْلَاقْ	قُوغَه	بَالِقْ

اِلَى هُنَا تَمَّ الرُّكْنُ الرَّابِعُ وَبِهِ انْتَهَتِ الْاَرْبَعَةُ وَتُذْكَرُ لَكَ الْخَاتِمَةُ
رُكْنِ رَابِعْ اِلَه بُو اَرْكَانِ اَرْبَعَه تَمَامْ اُولْدِي دَخِي سَكَا خَاتِمَه بَيَانْ اِيدَه رِزْ

الخاتمة في بيان الكلام المركب من المفردات المتفرقة من مصادر وافعال واسماء وادوات ومشتركة

خاتمه مصدرلر وفعللر واسملر وادوات ومشترك اولان كلمه لردن اولبجي مفردات

متفرقه دن مركب الاى كلاملر بياننده اولجيدر

وعقدنا هذه الخاتمة لاجل التمييز في تركيب الكلام

دخي بو خاتمه يي تركيب اولنان كلاملرده تميز ايچون بوراده بيان ايلدك

ابتدأت بسم الله تعالى وايضا بالصلوة والسلام على سيدنا

بشلدم الله تعالينك اديله دخي صلاة وسلام افنديمز

ابتدا كردم باستعانت نام خدا ونيز بصلواة وسلام فرستادن بآقاى ما

محمد المصطفى وعلى اله واصحابه اتيت به شفيعا

محمد مصطفى وآل واصحابي اوزرينه كه انى ديلكجي كتوردم

محمد مصطفى وبآل واصحاب اوكه اورا شفيع آوردم

من بعد هذا لاجل كلام التركي كتبت كلمات

بوندنصكره تركى سويلمك ايچون كلمه لر يازدم

بعد ازين از براى خواندن تركى كلمات نوشتم

حتى تتكلم باللسان التركي	اعلم يا ولدي ان قراءة العلم فرض
تا سويليه سن تركى ديلله	بيل اى اوغلم علم اوقومق فرضدر
تا اينكه گفتگو كنى بزبان تركى	بدان اى پسر علم خواندن واجب است

لا فائدة في الجهل لانهم قالوا الجاهل مثل الاعمى افتح عينيك
جهلده فائده يوق زيرا ديرجاهل كور كبيدر آچ كوزلرك
درجهل فائده نيست زيرا بدرستى كه گفته اند نادان مانند نابيناست چشم خودرا بگشا

حتى لا تكون من العميان تعلم اللغة اولا
تا كور لردن اولميه سن اول لغت اوكرن
تا اينكه نشوى از نابينايان اول لغت را بياموز

لان اللغة قفل العلوم وايضا اجلس مع العلماء
زيرا لغت علملرك كليديدر ودخى عالملرله اوتور
از براى آنكه لغت كليد علمها است ونيز مجالست كن با علماء

واهرب من الجهلاء وان كنت نظيفا يجعلون وسخا
وجاهللردن قاچ اگرسن تميز اولورسك سنى كيرلى ايدرلر
واز جاهلان بگريز هرگاه پاك شوى آلوده ميكنند ترا

لان الشمس عالية ومضيئة وقطعة من السحاب تسترها
زيرا كونش يوكسك وآيدندر وبر پاره بولوت آنى اورتر
زيرا كه آفتاب با عظمه بزرگى وروشنى يكپاره ابر رويش را ميپوشد

ثم نذهب للمدرسة نقرأ الدرس ومن بعد هذا
ثانى مدرسه يه كيده لم درس اوقيه لم وبوندن صكره
برخيزيم برويم بمدرسه درس بخوانيم وبعد از آن

نَأْتِی نَکْتُبُ وَنَأْکُلُ الاکْلَ وَالْفَوَاکِہَ جَاءَ زَمَانُھَا مِنَ الْکُمَّثْرٰی
گَلَہ لِمْ یَازَالِمْ وِیمَکْ یِیَہ لِمْ وِیمِیشْلَرْ زَمَانِی گَلْدِی اَرْمُودْدَتْ
بیائیم بنویسیم طعام بخوریم ومیوہ بخوریم کہ موسم اثمار آمد از امرود

وَالْعِنَبِ وَمِنْ غَیْرِ ھٰذِہِ الْاَشْیَاءِ اَیْضًا تَأکُلُ وَیَشْرَبُ السُّکَّرَ
وَاُزُمْدَنْ وَاَیْرِقْ نَسْنَہ لَرْدَنْ دَخِی یِیَہ لِمْ وَشَکَرْ اِیچَہ لِمْ
وانگور واز سایر چیزھا نیز بخوریم وشکر بکنیم

اَنْتَ اَیْنَ ذَھَبْتَ اَنَا طَلَبْتُکَ اَمْسِ اَنَا مَاجِئْتُ لَکَ
سَنْ قَنْدَہ کِتْدِکْ دُونْ سَنِی اِسْتَدِمْ بَنْ سَکَا گَلْمَدِمْ
درکجا بودی تو من دیروز جستجو کردم ترا ولیکن نیا فتم

اَلطِّینُ وَالْوَحَلُ کَانَ کَثِیْرًا جَاءَ الشِّتَاءُ وَذَھَبَ الصَّیْفُ
بَالْچِقْ وَچَامُورْچُوقْ اِیدِی قِیشْ گَلْدِی یَازْ کِتْدِی
خاک وگل بسیار است زمستان آمد تابستان رفت

ھٰذِہِ اللَّیْلَۃَ تَنَامُ وَفِی غَدٍ نَذْھَبُ لِلْجُنَیْنَۃِ صَلٰوۃُ الْمَغْرِبِ
بُوگیجَہ یَتَالِمْ یَارِینْ بَغْچَہ یَہ گِیدَہ لِمْ اَخْشَامْ نَمَازِی
امشب بخوانیم فردا وقت نماز شام بباغ برویم

اَنْتَ اِذْھَبْ لِلْبَیْتِ الصَّبَاحُ اَیْشْ تَقْرَأُ یَا وَلَدِی
سَنْ کِیتْ اَوَہ صَبَاحْ نَہ اُوقُورْسِنْ اَیْ اُوغْلُومْ
تو برو بخانہ صبح ھرچہ میخوانی ای پسرمن

اَنْتَ قُلْ لِي اَقْرَأُ الْكَافِيَةَ وَكُتُبَ اللُّغَةِ وَالْاَدَبِ
سَنْ بَكَا دِي كَافِيَه وَلُغَتْ وَاَدَبْ كِتَابْلَرِي اُوقُودُمْ
تو بمن بگو که خواندم کافیه و لغت و کتابهای ادب را

لِاَنَّ طَلَبَةَ الْعِلْمِ جَمِيعَ هٰذِهِ الْكُتُبِ يَقْرَؤُهَا اَنْتَ يَا نُورَ عَيْنِي
زِيرَا عِلْمِ طَالِبْلَرِي دُوكَلِي بُو كِتَابْلَرِي اُوقُورْلَر اَيْ كُوزُمْ اَيْدِنْلِغِي
زیرا بدرستی طالبان علم همهٔ این کتابها را میخوانند ای نور چشم من

هٰذِهِ الشُّذُورُ الذَّهَبِيَّةُ رِسَالَتُكَ اَمْسِكْهَا وَاحْفَظْهَا
بُو شُذُورِ ذَهَبِيَّه سَنِكْ رِسَالَكْدِرْ اَنِي كُوزَلْ طُوتْ وَاَزْبَرْلَه
این شذور ذهبیه رساله تست درست حفظ کن و در خاطر نگاه دار

لِاَجْلِ فَهْمِ التُّرْكِي وَلِاَجْلِ التَّكَلُّمِ بِاللِّسَانِ التُّرْكِي
تُرْكِي اَكْلَمَقْ اِيچُونْ وَتُرْكِي دِيلِنِ سُويْلَمَكْ اِيچُونْ
از برای دانستن ترکی و تکلم کردن با لسان ترکی

اَمْسِكْ هٰذَا كِتَابَ الذَّهَبِ هُوَ هٰذَا يَكُونُ بَاقِيًا
بُو اَلْتُونْ كِتَابِي طُوتْ اِشْتَه بُودُرْ بَاقِي اُولُورْ
بگیر این کتاب طلا را آن اینست که باقی میماند

لَا يَكُونُ فَانِيًا مِثْلَ الذَّهَبِ مَا هٰذَا الْكِتَابُ
فَانِي اُولْمَيَه اَلْتُونْ كِبِي نَدِرْ بُو كِتَابْ
فانی نمیشود مانند طلا چیست این کتاب

مِمَّنْ اَخَذْتَهُ مِنَ الَّذِى جَاءَ اَمْسِ اَخَذْتُهُ بِكَمْ

كيمدن آلدك دون گلان كمسنه دن آلدم آلدك

ازكه خريدى اين كتاب را ازان شخص كه ديروز آمده بود بچند خريدى

اَخَذْتُهُ بِعَشَرَةِ دَنَانِيرَ اَخَذْتَهُ رَخِيصًا مَا اَخَذْتُهُ غَالِيًا

اون آلتونه آلدم اوجوز آلدم پهالى آلمدم

بده عدد طلا خريدم ارزان خريدم گران نخريدم

هٰذَا الْوَقْتَ اَيْشَ اَكَلْتَ هَلْ حُلْوًا اَمْ حَامِضًا اَمْ مَالِحًا

شمدى نه يدك طاتلى يا اكشى يا طوزلى

اين وقت چه چيز خوردى شيرين يا ترش ويا شور

اَكَلْتُ حُلْوًا اُدْخُلِ الْبَيْتَ هَاتِ مِنْ دَاخِلِهِ قُلَّةَ مَاءٍ

طاتلى يدم اوه گير ايچرودن بر بارداق صو گتور

شيرين خوردم برو بخانه قدرى آب بياور

اِشْرَبْ وَالْبَسْ قَمْصَانَكَ وَلُفَّ عَمَامَتَكَ وَخُذِ الْاِجَازَةَ مِنْ بَيْتِ

ايچ وگى قفتانلك وصار صاريغك واجازت ال پدركدن

بخور ولباست را بپوش وعمامرات را بپيچ وازپدر اذن تحصيل كن

نَذْهَبُ لِقَاضِى الْعَسْكَرِ نَبُوسُ يَدَهُ وَنَكُونُ مُلَازِمِينَ

قاضى عسكره گيده لم اليني اوپه لم وملازم اوله لم

برويم نزد قاضى عسكر ودست اش را ببوسيم وخدمت نمائيم

تَعَالَىٰ تَبلَ نَذهَبُ لِلسُّوقِ نَأخُذُ صُوفًا نُعطِيهِ لِلخَيَّاطِ
گَلْ اَوَّلْ پَازَارَه كِيدَه لِمْ بِرْ صُوفْ اَلَمْ دَرزِي يَه وِيرَه لِمْ ۔
بیا اوّل بباراز رویم یك صوف بگیریم بخیاط بدهیم

يُخَيِّطُهُ قُفطَانًا وَجَمِيعُ خَرْجِهِ نُعطِيهِ حَتَّىٰ
صُوفِي قَفتَان دِيكسُونْ وَدُ كَلِي خَرْجِنِي وِيرَه لِمْ تَا كِه
یك لباس بد وزد وجمیع خرجش را بدهیم تا اینکه زود بدوزد

يُخَيِّطُهُ بِالعَجَلِ أَنَا اَطْلُبُ الذِّهَابَ لِإِسْتَانبُولَ لِأَجلِ القِرَاءَةِ
قَفتَانِي نِيزْ دِيكسُونْ بَنْ كِتمَكْ اِسْتَرِمْ اِسْتَانبُولَه اُوقُومَقْ اِيچُونْ
من از برای خواندن میخواهم بروم استانبول

وَلِأَجلِ التَّحصِيلِ إِخوَانِي هُنَاكَ وَاَيضًا وَالِدِي هُنَاكَ
وَتَحصِيلِ قَرِنْدَاشلَرِمْ اَنْدَه دِرْ وَدَخِي بَابَام اَنْدَه دِرْ
زیرا که جهت درس خواندن برادران وپدر من در انجا هستند

لٰكِنْ أَنَا مَتَىٰ اَطْلُبُ الذِّهَابَ آخُذُ مَعِي كُتُبًا نَفِيسَةً
اَمَّا قَچَنْ كِتمَكْ اِسْتَرِمْ اَلُورِمْ بَنِمْلَه اَيُو كِتَابلَرْ
وقت هر وقتیکه میخواهم میروم میگیرم کتابهای خوب

وَكَتَّانًا وَأَرُزًّا وَعَدَسًا لِأَجلِ الهَدِيَّةِ وَلٰكِنَّ مِسكِينٌ
وَكَتَّانْ وَپِرِنْجْ وَمَرْجِمَكْ اَرْمَغَانْ اِيچُونْ اَمَّا مِسكِينَمْ
وکتان وبرنج وعدس از برای هدیه ولکن بیچیز هستم

بَنِي آدَمَ يَذْهَبُ لِأَجْلِ الرِّزْقِ وَالرِّزْقُ وَالْأَجَلُ قَفَاهُ

آدَمْ اوُغْلِي وَارِرْ رِزْقِي اِيچُونْ رِزْقْ وَاَجَلْ اَكْسَهْ سِنْدَه دِرْ

بني آدم ميرود ازبراى روزى . وروزى واجل درعقب اواست

اَيْنَ يَذْهَبُ يَاخْوَاجَه اِسْتَانْبُولْ مِنْ هُنَا كَمْ يَوْمٌ

قَنْدَه قَچَارْ اَىْ خَوَاجَه اِسْتَانْبُولْ بُونْدَنْ قَاچْ كُونْدُرْ

كجا ميگريزى اى آقا اِسْتانبول ازاينجا چه قدر راه هست

هَلْ قَرِيبَةٌ أَمْ بَعِيدَةٌ وَإِلَّا مِنَ الْبَحْرِ قَرِيبَةٌ اِسْمَعْ يَا وَلَدِي

يَاقِينْمِيدِرْ يَا اِيرَاقْمِيدِرْ يُوخْسَه دَكِزْدَنْ يَقِيندِرْ اِيشِتْ اَىْ اوُغْلُومْ

آيا دير است ويا نزديك است گويا از بحر نزديك است بشنو اى پسر من

فِي الْبَحْرِ مَعَ الرِّيحِ الطَّيِّبِ عَشَرَةُ أَيَّامٍ وَفِي الْبَرِّ

دَكِزْدَنْ كُوزَلْ هَوَا اِيلَه اوُنْ كُونْدُرْ وَقَرَه دَنْ

از دريا با هواى خوش ده روز است واز خشكى

سِتُّونَ يَوْمًا يَاخْوَاجَه هَلْ فِي الطَّرِيقِ خَوْفٌ مَوْجُودٌ

آلْتْمِشْ كُونْدُرْ اَىْ خَوَاجَه قُورْقُو يُولْدَه وَارْمِيدِرْ

شصت روز است اى خواجه آقا [illegible] ترسناك است

يَا وَلَدِي الطَّرِيقُ آمِنٌ لَا [illegible] بَلْ آمِنٌ مِنَ الْمُدُنِ

اَىْ اوُغْلُومْ يُولْ آمَ [illegible] قورقو يوقدر بَلْكِه مَسْ رِكِدْ [illegible]

اى پسر من راه [illegible] ترسى ندارد بلكه از شهرها [illegible]

اَللّٰهُ تَعَالٰى يَهَبُكَ وَيُخَلِّيكَ لِوَالِدِكَ
اللّٰهُ تعَالٰى سَنِي بَكَا بَغِيشْلَسُونْ بَابَاكَه
خدای تعالی ترا از برای پدرت حفظ کند

وَيُعْطِيكَ الْاَعْمَارَ الطِّوَالَ حَتّٰى تَنْظُرَ اَوْلَادَ اَوْلَادِكَ
وَسَكَا اُوزُونْ عُمُرْلَرْ وِيرْسُونْ تَا كُورَهْ سِنْ اُوغْلَلَرِكْ اُوغْلَلَرِينِي
وبخشمد ترا عمرهای دراز تا اینکه ببینی پسر پسر خود را

وَاللّٰهُ تَعَالٰى يُعْطِيكَ الْمَنَاصِبَ الْعَالِيَةَ وَيُهْلِكُ اَعْدَاءَكَ
اَللّٰهُ تَعَالٰى سَكَا يُوكْسَكْ مَنْصِبْلَرْ وِيرْسُونْ وَدُشْمَنْلَرِكْ هَلَاكْ اُولَه
وعطا کند خدا یتعالی بتو منصب برزک وهلاك نماید دشمنان ترا

وَيُيَسِّرُ لَكَ الْعِلْمَ وَالْعَمَلَ اِسْمَعْ يَا وَلَدِي اِنْ طَلَبْتَ
وَسَكَا عِلْمْ وَعَمَلْ مُيَسَّرْ اَيْلَسُونْ اِيشِتْ اَیْ اُوغْلُمْ اَگَرْ اِسْتَرْسَكْ
و توفیق دهد ترا بخواندن علم با عمل بشنوای پسر من هرگاه میخواهی

اَصِفُ لَكَ سَرَايَةَ السُّلْطَانِ وَالْغَلَطَةَ وَالْجَوَامِعَ وَالْمَدَارِسَ
سَكَا وَصْفْ اِيدَرِمْ پَادِشَاهْ سَرَايِنِي وَغَلَطَه لِي وَجَامِعْلَرِي وَمَدْرَسَه لَرِي
وصف کنم از برای تو سرای پادشاه وغلطه ومساجد ومدارس را

كَيْفَ هِيَ اِسْمَعْ يَا رُوحِي سَرَايَةَ السُّلْطَانِ مِثْلَ الْقَلْعَةِ وَاَكْبَرَ
نِيجَه دِرْلَرْ اِيشِتْ اَیْ جَانِمْ پَادِشَاهْ سَرَايِي قَلْعَه كِبِيدِرْ بَادَهَا بُيُوكْ
چکونکی را بشنوای جان من سرای پادشاه مانند قلعه است بلکه از آن بزرکتر

وَهٰذِهِ هِيَ السَّرَايَةُ الْجَدِيدَةُ وَاَمَّا السَّرَايَةُ الْقَدِيمَةُ هُنَاكَ فَهِيَ لِلسُّلْطَانَاتِ
وَبُو سَرَايْ يَكِي سَرَايدِرْ اَمَّا اَسْكِي سَرَايْ اَنْدَه سُلْطَانْلَرْ اِيچُونْدُرْ
واین سرای تازه است ولیکن سرای کهنه در آن سلطانها می نشینند

وَفِي بَابِ السَّرَايَةِ الْجَدِيدَةِ نَحْوَ مِائَةِ مَدْفَعٍ مَوْجُودَةٍ
وَيَكِي سَرَايْ قَپُوسِنْدَه يُوزْ طُوبْ مِقْدَارِي وَارْدِرْ
ودر باب سرای نو بقدر یکصد عراده طوب طننه موجود است

بِجِهَةِ الْبَحْرِ وَعَلَى حِيطَانِهَا اَيْضًا مَدَافِعُ كَثِيرَةٌ مَوْجُودَةٌ
دَكِزْ دَنْ يَكَا دِيوَارْلَرِي اُوزَرِنْدَه چُوقْ طُوپْلَرْ وَارْدِرْ
ودر جانب بحر نیز در روی دیوارها بسیار طوپها میباشد

لَا نَظِيرَ لَهَا وَاَمَّا الْجَوَامِعُ وَالْمَدَارِسُ فَكُلُّهَا بِقُبَبٍ
اَكَا نَظِيرْ يُوقْ وَاَمَّا جَامِعْلَرْ وَمَدْرَسَه لَرْ هَبْ قُبَّه لَرْ لَه دِرْ
که نظیر ندارند واما مسجدها و مدرسه ها همه قبه شان هست

وَالسُّلَيْمَانِيَّةُ بِاَرْبَعِ مَنَارَاتٍ وَالْمَنَابِرُ مِنَ الرُّخَامِ
وَسُلَيْمَانِيَّه دُرْتْ مَنَارَه اِيلَه دِرْ مِنْبَرْلَرْ مَرْمَرْدَنْدِرْ
جامع سلیمانیه را چهار مناره دارد ومنبرهایش نیز از سنگ مرمر است

وَمِنَ الْخَشَبِ قَلِيلٌ
وَآغَاجْدَنْ آزْدِرْ
وازچوب اندک هست

وَاعلَمْ اَنَّ بَيْنَ اِسْتَانبُولَ وَالْغَلَطَةِ الْبَحْرُ وَالْمَرَاكِبُ

وَدَخِي بِيل تَحْقِيقًا اِسْتَانبُولَ وَغَلَطَه آرَاسِنْدَه دَكِز وَكَيمِلَر وَارْدِر

وبیں بدان بدرستی میان استانبول وغلطه بحر وکشتی ها هست

مِنَ الْجِهَتَيْنِ وَاقِفَةٌ وَاَمَّا التَّرْسَانَةُ مِنْ جِهَةِ الْغَلَطَةِ

ایکی یکادن طورُرلَر اَمّا تَرْسانَه غَلَطَه دَن یکادِر

واز هر دو طرف موجود هستند امّا ترسانه در جنب غلطه است

فَفِيهَا اَزْيَدُ مِنْ مِائَتَيْ غُرَابٍ حَاضِرَةٌ دَائِمًا

ایکیوزدن زیاده قادِرغه دائِمًا اورادَه حاضِردِرلَر

پس دران زیاده از دویست جهاز همیشه حاضر میباشد

وَلَهُمْ طَائِفَةٌ وَخَدَمٌ وَاَغَاوَكَامِلٌ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ

وَانْلَرِكْ بَشْقَه طَائِفَه وَاَغَاسِي وَارْدِر وَهَر نَسنَه دَن بُتُونْدُر

واطهارا طائفه دیگر وبزرگشان هست که از هرچیز مستغنی است

وَاقِفُونَ عِنْدَ الْبَاشَا وَمَتَى يَذْهَبُونَ لِلْغَزَاءِ وَالْحَرْبِ

پاشا قَتِنْدَه طورُرلَر وقَچَن کیدَرلَر غزایه وَجنگه

ودر نزد پاشا می ایستند هر زمانیکه میروند بحرب وجدال

مِنْهُمْ مَنْ يَأخُذُ حِصَّةً كَامِلَةً وَمِنْ هٰؤُلَاءِ مَنْ يَأخُذُ

اَنْلَردَن کِمِي بُتُون پای الُورْ وَبُونْلَردَن كِمِي

از آنها بعضی حصّه تمام می گیرد وازاینها بعضی

نِصْفَ حِصَّتِهِ وَمِنْ هٰؤُلَاءِ مَنْ يَأْخُذُ سَوَاءً هٰكَذَا قَالُوا لَنَا

يَارِيْم حِصَّه آلُورْ وَبُونْلَرْدَنْ كِيمِي بَرَابَرْ آلُورْ شُويْلَه دِيدِيلَرْ بِزَه

نیم حصّه میگیرد وبعضے ازاینها برابر میگیرد چنین گفتند بما

قُمْ يَا وَلَدِي هَاتِ كِتَابَكَ اِقْرَأِ الدَّرْسَ كَمْ يَوْمٍ مَا قَرَأْتَ

قَالْق اَيْ اُوغْلُومْ كَتُورْ كِتَابِكِي دَرْسِ اُوقُوقَا چْكُونْدُرْ اُوقُومَدِكْ

برخیزای پسر من بیاور کتابت را درس بخوان که چند روزاست نخواندی

اِنْ لَمْ تَقْرَأْ اَنْقَاظُ اَنَا اَطْلُبُ تَكُنْ اَعْلَى النَّاسِ جَمِيعًا

اَگَرْ اُوقُومَزْسَكْ اِينْجِنُورَمْ بَنْ اِسْتَرِمْ دُوكْلِي كِشِيلَرَه يُوكْسَكْ اُولَه سِنْ

اگر نخوانی ازتو میرنجم من میخواهم که تو بزرگ جمیع مردمان باشی

يَا شَيْخِي هَاتِ لِي شَرْحَ الْكَافِيَةِ يَا وَلَدِي عَلَى الرَّاسِ وَالْعَيْنِ

اَيْ خَوَاجَمْ كَتُورْ بَكَا كَافِيَه شَرْحِي اَيْ اُوغْلُومْ بَاشِمْ وَكُوزُمْ اُوزَرِينَه

ای استاد من بیاور بمن شرح کافیه را ای پسر بسر وروی چشم

نَعَمْ وَكُلَّ شَيْءٍ تَطْلُبُهُ مِنَ الْكُتُبِ اَنَا اٰتِيكَ بِهِ اِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالٰى

وَهَرْ نَسْنَه كِه اِسْتَرْسِكْ كِتَابْلَرْدَنْ بَنْ سَكَا كَتُورْ يُورَمْ اِنْشَاءَ اللهُ تَعَالٰى

وهر کدام کتابی که میخواهی ازکتابهای من بجهة تو میآورم انشاء الله تعالی

پَسْ لِي الْوَصِيَّةُ عَلَيْكَ اِقْرَأْ اِقْرَأْ اِقْرَأْ وَاَيْضًا

هَمَانْ بَكَا اِصْمَرْلَمَقْ اُوزَرِيكَه اُوقُو اُوقُو اُوقُو وَدَخِي

برای من است وصیّت کردن بتو بخوان بخوان بخوان وهمچنین

لَا تَنْسَانِي مِنَ الدُّعَاءِ لِاَجْلِ اللّٰهِ وَمَتَى تَقْرَأُ هٰذِهِ الرِّسَالَةَ

بَنِي دُعَادَن اُونُتْمَه اللّٰه ایچون وَقَچَن بُو رِسَالَه‌یی اُوقُورسَن

مرا از دعا فراموش مکن از برای خدا وهر وقتی که میخوانی این رساله را

لَا تَسْتَحْيِي لِاَنَّ هٰذِهِ الرِّسَالَةَ لِتَعْلِيمِكَ التُّرْكِي فَقَط

اُوتَانْمَه زیرا بُو رِسَالَه سَکا تُرْكِی اُوكْرَتْمَك ایچون اَنْجَق

شرم مکن زیرا که بدرستی این رساله محض از برای ترکی دانستن تست

هٰذِهِ مَفَاتِيحُ الْخَيْرِ احْفَظْهَا وَالْمَصَادِرَ وَالْاَسْمَاءَ

بُو رِسَالَه خَیْر اَنَاخْتَرْلَرِیدِر مَصْدَرْلَرِی وَاِسْمْلَرِی اَزْبَرْ لَه

این است کلید های خیر در خاطر نگهدار مصدرها واسمها را

اَلْخَاتِمَةُ فِي بَيَانِ الْوَصِيَّةِ

بُو خَاتِمَه جُوجُقْلَرَه وَبَعْض مُكَلَّفْلَرَه وَصِيَّتِنَه بَيَانِنْدَه دِر

نَقَلْتُهَا مِنْ تَعْلِيمِ الْمُتَعَلِّمِ وَمِنْ رِسَالَةٍ لِلْغَزَالِي

نَقْل اَیْلَدِم مُتَعَلِّمِكْ تَعْلِیمِنْدَن وَغَزَالِینِكْ رِسَالَه‌سِنْدَن

نقل کردم از گفتهٔ استاد واز رسالهٔ غزالی

مَعْرُوفَه بِر رِسَالَةِ اَيُّهَا الْوَلَدِ وَمِنْ رِسَالَةٍ نَظْمًا اَيْضًا

بِیلِنْمِشْدِر اَیُّهَا الْوَلَد رِسَالَه‌سِیلَه وَدَخِی مَنْظُوم بِر رِسَالَه دَن

معلوم است با رسالهٔ ایها الولد واز رسالهٔ منظوم نیز

اِعْلَمْ يَا وَلَدِي اَنَّهُ يَنْبَغِي لِبُعْدٍ عَنْ هٰذِهِ الْاَشْيَاءِ وَهِيَ نَوْمُ الصُّبْحِ
بيل اى اوغلوم لايقدر كه بو نسنه لردن ايراق اولمق صباح اويقوسى
بدان اى پسر بدرستى سزاوار است دورى كردن از اين چيزها وآن خوابيدن است وقت صبح

وَالْاَكْلُ جُنُبًا وَالْاَكْلُ مُتَّكِئًا وَنِدَاءُ الْوَالِدَيْنِ بِاَسْمَائِهِمَا
وجنب يمك وطيانمش يمك وانا لريني وبابا لريني چغرمق اد لريله
وخوردن در حالت جنب در حالت تكيه نان خوردن وخواندن والدين را باسمشان

وَغَسْلُ الْيَدَيْنِ بِالطِّينِ وَالتُّرَابِ وَكَنْسُ الْبَيْتِ بِالْمَنْدِيلِ
والى بومق بالچق وطپراق ايله واو سپورمك دستمال ايله
وشستن دست هارا باگل وخاك وجاروب كردن خانه را با دستمال

وَخِيَاطَةُ الثَّوْبِ وَهُوَ عَلَى بَدَنِهِ وَمَسْحُ الْوَجْهِ بِالثَّوْبِ وَاِسْرَاعُ الْخُرُوجِ مِنَ الْمَسْجِدِ
واسباب ديكمك كوده سى اوزرنده ويوز سلمك كوملك ايله وتيز چيقمق مسجددن
ودوختن لباس را در بدن وپاك كردن رو را به پيراهن وزود بيرون آمدن از مسجد

وَشِرَاءُ كُسَيْرَاتِ الْخُبْزِ مِنَ الْفُقَرَاءِ وَاِطْفَاءُ الْفَتِيلَةِ بِالنَّفَسِ
واتمك پاره لريني صاتون المق فقرادن وفتيل سوندرمك نفسيله
وخريدن نان پارها را از مسكينان وخاموش كردن چراغ با نفس

وَلَفُّ الْعِمَامَةِ فِي الْقُعُودِ وَلُبْسُ السَّرَاوِيلِ فِي الْوُقُوفِ كُلُّ ذٰلِكَ يُورِثُ الْفَقْرَ
وصارق صارمق اوتورمقده وطون گيمك طورمقده هپ بونلر فقرى گتورر
وپيچيدن عمامه را در نشستن وپوشيدن قبا در ايستادن وحالت ايستادن همه اينها باعث فقراست

وَحُسْنُ الْحِفْظِ مِنْ مَفَاتِيحِ الرِّزْقِ وَأَمَّا كَثْرَةُ الضِّحْكِ فَيُمِيتُ الْقَلْبَ

آز بر لك رزق آناختر لرندندر وأما چوق كولمك تحقيقا قلبى اولدرر

ودرست حفظ كردن كليدهاى روزى است واما بسيار خنديدن قلب را ميميراند

وَإِكْرَامُ الْأُسْتَاذِ ذِي الْإِرْشَادِ وَحُبُّ الْآبَاءِ كُلُّ هَادِ

وخوجه نك اكرامى ارشاد صاحبيدر وباباكرك يكركى علم اوكردندر

وگرامى داشتن استاد كه صاحب رشاد است واحسان كردن بر والدين كه همه اش رهنما است

وَسَلْ وَذَاكِرْ آتِيًا وَذَاهِبًا وَخُذْ وَقُلْ وَكُنْ لِذَاكِرًا كَاتِبًا

وصور ومذاكره ايله كليجى وكيدجى حالده وآل ودى واول اكايازيجى

وسؤال كن ومذاكره كن درحالت رفتن وآمدن بگير وبگو وبكن وآنها را نوشته باش

فَخُذْ وَكُنْ مُجْتَهِدًا أَعْمَارًا لَا تَرْضَ بِالْجَهْلِ تَعِشْ حِمَارًا

آل واول عمرلر مجتهدى يوخسه جهلله قائل اولمه اشك قالورسك

پس بگير وباش مجتهد در عمر خود وبجهل راضى مشو كه خر ميمانى

أَيُّهَا الْوَلَدُ النَّصِيحَةُ هَيِّنَةٌ وَالصَّعْبُ قَبُولُهَا أَيُّهَا الْوَلَدُ سَلْنِي بَعْدَ هَذَا الْيَوْمِ

اى اوغل نصيحت قولايدر وكوج اولان انك قبوليدر اى اوغل صور بكا بوكندن صكره

اى پسر نصيحت آسان است ومشكل قبول كردن است اى پسر بپرس از من بعد از امروز

الشَّيْءَ الصَّعْبَ الْمُشْكِلَ عَلَيْكَ بِلِسَانِ الْقَلْبِ حَتَّى نُرِيَكَ عَجَائِبًا

كوج نسنه لى كه سنك اوزريكه اغر مشكل اوله يورك دليله تا سكا عجايب كوستره لم

چيزهاى دشوار را كه بر تو دشوار باشد بزبان قلب تا اينكه چيزهاى غريبه بتو كشف كنم

اَيُّهَا الْوَلَدُ اِعْلَمْ اَنَّ الْجَاهِلِينَ مَرْضَىٰ وَالْعُلَمَاءُ اَطِبَّاؤُهُمْ

اى اوغل بيل تحقيقا جاهللر خستة در لر وعلما لر طبيبلريدر

اى پسر بدان بدرستى كه جاهلان ناخوش هستند علما مداواكننده آنها است

اِسْمَعْ مِنِّي هٰذَا الْكَلَامَ وَهٰذَا اٰخِرُ مَا اَرَدْنَا اِيرَادَهُ * بو كلامى بندن ايشتكه ذكرايتديكمز كلامك اخريدر اَللّٰهُمَّ اصْرِفْ عَنَّا شَرَّ الْاَشْرَارِ وَكَيْدَ الْفُجَّارِ اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَسْئَلُكَ مِنَ النِّعْمَةِ تَمَامَهَا وَمِنَ الْعِصْمَةِ دَوَامَهَا وَمِنَ الرَّحْمَةِ شُمُولَهَا وَمِنَ الْعَافِيَةِ حُصُولَهَا وَمِنَ الْعَيْشِ اَرْغَدَهُ وَمِنَ الْعُمْرِ اَسْعَدَهُ وَمِنَ الْاِحْسَانِ اَتَمَّهُ وَمِنَ الْاِنْعَامِ اَعَمَّهُ اَللّٰهُمَّ مَنْ كَانَ سَبَبًا لِهٰذِهِ الرِّسَالَةِ فَاقْرُنْ بِالْعَافِيَةِ غُدُوَّهُ وَاٰصَالَهُ وَاجْعَلْ اِلَىٰ رَحْمَتِكَ مَصِيرَهُ وَمَآلَهُ

نُبْذَةُ الضَّمَائِرِ

مِيمٌ سَاكِنَةٌ تَلْحَقُ اٰخِرَ الْكَلِمَةِ سَوَاءٌ كَانَتِ الْكَلِمَةُ فِعْلًا مَاضِيًا اَوْ مُضَارِعًا مُثْبَتًا اَوْ مَنْفِيًّا وَكَذٰلِكَ اِذَا اُضِيفَ اِلَيْهِ اِسْمٌ تَكُونُ الْمِيمُ عَلَامَةً اَيْضًا تَقُولُ فِي الْمَاضِي وَالْمُضَارِعِ مُثْبَتًا اَوْ مَنْفِيًّا

ميم ساكنه كلمه نك اخرينه لاحق اولور اوكلمه كرك فعل ماضى اولسون يا خود مضارع اولسون مثبت اولسون يا خود منفى اولسون دخى بونك كبى

اسم ميمه مضاف اولديغى وقتده ميم علامت اولور دخى سن ديرسن ماضيده

مُضَارِعده مُثْبَت	عَلِمْتُ	مَا عَلِمْتُ	اَعْلَمُ	مَا اَعْلَمُ
	بيلدم	بيلمدم	بيلورم	بيلمزم
اولسون منفى اولسون	دانستم	ندانستم	ميدانم	نميدانم

وَاِذَا اَضَفْتَ اِسْمًا تَقُوْلُ رَأْسِيْ وَاَمَّا عَلَامَةُ الْمُتَكَلِّمِ وَمَعَهُ غَيْرُهُ اَوِ الْمُعَظِّمِ نَفْسَهُ فِي الْمَاضِيْ فَكَافٌ عَرَبِيَّةٌ اَوْقَافٌ تَلْحَقُ اٰخِرَ الْكَلِمَةِ وَالْكَلِمَةُ عَلٰى حَالِهَا مُثْبَتًا كَانَ الْفِعْلُ الْمَاضِيْ اَوْ مَنْفِيًّا مِثَالُهُ ؛ دَخِي اِسْمِي مِيمِ مُضَافُ

قِلِدِ بِعلتِ وَقَيِدِه بَاشِمِ دِيرِسِكْ اَمَّا مَاضِيَدِهُ مُتَكَلِّمْ مَعَ الْغَيْرِكْ عَلَامَتِي يَاخُودْ مَاضِي صِيغَه سِيلِه كَنْدِي نَفْسِنِي تَعْظِيمِ ايتْمكِلِكْ عَلَامَتِي كَافِ عَرَبِيَّه يَاخُودْ قَافِدِرْ كَلِمَه نِكْ اٰخِرِينَه لَاحِقْ اُولُورْ كَلِمَه حَالِي اُوزْرَه بَاقِي قَالُورْ

فِعْلِ مَاضِي كَرِكْ مُثْبَتْ	عَلِمْنَا	قَرَأْنَا	مَا عَلِمْنَا	مَا قَرَأْنَا
اُولْسُونْ كَرِكْ مَنْفِي	بِيلْدِكْ	اُوقُودُقْ	بِيلْمَدِكْ	اُوقُومَدِقْ
اُولْسُونْ مِثَالِي	دَانِسْتِيمْ	خَوَانْدِيمْ	نَدَانِسْتِيمْ	نَخَوَانْدِيمْ

وَفِي الْمُضَارِعِ زَايٌ سَاكِنَةٌ اَوْ لَفْظَةُ لِمْ يَلْحَقُ اَحَدُ الْعَلَامَتَيْنِ اٰخِرَ عَلَامَةِ الْمُضَارِعِ وَهِيَ الرَّاءُ الْمُهْمَلَةُ كَمَا بَيَّنَّاهُ فِي الرِّسَالَةِ هٰذَا فِي الْمُضَارِعِ الْمُثْبَتِ وَمُضَارِعَدِهُ مُتَكَلِّمْ مَعَ الْغَيْرِكْ عَلَامَتِي زَايِ سَاكِنَه يَاخُودْ لِمْ لَفْظِيدِرْ بُو اِيكِي

عَلَامَتْ بُويْ رَاءِ مُهْمَلَه اُولَانْ مُضَارِعْ عَلَامَتِنِكْ اٰخِرِينَه لَاحِقْ اُولُورْ رِسَالَه نِكْ بُوقَارُوسِنْدَه بَيَانْ ايتْدِيكِمِز كِبِي بُودَه مُضَارِعِ مُثْبَتْدَه اُولُورْ ؛ وَاَمَّا فِي الْمُضَارِعِ الْمَنْفِيِّ فَاِنْ اَلْحَقْتَ الزَّاءَ فَتَلْحَقُهَا اٰخِرَ عَلَامَةِ نَفْيِ الْمُضَارِعِ وَاِنْ اَلْحَقْتَ لَفْظَةَ لِمْ

فَتَحِلُّ مَحَلَّ رَاءِ عَلَامَةِ النَّفْيِ مَعَ بَقَاءِ مِيمِهَا مِثَالُهُ فِي الْمُضَارِعِ مُثْبَتًا اَوْ مَنْفِيًّا ؛ وَاَمَّا مُضَارِعْ مَنْفِيدِه زَايِ اِلْحَاقْ ايدِرْسَكْ مُضَارِعِكْ نَفْي عَلَامَتِنِكْ اٰخِرِينَه لَاحِقْ ايدَرْ سِكْ اَكَرْ لِمْ لَفْظِنِي اِلْحَاقْ ايدَرْسَكْ مِيمِكْ بَقَاسِيلَه بَرَابَرْ عَلَامَتِ نَفْي اُولَانْ

زَائِدَه

وانك محلينه قائم ايدن سياق	نَعْلَمُ	مَا نَعْلَمُ	نَعْلَمُ	لَا نَعْلَمُ
مؤنثا رعده مثبت اولسون	بيلورز	بيلمزز	بيله لم	بيلمه لم
منفي اولسون مثالي	دانيم	نميدانيم	بدانيم	ندانيم

وَاَمَّا فِي اِضَافَةِ الْاَسْمَاءِ اِلَى الْمُتَكَلِّمِ وَمَعَهُ غَيْرُهُ اَوِ الْمُعَظِّمِ نَفْسَهُ فَعَلَامَتُهُ لَفْظَةُ مِزْ يَعْنِي مِيمًا مَكْسُورَةً بَعْدَهَا زَاءٌ مُعْجَمَةٌ تَلْحَقُ اٰخِرَ الْمُضَافِ مِثَالُهُ رَأْسُنَا بَاشِمِزْ هٰذَا كُلُّهُ فِي الْاِتِّصَالِ وَاَمَّا فِي الْاِنْفِصَالِ فَعَلَامَةُ الْمُتَكَلِّمِ وَحْدَهُ فِي الْاِنْفِصَالِ فَهِيَ اَنَا بَنْ وَعَلَامَةُ الْمُتَكَلِّمِ وَمَعَهُ غَيْرُهُ مَثَلًا نَحْنُ بِزْ هٰذَا مَا يَتَعَلَّقُ بِالْمُتَكَلِّمِ وَاَمَّا عَلَامَةُ الْمُخَاطَبِ وَحْدَهُ فِي الْمَاضِي مُثْبَتًا اَوْ مَنْفِيًّا اَوْ فِي اِضَافَةِ الْاَسْمَاءِ اِلَيْهِ فَكَافٌ عَجَمِيَّةٌ وَهِيَ اِذَا تَعَذَّرَ النُّطْقُ بِمَا يَنْطِقُ بِهَا نُونًا بِعَيْنِهَا وَكَذٰلِكَ تَكُونُ الْكَافُ الْمَذْكُورَةُ عَلَامَةَ الْمُخَاطَبِ وَمَعَهُ غَيْرُهُ اَوْ تَعْظِيمًا لَهُ فِي الْاَمْرِ وَالنَّهْيِ مِثَالُ ذٰلِكَ فِي الْاَمْرِ

اِعْلَمُوا	لَا تَعْلَمُوا	عَلِمْتُ	مَا عَلِمْتُ
بيلكز	بيلميكز	بيلدم	بيلمدم
	وَفِي الْمُضَارِعِ كَذٰلِكَ		

عَلِمَ	عَلِمُوا	مَا عَلِمَ	مَا عَلِمُوا
بيلدي	بيلديلر	بلمدى	بلمديلر
دانست	دانستند	ندانست	ندانستند

يعلم	يعلمون	ما يعلم	ما يعلمون
بيلور	بيلورلر	بيلمز	بيلمزلر
داند	دانند	نداند	ندانند

ويمكن ادعاء ان الباء علامة الغائب في الماضي فتكون لفظية
ويظهر اثر ذلك في ان الياء علامة الغائب في الماضي انها علامة للغائب
في اضافة الاسماء اليه مثال ذلك في الماضي مفردا او جمعا

وفي اضافة الاسماء اليه كذلك وان تكون امثلة الماضي
في هذا الموطن لزيادة الايضاح

علم	علموا	رأسه	رأسهم
بيلدي	بيلديلر	باشي	باشلري
دانست	دانستند	سرش	سرشان

هذا كله في الاتصال واما في الانفصال فعلامة الغائب وحده
هو او وعلامة الغائب ومعه غيره او المعظم نفسه هم
اولر فهي علامة المفرد بزيادة علامة الجمع

وهي لفظة لر والله اعلم بالصواب
واليه المرجع والمآب